6 ИЮЛ 1984

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

1984 ЙИЛ 6 ИЮЛЬ № 27 (2767) ЖУМА

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ XVI ПЛЕНУМИ ҚАРОРЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРАМИЗ!

ЗАМОНАМИЗГА МУНОСИБ АСАРЛАР ЯРАТАЙЛИК

Совет бадиий зиёлилари жамиятимизнинг барча тараққиёт босқичларида қизғин фаолият кўрсатиб, янги ҳаёт ва янги инсон камоли учун курашда олдинги сафда бўлиб келмоқдалар. Ҳозир ривожланган социализм босқичида яшаб турибмиз. Бу эса киши руҳининг инженерлари бўлмиш адиблар зиммасидаги масъулиятни янада оширади. Коммунистик партиянинг идеологик, оммавий-сиёсий ишининг актуал масалаларини ҳал этишда ёзувчи қайноқ сўзининг таъсири каттадир.

КПСС Марказий Комитетининг 1983 йил июнь Пленумида таъкидланганидек, биз социалистик жамиятда яшаб турганлигимизни унутишимиз мумкин эмас. Реализм, ҳаққўйлик ва ишчанлик, ютуқларимизни моҳирона кўрсатиш ва одамларни тўлқинлантираётган масалаларни пухта ўйлаб таҳлил этиш, фикр янгилиги ва баён этишнинг равшанлиги — Марказий Комитетнинг идеология ходимларига бераётган йўл-йўриқлари мана шулардан иборат. Бу эса совет адабиёти ва санъати аҳли зиммасига даврга ҳамнафас яшашни, буюк замонамизга муносиб ғоявий-бадиий юксак асарлар яратиш вазифасини юклайди.

Маълумки, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган XVI пленуми партия XXVI съезди, КПСС Марказий Комитети 1984 йил февраль ва апрель Пленумларининг қарорлари ҳамда ўрок К. У. Черненконинг йўл-йўриқлари асосида партия ва давлат интизомини мустаҳкамлаш, кадрлар билан ишлашни яхшилаш соҳасида республика партия ташкилотининг вазифаларини муҳокама қилди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. Б. Усмонхўжаевнинг ушбу пленумдаги докладида ва музокарада сўзга чиққан ўртоқларнинг нутқларида уқтирилганидек, республикамиз меҳнаткашлари хўжалик ва маданий қурилишда катта муваффақиятларга эришганлар. Партиянинг ленинча миллий сиёсати изчиллик билан амалга оширилиши давлатнинг, барча совет халқларининг, аввало улуғ рус халқининг жуда катта ёрдами туфайли ўнинчи ва ўн биринчи беш йиллик даврида асосий фондларини қарийб икки ҳисса кўпайтиришга муваффақ бўлинди. Шу даврда ялпи ижтимоий маҳсулот ва миллий даромад бир ярим баравар ортди. Хуллас, муваффақиятларимиз кўп. Бу ютуқларнинг ҳаммаси республикада партия ташкилотларининг зўр ташкилотчилик ва сиёсий иши билан узвий равишда боғлангандир. Бунда қалам аҳли сўзининг ҳаётбахш сафарбарлик роли ҳам бор, албатта.

Лекин, шулар билан бир қаторда, пленумда таъкидланганидек, республикадаги кўпгина партия ташкилотларининг ташкилотчилик ва сиёсий ишлари савияси ҳали партия XXVI съездининг ва КПСС Марказий Комитети кейинги Пленумларининг талабларига тўла-тўкис мувофиқ келаётгани йўқ. Демак, партия ва давлат интизомини бузиш ҳолларига қарши курашни кучайтириш зарур. Давлат маблағларини талонторож қилиш, кўзбўямачилик ва хизмат мавқеини суиистеъмол қилиш, ўғирлик ва порахўрлик каби одил тузумимизга ёт ҳолларга қарши курашда барча идеология ходимлари қаторида адиблар ҳам дадиллик, жонкуярлик кўрсатишлари керак. Бунда ижодкорлик масъулияти билан гражданлик туйғуси баралла жўш урмоғи лозим. Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг V Пленумида партия қарорларини амалга оширишда қалам аҳли зиммасига тушадиган муҳим вазифалар кенг ва атрофлича муҳокама этилди. Танқид ва ўз-ўзини танқид руҳида қизғин ўтган ушбу анжуманда кўнгилдаги гаплар рўй-рост айтилди, биринчи галдаги юмушлар белгилаб олинди, долзарб масалалар принципиал дадиллик билан ўртага қўйилди, токи ижодий ишларимиз янада самарали, янада ҳаётбахш бўлсин, замондошларимизга эстетик завқ-шавқ бағишлаб, уларни коммунистик аҳлоқ руҳида тарбияласин, меҳнат зафарларига чорласин.

Шубҳасиз, кўпмиллатли совет адабиётининг етук бўғинларидан бири бўлмиш ўзбек совет адабиётининг оламга машҳур намояндалари ва асарлари кўп. Энг яхши замонавий ва тарихий мавзудаги романларимиз, қисса ва достонларимиз, пьеса ва шеърларимиз Бутуниттифоқ, қолаверса, жаҳон миқёсида эътироф этилган. Барча авлодга мансуб қалам аҳли қўлга киритаётган ижодий ютуқлар китобхонни қувонтиради, албатта. Ленин Коммунистик партия билан Совет ҳукумати адабиётчилар олдига қўяётган улкан вазифалар нуқтаи назаридан, ривожланган социализм жамияти талабидан ижодий бисотимизга қарсак, ҳали китобхонлар олдида кўп қарздор эканлигимиз ошкор бўлади. Партия амрини, халқ иродасини ифода этайлик. Халқнинг кўнглидаги гапларни топиб ёзайлик, дардини, орзу-умидларини айтайлик, турмушга чуқурроқ кириб борайлик, майда-чуйда нарсалар билан ўралашиб қолиш ўрнига бош масалаларда қалам тебратайлик, ҳаётнинг асосий оқимини бадиий полотноларда тасвирлаб берайлик, мавзуни тарихдан белгилаганда ҳам уни бугун билан боғлайлик, безовта дунё дардларидан сўзлайлик — жонажон Коммунистик партия биз, қалам аҳлидан ана шундай иш тутишни талаб қилаётир. Фақат халқ манфаати кўзланган бу чақириққа амалий иш билан жавоб бериш шарафли бурчимиздир.

Ижодкор эл назарида юради. Демак, у ҳар томонлама — оилада ва жамоат жойларида ҳам, ахлоқ-одоб ва маданиятда ҳам ибрат бўлиши лозим.

Ишчи синфи жамиятимизнинг етакчи қисмидир, у шонли тарихга, инқилобий анъаналарга эга. Ҳозирги кунда республикамиз қишлоқларида ишчи синфига резерв бўладиган ўн минглаб ёшлар етишиб чиқаётир. Уларга касб-ҳунар ўргатиш, иш билан таъминлаш республикамизнинг партия, совет, касаба союз, комсомол ва хўжалик ташкилотлари олдига муҳим вазифаларни кўндаланг қўймоқда. Шонли ишчилар синфининг, айниқса, етишиб келаётган навниҳол ишчилар образини тасвирлаш адиблар зиммасидаги биринчи галдаги вазифалардандир. Улуғ пролетар ёзувчиси Максим Горькийнинг бу борадаги ўгитларини ҳамиша ёдда тутайлик.

Очерк ва бадиий публицистика адабиётимизнинг энг тезкор, энг долзарб жанрларидандир. Бу борада ёш авлодга мансуб қаламкашлар отахон адиблардан ўрнак олсалар, фаолиятларини кучайтирсалар айни муддаодир.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг XVI пленуми руҳида ўтган республка Ёзувчилар союзи правлениесининг V пленумида қатъий уқтирилганидек, ноширларимиз хом-хатала китобларнинг чиқиб кетишига мутлақо йўл қўймасликлари, қўлёзмаларга талабни ҳар қачонгидан кўра оширишлари зарур. Ношир — ёзувчи билан китобхон ўртасидаги ишончли кўприкдир.

«Шарқ юлдузи», «Звезда Востока», «Ёшлик», «Йилдиз» журналлари, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси редакциялари бадиий публицистика асарларини ёритишда ўз фаолиятларини янада кучайтиришлари лозим. КПСС Марказий Комитетининг «Адабий-бадиий журналларнинг коммунистик қурилиш тажрибаси билан ижодий алоқалари тўғрисида» деб чиқарган қарорини изчил бажаришда республика Ёзувчилар союзи нашр органлари ҳали анча ишларни амалга оширишлари тақозо этилади.

Адабий танқидчиликда бир мунча ютуқлар қўлга киритилганини таъкидлаш ўринлидир. Лекин, сир эмаски, айрим асарларга керагидан ортиқча баҳо бериб юборилди, баъзи асарлар эса чуқур таҳлилини кўпдан бери кутмоқда. Адабий танқидчи холис ва ҳалол, принципиал ва дадил бўлиши, одил баҳоси билан ёзувчи ҳурматини, чуқур таҳлили билан эса китобхон эътиборини қозониши лозим. Адабиётимизнинг қайси босқичи ҳақида сўз юритмайлик, йигирманчи йилларда яратилган асарларгами ёки саксонинчи йиллар маҳсулигами, барибир, партиявийлик позициясидан туриб, марксча-ленинча методологияга асосланган ҳолда иш тутишгина ижобий самара келтиради. Бу масалада партиявий позициядан сира чекиниб бўлмайди.

Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартиясининг 60 йиллик юбилейи, СССР Ёзувчилар союзи ташкил этилганининг 50 йиллиги байрамини муносиб армуғонлар билан кутиб олайлик. Бунинг учун барча авлодга мансуб ижодкорлар бир ёқадан бош чиқариб, қўлни қўлга бериб, якдил бўлиб ижод қилайлик, яхши-яхши асарлар яратиб китобхонларимизни хушнуд этайлик.

Июль — ҳосил тўплаш ойи, дейишади деҳқонлар. Юбилей йили планини шараф билан уддалаш иштиёқида меҳнат қилаётган пахтакорларимиз мўл ҳосил учун пухта замин тайёрлашмоқда.

Тошкент область, Ўрта Чирчиқ район «Северный маяк» колхози далаларидан олинган бу суратларда пахтазордаги ҳаётнинг уч лаҳзаси акс этган. 1. 6-бригада далаларида механизатор Ҳусан Муродов культивация ишлари олиб бормоқда. 2. Хўжаликнинг илғор бригадирларидан бири коммунист Турсун Ўрозов. 3. Илғор сувчи коммунист Бозорбой Назаров.

Л. ҲУСЕИНОВ фотоси.

ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИДА

Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги коллегиясининг мажлиси бўлиб ўтди. Ўзбекистон ССР Маданият министри З. Раҳимбобоева Македония Социалистик Республикасида ўтган Ўзбекистон ССР маданияти кунларининг якунлари тўғрисида ахборот берди.

«Жиззах область маданият ва санъат муассасаларининг КПСС Марказий Комитетининг 1983 йил июнь Пленуми қарорини амалга оширишдаги фаолиятида область маданият бошқармасининг роли тўғрисида» Жиззах область маданият бошқармаси бошлиғи С. Иброҳимов, республика маданият министрлиги маданий-оқартув муассасалари бошқармаси бошлиғи Р. Хўжаев сўзладилар.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг 1974 йил 22 августдаги «Ўрта махсус ўқув юртларига раҳбарлик қилишни такомиллаштириш ва ўрта махсус маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини янада ошириш тадбирлари тўғрисида» ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг шунга мувофиқ қарорларини амалга ошириш юзасидан бажараётган ишлари ҳақида Урганч ва Термиз шаҳар музика билим юртининг директорлари К. Мусаев, С. Каримов ва республика маданият министрлигининг ўқув юртлари бошқармаси бошлиғи Э. Исломов ўртоқлар сўзлаб бердилар.

Шунингдек, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг «Театр санъатининг аҳволи ва республика меҳнаткашларини коммунистик руҳда тарбиялашда, унинг ролини янада ошириш тадбирлари тўғрисида» деб чиқарган қарорини амалга оширишда республика қўғирчоқ театрларининг иши ҳақида» министрлик театрлар бошқармаси етакчи инспектори А. Трешчук ва республика қўғирчоқ театрининг бош режиссёри И. Ёқубовнинг ҳисоботи тингланди. Қўйилган масалалар юзасидан Ўзбекистон ССР маданият министри З. Раҳимбобоева ва республика маданият министрининг биринчи ўринбосари Ў. Умарбеков сўзга чиқдилар.

Коллегияда ташкилий масала ҳам кўрилди. З. Йўлдошевни Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театрининг директори, Т. Ўринбоевни Андижон область Давлат филармонияси директори ва А. Фельдманни Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон ССР давлат академик театрининг директор ўринбосари қилиб тайинлаш ҳақидаги қарорлар тасдиқланди.

ДАВР ТАЛАБИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган XVI пленуми республикамиз ижодкорлари зиммасига ҳам муҳим вазифалар юклади. Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг V пленуми «Ривожланган социализмнинг тарихий босқичи ва ўзбек адабиётининг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети XVI пленуми қарорларидан келиб чиқадиган муҳим масалалари»ни муҳокама қилди. Шу муносабат билан редакция таниқли адиблар, танқидчиларга мурожаат этиб, улардан адабиётимиз олдида турган актуал масалалар юзасидан фикрларини ўртоқлашишни сўради.

Бугун мухбиримиз Аҳмад ОТАБОЕВнинг «Шарқ юлдузи» журналининг бош редактори, филология фанлари доктори Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ билан адабий жараённинг айрим масалалари борасидаги суҳбатини эътиборингизга ҳавола этаётирмиз.

Мухбир: Айрим танқидчилар бадиий заиф асарларни танқиддан тубан деб ҳисоблайдилар ва бундай асарларни, яхшиси, мутлақо тилга олмаган маъқул, дейдилар.

П. Шермуҳамедов: Масалага партиявий нуқтаи назардан ёндашилса бундай қараш ноўринлигини фаҳмлаш қийин бўлмайди. Чунки саёз, заиф асарлар китобхонлар дидини ўтмаслаштиради. Демак, бу каби нохуш ҳодисаларга қарши курашда муросасиз бўлмоғимиз керак. Партия талаби шундай. Халқ, умум манфаати шуни тақоза этади. Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг V пленуми КПСС XXVI съезди, партия Марказий Комитетининг 1984 йил февраль ва апрель Пленумлари қарорлари, КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми Раиси ўртоқ К. У. Черненконинг нутқларида баён этилган йўл-йўриқлар асосида адабиётимиз олдида турган муҳим проблемаларни муҳокама қилди. Шу ўринда март ойида адабиёт ва санъат вакилларининг Ўзбекистон КП Марказий Комитети раҳбарлари билан бўлиб ўтган учрашувини яна бир бор эслаб ўтишни истардим. Анжуманда ўртоқ Иномжон Бузрукович Усмонхўжаев адабиётимиз олдига ҳаққоний ва одил талаблар қўйди. «Ҳозирги кунда ўзбек адабиёти ва санъати катта ютуқларга эришди, — деди у. — Аммо кўпмиллионли кишиларимизнинг кун сайин ўсиб бораётган талаблари эришилган бу ютуқларимиз билан кифояланишга имкон бермайди. Бундан ташқари, халқимизнинг ижтимоий-маънавий жиҳатдан бой ҳаёти, тинимсиз изланиш, янги-янги бадиий кашфиётлар, кучли тарбиявий таъсирга эга бўлган ёрқин образлар яратилишини тақоза этади».

Давоми бешинчи бетда

«ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ»ГА ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

«Яна ўша муаммолар»

Газетамизнинг шу йил 25 май сонида «Яна ўша муаммолар» сарлавҳали мақола эълон қилиниб, унда аҳолига мева-сабзавот ва полиз маҳсулотлари етказиб бериш муаммолари ҳақида фикр юритилган эди.

Редакция ушбу мақолани Ўзбекистон ССР Мева-сабзавот хўжалиги министрлиги эътиборига ҳавола этиб, фикр ва мулоҳазалар сўраган эди. Яқинда биз Ўзбекистон ССР мева-сабзавот хўжалиги министри Раҳматулла АБДУЛЛАЕВ имзоси билан қуйидаги мазмунда хат олдик:

— Министрликда газетада эълон қилинган мақола батафсил кўриб чиқилди. Унда аҳолига мева-сабзавот ва полиз маҳсулотларини етказиб беришдаги камчиликлар, муаммолар тўғри кўрсатилган.

Корхоналар ва савдо тайёрлов ташкилотлари мева-сабзавот маҳсулотлари тайёрлаш планини 1981—1983 йилларда асосан бажарди. Уч йил мобайнида жойлардан, пландан ташқари 4115 минг тонна мева-сабзавот, узум, картошка, қуруқ мева, жумладан 228 минг тонна ҳўл мева, 172,5 минг тонна узум, 44,8 минг тонна картошка, 2,1 минг тонна қуруқ мева сотиб олинди. 1983 йилда сабзавот тайёрлаш плани 93, мева 138, узум 132 ва картошка 125,6 процентга бажарилди.

Сўнгги бир неча йил давомида Тошкент, Андижон, Наманган, Фарғона областлари консервага маҳсулот топшириш планларини бажармай келаётирлар, натижада томат маҳсулотлари тайёрлаш узлуксиз равишда бажарилмаяпти.

Мева-сабзавот маҳсулотларини сифатли сақлаш учун бор имкониятлардан тўлиқ фойдаланиш, тайёрлашнинг моддий-техника базасини ривожлантириб бориш, тайёрлов пунктларини кўпайтириш чоралари кўрилмоқда.

Сўнгги йилларда доимий ва мавсумий қўшимча пунктлар ташкил этиш анъанага айланди. Шу йилнинг бошида доимий тайёрлов пунктлари сони 188 тага етди. Бу 1982 йилдагидан 20 тага кўпдир.

Маҳсулот бузилишининг ва юк ташишдаги тартибсизликларнинг олдини олиш, шунингдек, тайёрлаш ва қайта ишлаш зоналарини бир-бирига яқинлаштириш мақсадида дастлабки қайта ишлов тармоқларини янада кенгайтириш ишлари амалга оширилди. Жумладан Андижон областининг «Правда Востока» колхозида Андижон консерва заводининг 20 миллион банка томатни қайта ишлаш имконига эга бўлган филиали ишга туширилди.

Бу йилги мавсумда ҳам ўтган йилдаги каби қўшимча тайёрлов пунктлари ташкил этилади.

Шуни ҳам айтиш керакки, маҳсулот тайёрлаш ишларини «Ташплодоовош» бирлашмасининг саноат корхоналари ҳам амалга оширадилар.

Аҳолидан маҳсулотни янада кўпроқ исроф қилмай қабул қилиб олиш учун ҳар йили 120—140 мавсумий пунктлар иш олиб боради. Министрлик ушбу соҳанинг моддий-техника базасини янада такомиллаштириш тадбирларини ишлаб чиқди.

Бу йил Тошкент шаҳрида, Андижон, Наманган ва Фарғона областларида мева-сабзавот маҳсулотлари ва картошка 294 махсус мослаштирилган магазинларда савдо қилинади.

Мева-сабзавот ва картошка маҳсулотларини оммавий равишда савдога чиқариш пайтида саноат корхоналари, қурилиш майдонлари, тураржой массивлари ва колхоз бозорларида қўшимча чакана савдо тармоқлари ташкил этилади.

Аҳолининг мева-сабзавот маҳсулотларига бўлган талабини тўла қондириш мақсадида бу йил Ўзбекистон ССР Мева-сабзавот хўжалиги министрлиги бир қанча тадбирлар белгилади, жумладан республиканинг 100 дан ортиқ хўжалиги билан мева-сабзавот ва картошка маҳсулотлари, саноат ва савдо корхоналари билан консерва, виночилик ва озиқ-овқат маҳсулотлари етказиб бериш шартномаси тузилди.

Министрликнинг савдо тармоқлари айни кунда бир вақтнинг ўзида 123 минг тонна маҳсулотни сақлаш, шу жумладан, 105 минг тонна маҳсулотни мўътадил ҳарорат билан сақлаш ва аҳолига етказиб бериш имкониятига эга.

Р. АБДУЛЛАЕВ,
Ўзбекистон ССР мева-сабзавот хўжалиги министри

«ҲОЛВА ДЕГАН БИЛАН ОҒИЗ ЧУЧИМАЙДИ»

Ўзбекистон ССР Озиқ-овқат саноати министрлиги газетанинг шу йил 18 май сонида эълон қилинган «Ҳолва деган билан оғиз чучимайди» мақоласи билан танишиб чиқиб, ҳақиқатан ҳам қандолатчилик тармоғида қуйидаги жиддий камчиликлар борлигини қайд этади:

— қандолатнинг баъзи турлари бўйича, масалан, обакидандон ишлаб чиқаришда аҳоли эҳтиёжи қондирилмаяпти;

— сифат масаласида ҳам қатор камчиликлар мавжуд;

— зефир-мармеладли маҳсулотлар тайёрлашда ишлаб чиқариш қуввати етишмайди ва ҳоказолар.

Мавжуд камчиликларни бартараф этиш мақсадида Ўзбекистон ССР Озиқ-овқат саноати министрлиги қуйидаги ишларни амалга оширишни қатъий белгилаб олди:

— 1985 йилда Янгийўлдаги «Лаззат» ишлаб чиқариш бирлашмасида тўрт минг тонна ҳажмга эга бўлган зефир-мармелад маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи корпусни фойдаланишга топшириш мўлжалланган;

— Тошкентдаги «Ўртоқ» кондитер фабрикасини реконструкция қилиш масаласи ҳал этилмоқда. Бу реконструкцияга биноан турли хилдаги конфетларни ишлаб чиқарувчи 3,5 минг тонна қудратга эга бўлган корпус қурилади;

— Айни кунда министрликда моддий-маънавий жиҳатдан эскирган линияларни алмаштириш ва ассортиментни кенгайтириш мақсадида баъзи технологик линияларни хориждан келтирилган жиҳозлар билан алмаштириш масаласи кўрилмоқда;

— Маҳаллий хомашёдан фойдаланган ҳолда қандолат маҳсулотларининг янги турларини жорий этиш юзасидан қатор тадбирлар белгиланди.

М. ГАЙСИН,
Ўзбекистон ССР озиқ-овқат саноати министрининг ўринбосари

ҲАМКОРЛИКДА ИШЛАШ ЧОРАСИ КЎРИЛДИ

Фарғона область, Фарғона районидаги 13-мактабдан Х. Ҳайитов редакцияга хат йўллаб, мактабда таълим-тарбия ишлари анча бўшашиб кетганлиги, тўгараклар мунтазам иш олиб бормаётганлигидан шикоят қилган эди.

Редакция ушбу шикоят хатни Фарғона район халқ маорифи бўлимига юборган эди. Яқинда Фарғона район халқ маорифи бўлимининг мудири ўртоқ Х. ХЎЖАҚУЛОВА имзоси билан қуйидаги мазмунда жавоб хати олдик.

Фарғона район халқ маорифи бўлими Ҳувайдо номидаги 13-ўрта мактаб ўқувчиси Х. Ҳайитовнинг редакцияга ёзган шикоят хати юзасидан район халқ маорифи бўлимининг инспектори Э. Мўминов иштирокида текшириш ўтказди. Текширишда хатда кўрсатилган камчиликлар тасдиқланди. Мактабда таълим-тарбия ишлари бўшаштириб юборилганлиги, тўгаракларнинг мунтазам ишламаслиги ҳамда директор иш фаолиятидаги камчиликлар район халқ маорифи бўлимининг 1983 йил декабрь, 1984 йил апрель ойидаги советида муҳокама қилинган эди.

Мактабда таълим-тарбия ишлари бўшаштириб юборилганлиги, ўз ишига совуққонлик билан қараганлиги учун мактаб директори М. Тожибоев вазифасидан озод қилинди.

Мактабда йўл қўйилган камчиликларни бартараф этиш, тўгаракларнинг мунтазам иш олиб боришини таъминлаш юзасидан мактаб маъмурияти ва район халқ маорифи бўлими ҳамкорликда керакли ишларни амалга оширмоқда.

Х. ХЎЖАҚУЛОВА,
район халқ маорифи бўлими мудири

Жуманиёз ЖАББОРОВ

ЭЗГУ ТУЙҒУЛАР

Яқинда Югославияга бориб келган совет адибларидан иборат бўлган делегация орасида ўзбек шоири, Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётининг директори Жуманиёз Жабборов ҳам бор эди. Мухбиримиз Ж. Жабборовдан бу сафарнинг мақсад-муддаоси, таассуротлари ва адабий алоқалар хусусида сўзлаб беришни илтимос қилди.

— СССР Ёзувчилар союзи билан Югославия Ёзувчилар союзи орасидаги адабий алоқаларни ривожлантириш режасига кўра Югославияга сафар қилган делегациямиз уч кишидан иборат эди: СССР Ёзувчилар союзи правлениеси секретари, СССР Давлат мукофоти лауреати, ёзувчи Пётр Проскурин, Ёзувчилар союзи ташқи алоқалар комиссияси раисининг муовини, таржимон Валентин Коткин ва камина эдик.

Совет Иттифоқи билан Югославия ўртасидаги собит дўстлик газетхонларга маълум, албатта. Югославия халқлари Улуғ Ватан уруши йилларида ҳам ёнимизда ёндош, жонимизга жондош бўлганлар. Бугунги кунда ҳам ўртамиздаги дўстлик дарахти тобора теран илдиз отиб, яхши натижалар бераётир. Республикамиз Югославия Социалистик Федератив республикаси таркибидаги Македония жумҳурияти билан яқин алоқада. Бу шоирлар ўлкасининг адиблари тез-тез бизнинг юртимизда бўлиб турадилар. Македониянинг Струге шаҳрида, гўзал Охрид кўли соҳилида ҳар йили жаҳон шоирларининг мушоираси ўтказилади. Унда ўзбек шоирларининг шеърлари ҳам янграйди. Бу йил Скопьеда «Ўзбек шеърияти антологияси», Тошкентда —

Давоми еттинчи бетда

ЗАРБДОР ОДИМЛАР

МЎЪЖИЗАЛАР ТУҒИЛГАН ЖОЙДА

ЭЛЕКТР энергияси биз учун ҳозир қуёш нуридек табиий бўлиб қолди. Лекин бу сунъий нурнинг ишлаб чиқарилиш жараёнини илк бор кузатган киши албатта ҳайратга тушади.

«СССР 50 йиллиги» номидаги Сирдарё ГРЭСи — Иттифоқимиздаги энг кўп электр энергияси ишлаб чиқарадиган корхоналардан бири. Унинг тўла қувват билан ишга туширилганига бор-йўғи уч йил бўлди. Аммо шу вақт ичида бу машҳур корхона йилига уч миллион киловатт-соат электр энергияси ишлаб чиқариб, республикамизнинг энергетика бойлигини кескин юксалтириб юборди.

...ГРЭС улкан заводни эслатади. Станциядан бошланиб, уфқларга туташиб кетган симларнинг адоғи йўқдек. Кенг каналдан сокин оқиб келаётган тиниқ сув нурхонани кераклича об-ҳаёт билан таъминлайдида, далаларга йўл олади. Сиртдан қаралса, гўё ҳеч нарса ўзгармаётгандек. Аммо ГРЭС биносининг ичида... Қаёққа қараманг, қувурлар, кабеллар ва барометрлар... Қувурларнинг биридан махсус камерага келиб тушаётган сув ёнаётган газ тафтида буғланади. Илгари бу ишда нефть мойидан фойдаланиларди. Яқинда Шўртан ерларидан газ келди. Бу йилига минглаб тонна нефть мойини тежаш имкониятини беради... Кучли босим остида узатилаётган буғдан улкан генераторлар ҳаракатга келади. Мураккаб аппаратлар унда ҳосил қилинаётган ва объектларга узатилаётган электр энергиясини сезгирлик билан бошқариб турибди. Электрон ҳисоблагичларда қизил ва яшил чироқчалар порлайди. Улар ГРЭС қувватидан баҳраманд бўлаётган шаҳар ва қишлоқлар, завод-фабрикалар белгиси. Чироқчаларга қараб, бу улкан нурхона симлари Ўзбекистон, бошқа Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон заминига бориб туташганини кўрамиз.

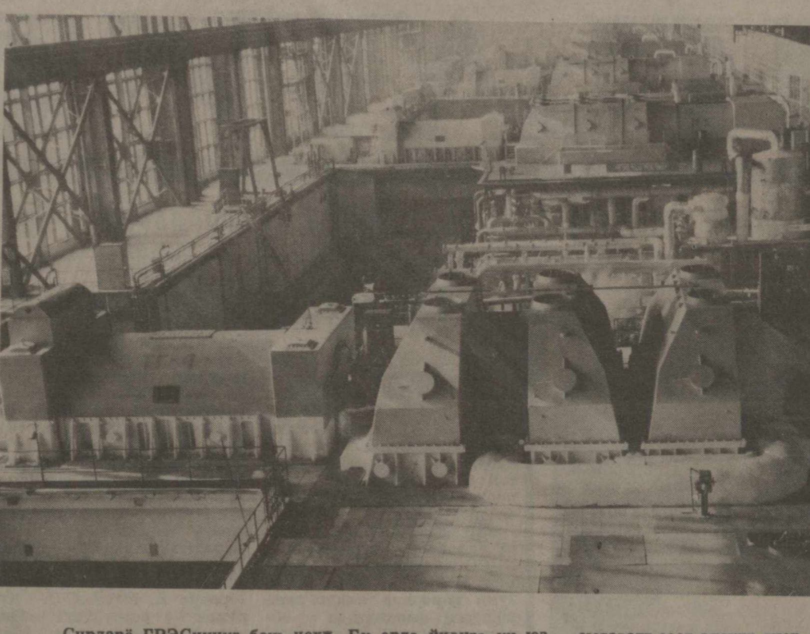

Сирдарё ГРЭСининг бош цехи. Бу ерда йилига уч юз мегаватт-соат электр энергияси ишлаб чиқарилади

Ширин — нурчилар шаҳарчаси. Унинг жами майдони 900 гектардан ортиқроқ. Шундан юз гектари ўрмонзор.

— Йилига 50—60 кун эсадиган Бекобод шамолидан шаҳримизни ҳимоя қилишда ҳар бир дарахт, ҳар бир гиёҳнинг ўрни бор. Ўрмонзор ва боғларимизни кенгайтириш пайидамиз. Йил бошидан буён олти гектарлик янги боғ ўстирдик, — дейди шаҳар бош архитектори Ҳамза Аҳмаджонов.

Ҳ. Аҳмаджонов ҳали ёш, энди йигирма тўққизга қадам қўйди. Аслини олганда-ку, Ширинни ёшлар шаҳри, деб аташ мумкин. Ўттизга яқин миллат вакилларидан иборат бўлган шаҳар аҳолисининг ўртача ёши йигирма еттини ташкил этади.

Сўнгги беш йилликда Ширинда қарийб 50 минг квадрат метр турар-жой қурилди. Аммо бу рақам шаҳар аҳолисининг эҳтиёжига нисбатан олиб қаралса, анча камлиги кўринади.

«...Ширинда энергетика қувватлари графикдан ўзиб фойдаланишга топширилгани ҳолда, граждан объектлари эса икки баравар секин қурилди», — дея таъкидланади яқинда бўлиб ўтган Ўзбекистон ССР Олий Советининг сессиясида.

— Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг XVI пленуми биз, қурувчилар олдига ҳам катта вазифалар қўйди, — дейди Ҳ. Аҳмаджонов. — Ана шу нуқтаи назардан қаралса, амалга оширадиган ишларимиз анчагина. Келгуси беш йилликда шаҳримизда йирик саноат корхоналарининг ўзидан учтаси — икки завод ва бир фабрика қуриш кўзда тутилган. Бу корхоналарга кўплаб ишчи кучи жалб этилади. Шу сабабли ҳам янги турар-жойлар, маданий-маиший хизмат кўрсатиш биноларини қуришни янада тезлатиш керак.

— Шаҳримиздаги кўплаб оилаларни энергетиклар сулоласи дейиш мумкин, — дейди Ширин шаҳар Совети ижроия комитетининг раиси М. Мўминов. — Исроил Мирзахоновни Ширинда ҳамма яхши танийди. У Фарҳод ГЭСи қурилишининг актив қатнашчиси. Ўттиз беш йилдан буён ГЭСда электрик. Икки марта Меҳнат Қизил Байроқ орденига сазовор бўлган. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган энергетик. Айни кунларда унинг тўрт ўғли, икки келини ва умр йўлдоши Сирдарё ГРЭСида меҳнат қилмоқда...

Агар Ширинни она шаҳар десак, Сирдарё ГРЭСи ва Фарҳод ГЭСи унинг икки фарзанди. Фарҳод ГЭСи эндиликда электр энергияси ишлаб чиқарувчи марказдан ҳам кўра, халқимизнинг Улуғ Ватан уруши йилларида меҳнат фронтида кўрсатган жасоратига унинг ўз қўли билан тиклаган ёдгорлиги ҳамдир. 1943 йилнинг 10 феврали тонгида фронтдан минглаб километр узоқликдаги Сирдарё соҳилларида қиш ҳавосини карнай-сурнай садолари қизитди. Бу янгроқ садо Фарҳод ГЭСи қурилишида халқ ҳашари бошланганидан бутун Ўзбекистонга дарак берди. Бунга жавобан республикамизнинг турли бурчакларидан ҳашарчилар оқиб келавердилар. Улар, юз, икки юз эмас, етмиш мингга етди.

Фарҳод ГЭСи музейидаги суратлардан бирида тупроқ ташиётган ҳашарчилар акс эттирилган. Саратон қуёши олов пуркайди. Замбил кўтарган ва «самосвал» елкалаган қурувчилар тупроқни қирғоққа олиб чиқмоқдалар. Канал қирғоғи эса узоқ. Чарчаган бўлсалар керак? Чарчамай бўладими? Ахир улар мана шу замбилларда 20 миллион куб метр тупроқ ташидилар. Лекин уларнинг руҳи тетик, ҳазил-мутойиба билан ишлаётгани сезилиб турибди.

— Халқимиз руҳидаги бу кўтаринки кайфият унинг эртанги кунига бўлган комил ишончидан эди. Бўлмаса, Улуғ Ватан уруши давом этаётган бир пайтда ГЭС қуриш осонми?! Фақат совет кишиларигина ана шундай уюшқоқлик билан ишлашлари мумкин, — дейди Собир Ҳамидов. У ГЭС қурилишига Наманган областининг Янгиқўрғон районидан келганида мўйлаби эндигина сабза урган йигитча эди. Ҳозир эса нурхонанинг тажрибали электриги.

1949 йили Фарҳод ГЭСининг барча блоклари ишга туширилганда республикамизда электр энергияси ишлаб чиқариш икки ҳисса кўпайган эди. Энди-чи?

— Энди, — дейди С. Ҳамидов, — биргина Сирдарё ГРЭСи уч миллион киловатт-соатлик қуввати билан ундан 23 баробар кўп электр энергияси ишлаб чиқармоқда. Бу республикамизда электр энергияси ишлаб чиқариш нақадар ўсганлигидан далолат беради.

ҲА, ЎЗБЕКИСТОН энергетикаси ўсишда, ривожланишда. Бу қутлуғ ишда жонажон республикамизнинг олтмиш йиллик юбилейини муносиб кутиб олиш учун унумли меҳнат қилаётган ширинлик нурчиларнинг ҳам ўз ҳиссаси бор.

Қулман ОЧИЛОВ,
«Ўзбекистон адабиёти ва санъати»нинг махсус мухбири

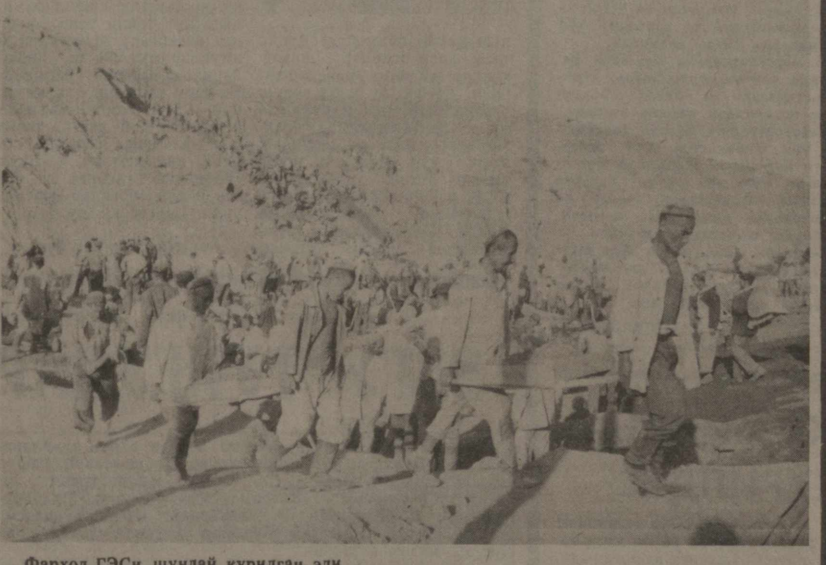

Фарҳод ГЭСи шундай қурилган эди

ҚУЮНЧАҚ ГАЗЕТХОН ҚИЗИҚАДИ

НЕГА ШУНДАЙ БЎЛЯПТИ?

Кейинги йилларда партия ва ҳукуматимиз мактаб-маориф ишига катта ғамхўрлик қилмоқда. Умумий таълим ва ҳунар мактабини ислоҳ қилиш борасидаги қарор ҳам ана шу ғамхўрликнинг ёрқин самарасидир.

Аммо бизни бир нарса ҳайратга соляпти. Ўқитувчига, халқ маорифига ғамхўрлик кучайгани сари қуйи органлар ўқитувчи зиммасига баъзан ошириброқ вазифалар юкламоқда. Айниқса, кейинги йилларда мактаблар ремонти сарсон-саргардон бўлиб қолмоқда. Бу масала кўпроқ ўқитувчилар зиммасига юклаб қўйилмоқда. Бизда ҳозир мактаблар ремонти қуйидагича бўляпти. Мактаб раҳбарлари ўқитувчиларни йиғиб, ремонт масаласида педсовет (!!) ўтказади. Бунда кабинет ва синф хоналари қандай қилиб бўлса ҳам белгиланган муддатгача оқланиши, тартибга келтирилиши лозимлиги ва ҳоказолар айтилади. Шу ишлар қилингач, меҳнат отпускасига чиқиш мумкинлиги, акс ҳолда, отпуска берилмаслиги, ҳатто ремонт қилмаган ўқитувчи ишдан бўшаши, бу тўғрида хоҳлаган жойга арз қилиши мумкинлиги ҳақида узоқ гапирилади. Шундан сўнг ремонт қилмай кўринг-чи!

Дастлаб, аёл ўқитувчилар ремонтга киришадилар. Чунки уларга вақт олтиндан ҳам қиммат. Тезроқ отпускага чиқишлари керак. Ремонт деган нарса ўз-ўзидан бўлиб қолмайди. Оҳак бўёқ ва бошқа материаллар учун 35 сўмдан 60 сўмгача пул кетяпти.

Ўқитувчига берилган топшириқ фақат шу билан тугамайди. «Кабинетни тузатинг» деб топшириқ берилади. Бу ишлар учун иқтисодий томондан ёрдам берилмайди. Майда-чуйда нарсаларни ўқитувчи ўз ёнидан сотиб олади. Агар мактаб раҳбарларига бу ҳақда гапирилса, «кабинетнинг пулини оляпсиз-ку, ўшани ишлатинг», дейишади. Ёки «шу ердан нон егандан кейин 5—10 сўм ишлатасиз-да», дейилади. Бу «5—10 сўм ишлатишнинг» эса охири кўринмайди. Тўғри, қиммат нарсаларни (масалан, магнитофон, телевизор кабиларни) райОНО беради. Лекин шунда ҳам «шапка»сини кийдириб қўйсангиз...

Энди «мана, кабинет тайёр, отпускага чиқсам бўладими!» — деб дирекцияга кирсангиз, «хашак норма ҳам берилибди, шуни бажариш керак экан» ёки «ғўза чопиғига чиқамиз» деган «хушхабар»ни эшитасиз.

Бу воқеаларга нима сабаб! Нега бундан 1—2 йил олдин мактаб ремонтини қилаётган оталиқ ташкилотлар бу йил томошабин бўлиб туришибди. РайОНО, ГорОНОлар ремонт учун ажратган маблағлар нима мақсадда ишлатиляпти экан! Бу саволлар кўпчиликни қизиқтиради, албатта.

ҲАЙРАТБЕК
Фарғона область, Риштон район, Бўстон қишлоғи

Редакция фарғоналик куюнчак газетхоннинг мактубини шарҳлаб беришни Ўзбекистон ССР Маориф министрлигидан илтимос қилди.

Ушбу хатда кўтарилган масалалар ҳақида шуни айтиш керакки, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги коллегияси ҳар йили республикамиздаги муайян бир район маорифчиларининг мактаблар, мактабгача ва мактабдан ташқари муассасаларни янги ўқув йилига барвақт ва сифатли тайёрлаш ҳақидаги ташаббусларини маъқуллайди ва жойларда ишни ана шу ташаббус асосида ташкил этиш кераклигини тавсия қилади.

1984—1985 йилда мактаблар ва мактабгача, мактабдан ташқари муассасаларни сифатли ва барвақт тайёрлаш бўйича Бухоро область Ғиждувон райони маорифчилари ташаббуси министрлик коллегиясида маъқулланиб, жойларга юборилган. Шу ташаббус асосида иш ташкил этиш тавсия этилган. Шунингдек, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги жойлардаги ўзининг барча ташкилотларига 1984—1985 ўқув йилига умумтаълим мактабларини тайёрлашнинг баъзи масалалари хусусида махсус хат ҳам йўллаган.

Аввало, мактабнинг капитал ремонти оталиқ ташкилотлар томонидан ёки маҳаллий Советлар томонидан ажратилган маблағ ҳисобига қурувчи ташкилотлар билан шартнома тузилиб амалга оширилади. Капитал ремонт ҳар 10 йилда бир марта қилинади.

Жорий ремонтлар ҳар йили бажарилади. Бунда албатта зарур бўлган жойларгина қайта бўялади, оқланади ва бошқа ишлар қилинади. Ҳар йили ҳамма жойни бир текисда бўяш шарт эмас. Уни сақлай билиш ҳам зарур.

Мактаб ремонти учун ота-оналардан, ўқитувчилардан пул йиғиш қатъиян ман этилиши министрлик қарорида қайд қилинган. Ахир колхоз, совхозларнинг йиллик планларини бажаришда мактабнинг ҳам ҳиссаси бор. Шундай экан, оталиқ ташкилотлар, колхоз ва совхоз раҳбарлари мактаб ремонти учун керакли қурилиш материалларини олиб беришлари керак.

Шу кунгача Наманган область Норин райони мактаблари, Фарғона область Қува, Ленинград райони мактаблари, Самарқанд область Каттақўрғон райони мактаблари янги ўқув йилига шай қилиб қўйилди. Бу ишларни амалга оширишда оталиқ ташкилотлар яқиндан ёрдам бердилар.

Баъзи мактабларнинг ношуд директорлари эса колхоз ва совхозлар оталиқ ташкилотлар билан алоқа мустаҳкамлаб, партия, совет ташкилотлари олдига мактаб ремонти масаласини кўндаланг қўйиш ўрнига бу ишни ўқитувчилар, ота-оналарнинг зиммасига юклаб қўймоқдалар. Бундай иш услубини биз қоралаймиз. Бу министрлик кўрсатмаларини, тавсияларни бузиш демакдир.

Ўқитувчи ўз ёнидан пул сарфлаб фан кабинетларига (ҳатто майда-чуйда бўлса-да) кўргазмали қуроллар сотиб олиши мутлақо нотўғри. Ҳар бир мактаб учун ҳар йили кўргазмали қуроллар сотиб олиш учун махсус маблағ ажратилади. Баъзи жойларда ҳатто оталиқ ташкилотлар бу ишга ўз ҳиссаларини қўшишмоқда. Республикамизда бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Юқоридаги мактубда ёзилганидек, «кабинет пулини олаяпсиз-ку, ўшани ишлатинг» дейиш ҳоллари мутлақо нотўғри. Шуни айтиш керакки, агар берилган тавсияларга тўлиқ риоя қилинса, ўқитувчининг отпуска пайти келгунчаёқ барча ремонт ишлари тугатилади. Ахир ўқиш май ойида тугалланади, юқори синф ўқитувчилари кўпинча 1 июлдан меҳнат отпускаларига чиқарилади. Улар 25 августга қайтиб келишади. Агар иш тўғри ташкил этилса, мактаблар ва мактаб олди майдонлари ўқув йили тугаллангунга қадар ҳам ремонтдан чиқарилиб, тартибга келтирилиши мумкин. Кўпгина илғор мактаблар шундай қилишади. Афсуски, айрим мактаб раҳбарлари мактабни нари бери оқлаб уни янги ўқув йилига тайёр, деб рапорт берадилар. Бу ишда шошма-шошарликка йўл қўймаслик керак. СССР Маориф министрлигининг 1977 йил 22 июлда маъқулланган қарорига мувофиқ мактабларнинг янги ўқув йилига тайёрлиги алоҳида комиссия томонидан махсус форма—акт асосида қабул қилиниб олиниши керак. Бу акт талабига кўра мактаб олди участкаси, спорт майдони, физкультура зали, медицина пункти, мактабни қишга тайёрлаш, устахоналар, техник восита-кўргазмали қуроллар билан таъминлаш каби 30 дан ортиқ пунктлар борки, уларнинг барчаси тўла амалга оширилгандагина мактабни янги ўқув йилига тайёр, деб айтиш мумкин.

Ўйлаймизки, халқ маорифи ходимлари, мактаб раҳбарлари, педагогик коллективлар мактабларни барвақт ва сифатли ремонт қилиб янги, 1984-85 ўқув йилига тайёрлашнинг барча тадбир-чораларини кўрадилар, мавжуд барча имкониятларни ишга солиб, янги ўқув йилига мактабларни шай қилиб қўядилар. Бу эса жонажон республикамизнинг, Ўзбекистон Компартиясининг 60 йиллигини муносиб кутиб олишга қўшилган маорифчиларнинг муносиб ҳиссаси бўлади.

Ж. ЙЎЛДОШЕВ,
УзССР Маориф министрлиги мактаблар бошқармаси бошлиғи

ҚАЛБНИНГ ОППОҚ ГАВҲАРИ

ГАЗЛИДАН МАКТУБ

ЕР ЧАЙҚАЛГАН ТУН...

...ЎША ТУНДА Иброҳимжон йўлда эди. «Газик» бир маромда елган сари баҳорнинг намчил шабадаси ўт-ўланларнинг ифор ҳидини димоққа уради. Эрталаб, «Қизил равот»га келганида чўпон-чўлиқлар шундай гап қилишди: қўриқчи итлар негадир икки-уч кундан бери безовта —акиллагани-акиллаган. Қумурсқалар, юмронқозиқлар, ҳатто қўй-қўзилар ҳам саросимада. Балки ҳавонинг тез-тез айниб туриши, сурункали ёмғир уларни шу кўйга солгандир! Иброҳимжон йўл-йўлакай ана шуларни ўйлаб борарди...

Аввалига, ерданми-кўкданми, аллақандай важоҳатли, тасвирлаб бўлмас даражадаги гумбурлаган садо таралди, чор атрофни бир пасда қум тўфони қоплади. Кейин... бирданига машина издан чиқиб, пастликка шўнғий бошлади.

— Тормозни бос, тормозни,— деди у шофёр болага бор овози билан, — Сакра кабинадан! — Сўнг ўзи ҳам машинанинг очилиб кетган эшигидан юмшоққина қумга сакради. Шу пайт у заминнинг чайқалишини, зим-зиё чўлнинг этаги «кўтарилиб тушишини» кўзларига гоҳ ишониб, гоҳ ишонмай кузатди. Ушбу даҳшат унинг етти ухлаб тушига ҳам кирмаганди. Газли замини бундай ингранишни, тўлғаниш азобини бир бор тотиб кўрганди...

Иброҳимжон уч-тўрт дақиқадан сўнг ўзига келди. Қумдан аста қўзғалиб, машинага яқинлашди. У чўпонларнинг гапларини яна эслади: қўриқчи итлар, жониворлар бекорга безовта бўлишмаган экан-да! Мутахассислар қаттиқ зилзила юз берган жойда юз йилгача осойишталик бўлади дейишганди-ку! Газлидаги силкинишга эса энди бор-йўғи саккиз йил бўлди. Демак, билимдон мутахассислар ҳам, фан ҳам баъзида адашар экан-да! Дарвоқе, бу кўҳна заминнинг, ададсиз табиатнинг тош-тилсими жуда беҳисоб, унинг жумбоқлари ҳам минг йиллар давомида ақлу-заковат билан талашиб-тортишиши табиий...

—Қани, кетдик! — деди у ернинг «тинчиганига» астойдил ишонгач, шофер болага қараб. —Шаҳар нима бўлди экан? Газни бос, ука!

Иброҳимжон етти йилдан бери Газлида яшайди. Бу ердаги илк табиий офат асоратларини тугатишда унинг ҳам озми-кўпми улуши бор. Тошкент Политехника институтини тугатиб қайтгач, илк фаолиятини шу ерда бошлади. Оддий инженер бўлиб, яшаш ва яратишни ўрганди. Шаҳар билан биргаликда ўзи ҳам қад ростлаб, шаклланди. Бугунги кунда у «Газлинефтегаздобича» ишлаб чиқариш бошқармаси партия комитетининг секретари. 400 дан ортиқ коммунистнинг сиёсий раҳбари. Бир сўз билан айтганда, шаҳардаги одамларнинг тақдири унинг умр йўлларига туташиб кетган...

Ярим соатлардан сўнг улар шаҳарга кириб боришди. Қоронғи кўчалар одамлар билан гавжум. Йўл чеккаларида симёғочлар қийшайиб ётипти. Марказдаги ғиштдан қурилган ёзги кинотеатрнинг биттагина саҳна девори қолипти, магазинлар ҳам аянчли аҳволда. Унинг тун бағрида биринчи илғаганлари шулар бўлди.

Райижрокомнинг янги биноси олдида кишилар хийла тўпланишган экан. У машинадан тушиб, қоронғида ташкилот бошлиқлари, район ва шаҳар ижрокоми раисларига дуч келди. Барчада ташвиш ва безовталик аломатлари... Область маркази билан ҳозирча алоқа йўқ. Саросиманинг вақти эмас. Шошилинч штаб йиғилишига тўпланишди. Вазифа аниқ: энг аввал жароҳатланган одамларга мадад бериш, газ йиғиш пунктларидан огоҳ бўлиш, имкони борича, марказ билан алоқани тез тиклаш!..

—Ўша оқшом мен штабда қолдим, — дейди Иброҳимжон Сафаров, — бошқалар белгиланган объектларга кетишди. Тонгга яқин қўрқувданми, ҳорғинликданми ранги-рўйи оқарган бир аёл ҳузуримга кириб келди. У 8-газ йиғиш пунктида трубалар ёрилиб, газ отилиб турганлигини маълум қилди. Ўша заҳотиёқ мутахассислар билан бирга яна иш жойига қайтиб кетди. Содир бўлган аварияни телефон орқали айтишнинг иложи бўлмагач, аёл 18 чақирим масофадан пиёда юриб келибди. Тасаввур қилинг: зилзила марказига нақ туташ жойдан йўлни йўқотмай, зим-зиё тунда шунча масофага яёв келиш ҳам бир қаҳрамонлик эмасми? Тошхон Муродова опамизнинг мана шу жасоратини ўйлаганимда, бундай олижаноб фазилат, чуқур ватанпарварлик туйғуси совет кишиларигагина хос хислат эканлигига яна бир карра ишондим.

Йигирма чақирим чуқурликда довул бошланиб, Газли заминини бешикдай тебратиб турган бир пайтда, катта инженер, коммунист Ҳамид Очилов бошлиқ 25 мутахассис Бош иншоот — газ йиғув бирлашмасида навбатчи эдилар. Улар табиий офатдан заррача қўрқмай, ҳаракатдаги 28 агрегатни ўз вақтида тўхтата олишди. Акс ҳолда портлаш рўй бериши мумкин эди! Қолган гаплар эса газетхонларга аён... Ҳозир агрегатларнинг ҳаммаси бир маромда ишлаб турибди. Бухоро — Урал, Ўрта Осиё — Марказ, Бухоро — Тошкент —Фрунзе— Олмаота магистраллари бўйлаб суткасига 29 миллион кубометр табиий ёқилғи жўнатилаётир...

ШАҲАР ЎРНИДА ҚОЛАДИ

—БАЪЗИ мухбирлардан катта гинамиз бор, — дейди биз билан суҳбатда шаҳар ижрокоми раиси Абдураззоқ Умаров. — Биласизлар-ку, айрим олий маълумотли мутахассислар ҳам «тезпишар» бўлишади. Газетчилар уларнинг асоссиз, тахминий фикрларини дастак қилиб, гўё Газли шаҳри Бухорога яқин ерда қурилади, дея ҳатто марказий матбуотда ҳам ёзишди. Бу — мутлақо нотўғри даъво! Марҳамат, — дея «Газлини қуриш ва қайта тиклаш лойиҳаси»ни олдимизга суриб қўйди А. Умаров.

Лойиҳада 105 гектар майдонда 10 балли зилзилага ҳам «парво қилмайдиган» 1500 бир қаватли уй-жой биноси, ҳар бири 500 ўринли иккита мактаб, ҳар бири 140 ўринли тўртта болалар боғчаси, савдо расталари, магазинлар, касалхона ва поликлиника, спорт майдончалари қуриш кўзда тутилган эди. Ҳар бир хонадоннинг ўз томорқаси бўлади. Баъзи маданий-маиший биноларни қуришда эса металл ва ойнадан фойдаланилади. Хуллас, ҳозирча палатка ва вагончаларда, ўтовларда истиқомат қилаётган Газли аҳолиси ноябрь, ойигача ҳовли тўйлари ўтказишади. Бу — бор гап. Негаки, газлиликларга бутун мамлакат ёрдам қўлини чўзмоқда.

«Дўстлар, қайғунгизга, ташвишингизга шерикмиз. ...риб ишлаймиз. Бардам бўлинглар!» ...Область партия комитети, Газлидаги зилзила оқибатларини тугатиш штабига келаётган юзлаб телеграммаларнинг асосий мазмуни ана шундай. Бундай телеграммаларни Москва, Свердловск, Ленинград, Тобольск, Толятти, Фрунзе, Ашхобод ва Иттифоқимизнинг бошқа кўплаб шаҳарларидан ишчилар, мутахассислар йўллашган. Бир сўз билан айтганда, газлиликлар ёлғиз эмаслар. Шу боис бўлса керак, шаҳарни ҳеч ким тарк этиб кетмаётир. Аксинча, қўшни республикалардан келган мингдан ортиқ мададкорлар билан область қурувчилари елкама-елка туриб зилзила оқибатларини тугатишда камарбасталик кўрсатмоқдалар.

—Газлига юрагим пайванд, бўтам, — дейди томорқасига ишлов бераётган 75 ёшли Сарсен бобо, —умр бўйи шу ерда яшайман. Менинг ҳам томирим манов узум токидай жуда чуқур илдиз отган ушбу заминга. Табиат нотантилик қилса, қилаверсин. Лекин биз ҳеч қаерга кўчмаймиз!

Бундай сўзларни шу ерда туғилиб-ўсган ҳар бир кишидан эшитиш мумкин.

МАДАДКОРЛАР

БИЗГА Газли шаҳар комсомол комитети номига келган иккита мактубни кўрсатишди. Яхшиси, уларни биргаликда ўқийлик:

«Азиз газлилик тенгдошлар! Бошингизга тушган оғир ташвишдан изтиробдамиз. Зилзиладан, шаҳрингиз қаттиқ зарар кўрганини эшитиб, роса хафа бўлдик. Бутун синфимиз, мактабимиз ўқувчилари билан Сизларга ҳамдардмиз! Биз опа-сингил ўқув қуроллари сотиб олиш учун йиғиб юрган 3 сўм пулимизни Сизларга мадад бўлсин, деб юборяпмиз. Оз бўлса-да, кўп ўрнида кўринглар.

Сизларга аъло кайфият, ўқишларингизга муваффақият тилаймиз.

Салом билан:
Хоразм область, Хонқа район Гагарин номидаги ўрта мактабнинг 1—2-синф ўқувчилари: Гуландом ва Шоҳида Абдураҳмоновалар».

«Газли» шаҳар пионерларига!

Мен Наманган область, Поп районида яшайман. Олтинчи синфда ўқийман. Зилзиланинг даҳшати бизларга яхши аён. Шу йил 18 февралдан буён оиламиз билан палаткада яшаб келяпмиз. Аммо тушкунликка тушганимиз йўқ. Сизларнинг ҳам бошингизга тушган мусибатдан қаттиқ қайғурдик. Бардам бўлинглар. Мен пахта йиғим-теримидан орттирган 10 сўм пулимни ёрдам учун Сизларга юборяпман.

Ҳурмат билан:
Инобат ТОШХЎЖАЕВА».

Икки мактуб — меҳр тўла, саховат тўла уч жажжи қизалоқнинг оппоқ гавҳари!.. Шундай деб атагим келди ушбу хатларни. Азиз синглжонлар, юборган мададларингиз денгиздан томчи эса-да, уларни газлилик тенгдошларингиз каттакон шаҳар қуришга етгулик, деб билишади. Ҳозирча дўстларингиз палаткаларда ўқишяпти. Яқинда улардан 140 таси Қримга учиб кетишди. Улар «Артек», «Орлёнок» каби Бутуниттифоқ пионер лагерларида дам олиб, ўқишни давом эттиришади. 675 тенгдошингиз эса ўқитувчилари билан биргаликда Тошкентдаги «Октябрь 10 йиллиги» дам олиш уйида ўқув йилини якунладилар.

Узоқ эмас, шаҳар тезда қад ростлайди. Кўркам хиёбонлар, мактаблар, чароғон кўчалар газлилик пионерларни яна ўз бағрига олади. Ҳаёт ўз изига тушади. Ўшанда меҳмон бўлиб келинглар. СССР Давлат банкаси Газлига юборилаётган мадад учун янги счёт очди. Счётнинг номери — 170084. Яқинда Тошкентдаги 7-таксомотор парки ходимлари бир кунлик иш ҳақлари — 10 минг сўмни, Тошкент темир йўл депоси ишчилари эса 4,5 минг сўм пулни Газли ҳисобига ўтказишди. Бухоро Давлат педагогика институти математика факультети IV курс студентларидан Раъно Каримова, Орзигул Мирзаева, Зилола Ҳайитова ва бошқалар газлилик ёш талабалар таълим оладиган мактабларнинг тезроқ қад кўтариши учун ўз стипендияларидан 253 сўмни тақдим этишди. Бу ҳали кўрсатилиши лозим бўлган ҳиммат-саховатнинг дастлабки учқунлари. Учқуннинг алангага айланиши эса табиийдир.

...ПАЛАТКАЛАР, вагончаларда электр чироқлари порлаб турибди. Уларда табиат синовларига бардош берган газлиликлар истиқомат қилишмоқда. Ҳар қанча қийинчилик, мушкуллик бўлишига қарамай одамларнинг руҳи тетик, кайфиятлари баланд. Газли оловкорлар шаҳри эди ва шундай бўлиб қолади.

Газли жасорати давом этмоқда.

Тошпўлат АҲМЕДОВ

РАСМИЙ ЖАВОБ

ЁДГОРЛИКЛАР АТРОФИ ОБОДОНЛАШТИРИЛДИ

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида эълон қилинган «Ёдгорликка ҳурмат шуми?» деб номланган мақолада Ғузор районидаги Улуғ Ватан урушида ҳалоқ бўлганлар хотирасига ўрнатилган ёдгорликларга эътиборсизлик билан қаралаётгани тўғри танқид қилинган. Ушбу мақола колхоз ва совхозларнинг партия ташкилотларида ва район ижроия комитетида муҳокама қилинди, мавжуд камчиликларни тугатиш учун конкрет чора-тадбирлар белгиланди.

Район марказидаги Номаълум солдат ҳайкал-ансамбли қайтадан тўлиқ ремонт қилинди. Шунингдек, райондаги бошқа ёдгорликлар ҳам ремонт қилиниб, атрофлари ободонлаштирилди. Ёдгорликларни асраш, атрофларини кўкаламзорлаштириб, доимо назорат қилиб туриш ишларини мактаб ўқувчилари ўз оталиқларига олдилар.

Р. РАҲМОНОВ,
Ғузор район партия комитетининг секретари

Нуриддин ШУКУРОВ

МАВЗУ ВА ТАЛҚИН

ДАВР билан ҳамнафаслик, замоннинг кўз-қулоғи бўлишга интилиш совет адабиётининг, жумладан, социалистик реализм шеъриятининг муҳим хусусиятидир.

Ҳозирги пайтда янги жаҳон уруши хавфи ҳар қачонгидан ҳам кучайди. Абдулла Орипов «Сўнгги уруш» шеърида «Бугун фақат тошлар бефарқдир балким!» деб бонг урадики, бу ўринда лирик қаҳрамоннинг қалб исёни табиийдир. Хавф солаётган урушни шоир «сўнгги уруш» деб атайди ва унинг оқибатларини бутун даҳшати билан очади: «Навоий абасдир. Пушкин ҳам абас, Рим йўқ, Самарқанд йўқ, даҳшат алҳазар... Бу — бани одамга кўргулик, шўриш, бу дўзах, бу — ўлим, бу сўнгги уруш». Шеърда фарёд оҳанги йиғи-нолиш эмас, балки янги уруш оловини ёқувчилар хатти-ҳаракатига қарши исён тарзида намоён бўлади.

Ёш шоир Муҳаммад Юсуф эса: «Бир куни бир оловли замон келади, замин узра омон-омон бўлади... Олам гулистон бўлади, шоирлар... шодликдан юраклари ёрилиб ўлади» каби самимий мисралари билан ўқувчи қалбига тинчлик ғалабасига, эзгуликка ишонч туйғуларини олиб киради.

Эркин Воҳидовнинг «Ватан соғинчи» шеъри воқеликнинг поэтик идрок этилишига кўра янгичадир. Унда Ватан йўлланмаси билан Шарқ мамлакатларига қурувчи ё ирригатор, врач ё таржимон бўлиб борган ўзбекларнинг Ватан соғинчи ҳиссига бардош бериб, ҳар хил қийинчиликларни енгиб ишлаётганликлари жасорат намунаси сифатида улуғланади.

Омон Матжоннинг «Океанда» шеърида Ватан муҳаббати бошқа бир ҳаётий факт таҳлили орқали талқин этилган. Асарда тасвирланишича, денгиз ва океанлар бўйлаб саёҳатга чиққан ўзбекистонлик туристлар Бискай қўлтиғида кучли тўлқинга дуч келиб, қийналадилар. Ҳеч ким ўрнидан туролмайди. Шунда теплоход радиоузелидан ўзбек шоирларининг шеърлари, ҳофизларнинг қўшиқлари янграйди. Ҳамма аста-секин ҳаракатга келади, юраклар таскин топади, юрт овози уларнинг дардига малҳам бўлади...

Муҳаммад Алининг «Сарбадорлар», Омон Мухторнинг «Бобур», Муҳаммад Раҳмоннинг «Тахтақорача довони», Жамол Камолнинг «Ибн Сино монологи», Усмон Азимовнинг «Мўмин Мирзонинг сўнгги қўшиғи», «Самарқанд бўйлаб», Хуршид Давроннинг «Афросиёб сўзи», «Намознинг қиличи», «Намоз йўли», «Бобур» каби шеърлари узоқ-яқин ўтмиш ҳодисалари ҳақидаги замонавий ҳаяжонлар, замонавий поэтик мушоҳадалардир.

Халқимизнинг ўз тарихини, ўтмишини чуқур идрок этиш йўлидаги фидойилиги Омон Матжоннинг қадимги қўлёзмалар ҳақидаги қуйидаги мисраларида ўзига хос тарзда тараннум этилади:

Аслини яратган халқнинг қўлида
Асли йўқ. Эшитган балки кулади.
Ҳали неча Ҳамид Сулаймонлар қидириб,
Қўлёзмалар устида ўлади.

Бугунги шеъриятимизда тарихий даврларни поэтик идрок этишнинг муҳим бир тенденцияси яққол кўринди. Иккинчи жаҳон уруши йилларида халқимиз тортган азоб-уқубатлар, оғир йўқотишлар, фожеий ҳолатлар бугунги шеъриятимизда янада кучли акс-садо бермоқда. Ойдин Ҳожиева шеърларидаги Кароматой, Сангиной, Гулсум хола, Анвар Эшонов яратган Тошбиби, Усмон Азимовнинг «Самандар» ва «Марсия» асарларидаги Аҳмад қушчи ва хотини, Шарофат ва Ҳамдам, Мома ва Норбой образлари тасвири орқали уруш қурбонларининг фожиали тақдирлари, уруш келтирган кулфатлар қораланади.

ЗАМОНДОШ руҳий оламини чуқур тадқиқ қилиш, эзгу фазилатларни улуғлаш, ёвуз хислатларни лаънатлаш бугунги шеъриятимизда етакчи тенденция эканлигини қайд этиш жоиз. Асқад Мухторнинг «Хавфли чегаралар» шеърида инсонга хос эзгулик ва ёвузлик, ҳақиқат ва ёлғон каби бир-бирига зид хусусиятлар ўртасидаги чегаралар ҳақида сўз боради. Шоирнинг «Негадир уларга қўймаймиз посбон, аслида энг хавфли чегаралар шу» деган иқрори замирида катта ҳаётий мантиқ бор.

Машраб Бобоевнинг «Армон» шеърида дўстликни қадрламасликнинг, Жамол Камолнинг «Хурофот» шеърида маишатбозлик, ичкиликбозликнинг аянчли оқибатлари ҳаяжонли поэтик мазмун орқали очилган. Муҳаммад Алининг «Эпитафия» асарида шуҳратпарастлик сатирик ҳолат даражасига кўтариб фош қилинган.

Қутлибека Раҳимбоеванинг «Онамга мактублар» туркумидаги шеърларида она ва бола меҳру муҳаббати аёллар психологиясига хос нозик туйғулар орқали самимий ифодаланганлиги эътиборни тортади. Муҳаммад Солиҳнинг «Она, сен ўйлайсанки...», «Оч бир чумчуқ», «Мард йигит», «Ётиғи билан...», «Умрида бирор марта...» шеърларида эзгулик ва ёвузлик, мардлик ва номардлик, меҳрлилик ва меҳрсизлик, ҳиссиётлилик ва ҳиссизлик, кўзитўқлик ва очкўзлик каби хусусиятлар кескин психологик ҳолатлар тасвири воситасида ўзига хос тарзда ифодаланади.

Шеъриятимизда севги-муҳаббатнинг ғоят қадимий ва ҳамиша навқирон бир мавзу бўлиб қолаётганлиги қувонарлидир. Асқад Мухтор катта муҳаббат туйғусини ифодалаш учун ғоят кучли, оригинал, романтик юксакликдаги тасвирларни чизади:

Қизғаниб, тасвирин чизмаганим-чун
Қандай ўзи дея сўрарсиз.
Мен ҳушсиз йиқилсам,
кўзларимни очинг,
Қорачиқларимда уни кўрарсиз.

Ҳиссиётнинг бу даражада бўрттирилиши билан боғлиқ йўл ва усул М. Солиҳнинг «Аёл ёлғиз, лекин тул эмас», «Эртага ҳам тузалмасам гар...» шеърларига ҳам хосдир.

Муҳаббатнинг изтиробли ҳолатлари Рауф Парфининг «Сунбула», «Хато қилдим, севгилим» шеърларида тафсилий лирик манзаралар, оҳангдор мисраларда ифодаланади, равон мисраларда ҳис куйга, куй ҳисга ўтиб, жавобсиз муҳаббатдан нола чекади.

Гулчеҳра Нуруллаеванинг лирик қаҳрамони «Ернинг таянч нуқтаси»ни муҳаббатда деб билади, тонгда севимли ёрни кўришдан кўзда пайдо бўлган чақнаш, шукуҳ уни оғушига олади. Ҳалима Худойбердиеванинг лирик қаҳрамони муҳаббат ҳиссиётида ўзини ишончли қирғоққа таяниб оқувчи дарёга қиёслайди.

Ютуқлар билан бирга, бугунги шеъриятимизнинг камчилик ва нуқсонлари ҳам талайгина. Айрим ёш шоирларимиз республикамизда, мамлакатимизда, дунё миқёсидаги катта ижтимоий воқеа-ҳодисалар қозонида қайнамаётирлар. Уларнинг туркум шеърлари тўпламларини яхлит ҳолда олиб қараганда ижтимоий тафаккурнинг заифлигини сезиш қийин эмас. Бундай мажмуаларда уруш ва тинчлик муаммоларидан, ўз эрки, мустақиллиги, бахти учун курашаётган жаҳон халқлари тақдиридан, мамлакатимиздаги буюк иншоотлар романтикасидан олинган чинакам дард, завқ туйғулари ифодаси сезилмайди.

Жумладан, Аҳмад Тошхўжаев «Бугун илк мартаба санчди юрагим» шеърида юрак санчишининг сабабларини кенг тадқиқ этишга тутинади: амалга ошмаган орзуми, армонми ё поймол бўлган ғурур исёними, қайси бир разилга ўз вақтида кескин жавоб айтмаганими, суронли дунё ташвишими? Ана шу жиддий саволлар туфайли лирик қаҳрамон фикрлари ижтимоий салмоқ касб этиб бораётганда шоир «сабаби шунчаки шамоллашдир» дейди тўсатдан. Бу гап эса поэтик тафаккур салмоғини йўққа чиқарган.

Маълумки, бадиий асарнинг тили ёзувчидаги истеъдод даражасининг кўзгуси. Ғализ ифодалар, сунъий иборалар ҳамиша зўрма-зўракилик натижасидир. Қуйидаги мисраларга эътибор қилайлик:

Бахтлимиз, баҳорнинг хаёлига банд,
Бахтлимиз, маконда мукамбар ўлкам.
Кўк терган келинлар мисли орзуманд
Сабзамўй ўсмирлар мисоли ўктам.

(Эргашали Абдуллаев, «Наврўз мактуби»)

«Маконда мукамбар ўлкам» деган ибора сунъий, ғализ, поэтик маъно ташимайди. «Ўсмирлар ўктам» дейиш мумкин, лекин «Ўсмирлар мисоли ўктам» дейиш ясама. «Сабзамўй ўсмирлар» — «яшил сочли ўсмирлар» деган маънони англатади. Шоир «мўйлаби сабза урган ўсмирлар» демоқчи бўлса керак.

Сўзни тежамаслик, қисқаликка интилмаслик, сўз жиловини бўш қўйиб юбориш ҳам авж олиб бораётган қусурлардан бири. Чўзиқлик истеъдодли шоирларимизнинг мазмунан яхши асарларининг яхлитлигига путур етказмоқда.

Умуман олганда, шеъриятимизнинг бугунги тенденциялари етакчи шоирларимиз ижодида инъикосини топганлиги шубҳасиздир.

Фарҳод МУСАЖОНОВ

ЮМОР ҲИССИ ВА БИЛАҒОНЛИК

ЁЗУВЧИ ЎЙЛАРИ

ЁШ ҲАЖВЧИ ёзувчилардан бири мендан: «Юмор ҳиссидан маҳрум одамларга муносабатингиз қандай», деб сўраб қолди. Менингча, бу масала ҳажв соҳасида қалам тебратаётган барча ҳамкасбларимни қизиқтирса керак.

Аввало, юмор ҳиссидан маҳрум одамнинг ўзи йўқ. Бошқача айтсак, ҳеч ким ўзида юмор ҳисси йўқ, деб ҳисобламайди. Чунки юмор ҳисси — инсоннинг яхши фазилати. Шу боисдан «Фалончи ҳазилни тушунмайди», дейилган гап «тўнка экан» дегандек қабул қилинади. Албатта, юмор ҳисси ҳаммада ҳар хил, бировда кучлироқ, бировда кучсизроқ. Одатда бошқаларнинг устидан куладиганларда кучсизроқ, ўз устидан, ўзининг камчиликларидан кула олишга қодир кишиларда кучлироқ бўлади. Ҳар қандай танг ва оғир вазиятга тушиб қолганда ҳам ҳазил-мутойибага ўзида куч топа оладиган одам ҳақиқий юмор ҳиссига эга.

Юмор ҳисси ҳам турлича бўлади. Нафис, нозик юмор ҳисси бор, тентакона кулги бор. Мана, аскияни олайлик. Менга, мисол учун, ҳозиржавоблик, сўз ўйини, топқирлик асосига қурилган аския жуда ёқади. Аммо кишининг жисмоний камчиликларини, дейлик, кимнингдир чўтир, кал, ғилай эканлигини калака қилишдан иборат аскияни мен ҳазм қилолмайман. Ахир, кишининг жисмоний нуқсони айб эмас-ку! Бинобарин, бировнинг кўзойнак тақишидан эмас, хулқидаги, ахлоқидаги қусурлардан кулган маъқул. Айтмоқчиманки, ҳазил маданий бўлиши керак. Шунда у ўринли, таъсирчан ва маънили бўлади.

Гап турмушимиздаги камчиликлар устида борар экан, ҳажв тиғи қанча ўткир бўлса шунча яхши.

Чарли Чаплинни олайлик. Унинг ажойиб қилиқлари, кутилмаганда ўмбалоқ ошишлари, ўзини минг оҳангга солиб «майнавозчилик» қилишлари бизни астойдил кулдиради. Чунки буни Чарли Чаплин санъаткорона бажаради, ҳақиқий санъат даражасига кўтаради. Биз эса мириқиб, завқланиб куламиз. Зеро, Чаплиннинг «майнавозчилиги» замирида чуқур маъно бор. У димоғдор замона зўрларининг «кичкина» одамларни хўрлашларини усталик билан фош этади.

Энди бошқа мисол. Дейлик, кўчада савлатли одам кетаётир. Бехосдан нимагадир қоқилиб, йиқилиб тушди. Гоҳо бундай тасодифнинг устидан куладиганлар ҳам топилади.

Нафис юмор ва тентакона кулги деганимда мен шуларни назарда тутаман.

Қолаверса, бир машойих «Сен менга ниманинг устидан кулишингни айт, мен сенинг қандай одамлигингни айтиб бераман», деган экан. Жуда тагдор гап, шундай эмасми?

Ҳажв ҳақида гап кетар экан, яна бир нарсани айтиб ўтмоқчиман. Барчага баробар ёқадиган ҳажвий асар — ёмон, фойдасиз асар. Ҳажв, албатта, кимнингдир жиғига, қитиқ патига тегиши, ҳаловатини бузиши, дарғазаб қилиши керак. Шундагина у пировард-мақсади — рўшнолик бахш эта олади. Енгил кулги, ижобий кулги деган гаплар, менингча, ҳаммаси беҳуда. Қудратли кулги туғдириш қўлидан келмайдиганлар тўқиб чиқарган буни. Адабиётда кулгининг салбийси бўларканми?

Ҳаётда айрим шахслар бировни камситиб масхарали кулади, бу — бошқа масала. Адабиётда эса юмор доим энг зўр хислат ҳисобланган. Демак, уни енгил ё оғир, ижобий ё салбий деб навларга бўлиш ғалати. Тўғри, бачкана кулги бор — бу муаллифнинг маҳорати етишмаслигининг оқибати, холос. Мана шундайлар ўзларини оқлаш учун енгил ёки ижобий кулги деган ибораларни тўқиб чиқарадилар.

Корчалонлар шу даражага бориб етадиларки, «Биз ҳеч кимга озор бермасдан, ҳаётнинг камчиликларини титкиламасдан одамларни кулдирамиз», деб мақтанадилар. Бундай лўттивозлардан бир умр ҳажвчи чиқмаслигини айтиб ўтиришнинг ҳожати йўқ.

Кимгадир панд бермайдиган ҳажв — пўк қовоқ ё пуч ёнғоқдек гап. Дардни оғриқсиз даволаб бўлмайди. Тиш олдирасизми, операция қилдирасизми — ҳаммасининг азоби бор. Ҳажв бизнинг ахлоқимизни тузатар экан, жиғимизга тегмасдан иложи йўқ.

Шунинг учун ўтмишдаги барча ҳажвчиларнинг қисмати оғир бўлган. Зодагонлар ва бойлар уларни ёмон кўрган, қувғин қилган.

Модомики шундай экан, бизнинг кунларда ҳам баъзи бюрократлар, пораҳўрлар, кеккайган тўралар, юлғичлар, ялтоқлар ҳажвчиларни чиқиштирмаса, бунга фақат суюниш керак. Демак, ҳажвчининг ўқи нишонга тегибди!

Хуллас, ҳажвчи ўткир мерган бўлиши лозим, тескари қараб осмонга пақиллатиб отавергандан фойда йўқ. Мушаквозлик лўттивозларнинг ҳунари.

Баъзида ҳажвчилар танқидчилар бизга кам эътибор берадилар, деб ўксийдилар. Дарҳақиқат шундай. Танқидчиларимиз ҳажвий асарларни камдан-кам таҳлил қиладилар. Бу — табиий. Чунки ҳажвий асарнинг ўзи танқид асосига қурилган бўлади. Танқидий нарсани танқид қилиш қийин, бу мунаққиддан ўткир зеҳн, аччиқ тил, нозик пичинг талаб этади. Ҳажвий асарни одатдагидек таҳлил қилиш ожизликка ўхшаб қолади. Менингча, танқидчи ҳажв бобида ёзувчи билан тенг ёки ундан юқорироқ бўлиши керак. Афсуски, бундай танқидчилар ҳар қадамда учрайвермайди.

ЭНДИ билағонлик ҳақида. Кейинги пайтларда айрим адибларимиз, айниқса баъзи ёшлар ўзларини билағон қилиб кўрсатиш дардига мубтало бўлиб қолганлар. Тасодифан бирор тарихий факт ё бирор алломанинг ақлли гапига кўзлари тушиб қолса, бирор матал ё афоризмга дуч келса, дарҳол ўшани асарларига киритадилар. Ўрни бўлса-бўлмаса, ҳожат бўлса-бўлмаса, барибир, киритадилар. Мақсад — билағонликни кўз-кўз қилиш!

Сўз қанчалик кўҳна, қанчалик ноёб бўлмасин, асар руҳига сингиб кетмас экан, ўрнида ишлатилмас экан, барибир, туртиб чиқиб қолади, сатрнинг (айниқса шеърда) мусиқийлигини бузади. Тарихий факт қанчалик аҳамиятли бўлмасин, ҳожатсиз ишлатилар экан, ўз қадрини йўқотиб, асарни тушунишни қийинлаштиради, холос. Ўринсиз ишлатилган ҳар қандай сўз, тарихий факт, матал, мақол ёки донишманднинг ҳикматли сўзи кир қуритиладиган арқонга лолақизғалдоқ осиб қўйгандек энсани қотиради.

Айниқса, шеъриятда шундай беўхшов илинган лолақизғалдоқларга, ўринсиз ишлатилган ноёб сўзларга кўп дуч келмоқдамиз. Ёш шоирларимизнинг сўз бойлигини оширишга бўлган иштиёқлари яхши, албатта. Бироқ асосий мақсад баркамолликка интилишда бўлмоғи керак. Атайин мураккабликка интилиш эса олифтагарчиликдан, билағонликни намойиш қилиш учун чиранишдан келиб чиқади. Ҳақиқий билимдонлик, бу — билимини асарига сингдириб юбора олишда, бадиий соддаликка эришишда.

Ҳар кимсанинг қадр-қиммати — қилаётган ишининг қадр-қимматига тенг, деган экан Марк Аврелий.

Бас, шундай экан, ишимизга қараб бизга баҳо бериларкан, билимимизни кўз-кўзлаб ўзимизнинг нархимизни ошириш ҳақида эмас, ишимизнинг савияси тўғрисида куйиб-пишайлик!

Имтиҳон арафасида...

Т. СТЕПАНОВА фотоси

АДАБИЙ ТАНҚИД

Ёзувчи Мурод Муҳаммад Дўст ўзининг янги қиссасида кунларимиз учун актуал бўлган раҳбарнинг ижтимоий ҳаётдаги ўрни ва моҳияти муаммосини кўтаради, янглиш туфайли раҳбар бўлиб қолган одамнинг фожеасига назар ташлайди. Бу қизиқарли муаммо атрофида муҳокама юритиш мароқлидир. Редакциямиз ёш адибларимизни ижтимоий салмоқли масалаларни кўтариб чиқиш йўлидаги уринишларини табриклайди. Айни замонда истеъдодли ёш прозаикларимизнинг бу изланишларини атрофлича таҳлил қилиш, ютуқ ва камчиликлари ҳақида, борингки мунозарали бўлса ҳам, очиқ фикр юритиш уларнинг келгуси ижодлари учун фойдадан холи бўлмас, деб ўйлайди. Қуйида шундай йўналишдаги мақолаларнинг дастлабкиси билан танишасиз.

ЗЕРИКАРЛИ ОДАМНИНГ ИСТЕЪФОСИ

УМИДЛИ ёзувчи Мурод Муҳаммад Дўстнинг «Ёшлик» журналида босилган янги қиссасини ўқиб чиққанингиздан сўнг дарҳол ўзингизга: «Хўш, бу асарнинг бош қаҳрамони Эломонов қандай одам?» деб савол берасиз. Унинг шу замоннинг одами эканлигига заррача шубҳа қилмайсиз. Социал бир тип сифатида ҳар иккала оёғи билан Эломонов шу заминда туради, шу муҳитда етишган. У ижобий қаҳрамонми ё салбий? Саводхон ўқувчи сифатида ўзингиз учун буни ҳам равшан аниқлаб олмоқчи бўласиз. Ахир, равшанлик бадиий адабиётнинг энг кучли таъсир қуролларидан-ку, дейсиз. Эломоновнинг ҳаёти тарихи яна кўз ўнгингиздан бир-бир ўта бошлайди. Тамомила салбий дейишга тилингиз бормайди. Ахир, бу Эломоновга нисбатан инсофдан эмас-ку. Ижобий дейишга эса энг зарур инсоний фазилатлар — одамни одам қилган ва ижтимоий зотга айлантирган хусусиятлар етишмай тургандек. Шунда адибнинг қиссага ёзган кичкина дебочасини яна қайта ўқигингиз келади. Ахир, унда қиссанинг бош қаҳрамони қандайлиги ҳар қалай тушунтирилмоқчи бўлинган-ку! «Бу қисса собиқ раҳбар ҳақида, — деб ёзади муаллиф. — Унинг қаҳрамони аслида ҳалол, эзгу ниятли одам. Лекин унда чинакам раҳбарга хос зийраклик ва қатъият етишмайди. Унинг кўнгилчанлиги-ю, маълум даражада лоқайдлигидан айрим сафсатабоз, қўли эгри одамлар фойдаланади. Қисса қаҳрамони кимларга ҳомийлик қилганлигини кечикиброқ бўлса-да, тушунади. Мен учун худди шу нарса — тушунгани муҳим». Лекин гапнинг очиғини айтганда, тушунишнинг ўзи етармикан? Бугун фаолиятининг кескин негатив томонлари рўй-рост фош қилинаётган шахслар жуда кўп нарсаларни эҳтимол бошқалардан яхшироқ тушунганлар, билганлар. Лекин, минг афсуски, тушунган ва билган нарсаларига халқ ва партия талаблари нуқтаи назаридан ёндашмаганлар. Яъни, тушунганларига амал қилмаганлар. Оқибати нима бўлишини аниқ билиб туриб кўз кўриб қулоқ эшитмаган қаллобликлар, сохтагарчиликлар, кўзбўямачиликларга йўл қўйганлар. Ҳа, булар илгариги тушунмаган, «нодон», «оми» одамлар эмас. Уларнинг қилни қирқ ёрадиган ақллари фақат ўз манфаатлари учун хизмат қилган. Юрт манфаатларидан тамомила кўз юмганлар, сохтагарчиликларини сафсатабозликлар билан яширганлар. Шунинг учун Эломоновнинг тушунгани бизни унчалар қизиқтирмайди. Чунки бу тушунишнинг ўзида ҳам сохтагарчилик йўқ эмас. Унинг тушунишидан юртга наф келиши даргумон.

Эломонов таниш-билишчилик билан иш битириш иллати қаттиқ маддалаб кетган кунларнинг одами. У ўттиз йил назорат органларида раҳбарлик қилиб фақат таниш-билишларнинг ишларини битирган. Унинг бошқалар учун эзгу бўлиб кўринадиган фазилати шунда. Таниш-билишчилик унинг онгини тамомила заҳарлаб ташлаган. Шунинг учун ҳаётда тўғри ва нотўғри нарсаларнинг асл фарқига бормайди. Четдан келган одам унга қанча жон куйдириб ҳақиқатни сўзламасин, заррача ишонмайди. Агар шикоят қилаётган одам шу ерда ўзини ёқиб юборса ҳам, барибир, унинг гапини ўйлаб кўрмайди. Чунки у ўз қўл остидаги одамга беҳад ишонади. Унинг қилич каби тўғри ва кескирлигига заррача шубҳа қилмайди. Чунки, бу — ўз одами-да! Шикоят қилаётган ва жонини жабборга бераётган эса қандай бўлмасин, бегона!

Шунинг учун учига чиққан муттаҳам Қўшшаев ва унга ўхшаганлар Эломоновни осонгина ва ҳатто бундан кўп лаззат олиб лақиллатиб юрадилар. Катта-катта пора оладилар, халқ мулкини талон-тарож қиладилар ва яна ҳеч нарса қилмаган, билмаган киши бўлиб лабларини ялаб, мўйлабларини силаб тура берадилар. Эломонов ўз бепарволиги, лоқайдлиги ва айни таниш-билишчилик одами бўлганлиги учун ҳам уларга энг қулай шароит яратади. Энг қулай шароит... Бу ҳамма нарса аъло кетяпти, ҳаммаси гўзал, ҳаммасига марҳабо! — деган сафсаталардан тикланган фасад! Фасаднинг орқасида эса бижғиган иллат, фасод!

Эломонов жуда бўш, лаванг. Лекин шу лаванглиги билан қандай қилиб бу қадар катта лавозимларда узоқ давр мобайнида ишлади, ҳамманинг кўзини бўяб келди, деб ҳайрон бўласиз. Эломоновлар қаердан пайдо бўлаётир, қандай урчиётир? Баъзан ақл бовар қилмайди бунга. Ёзувчи ҳам бу масаланинг тагини очмайди, иллатнинг замини ва илдизларига боқмайди. Лекин Эломонов аслида раҳбар бўладиган, элни олдинда катта йўлдан бошлаб олиб борадиган одам эмас. Унда бунинг учун ҳеч қандай инсоний фазилатлар — талант ва иқтидор йўқ. Афтидан, у аллақандай таниш-билишнинг назарига тушган. Ва ҳеч нарсадан ҳеч нарса йўқ раҳбарлик океанларида дахлсиз суза бошлаган. Ёзувчи унинг жозиб фазилатлардан маҳрум инсон эканлигини ишонарли бадиий гавдалантира олган. Эломонов кўз ўнгимизда ҳатто бировга яхшилик қилаётган онларида ҳам ғоятда сохта одам бўлиб кўринади. У ўз ўрнини топмаган, бошқа бировнинг ўрнини эгаллаб ўтирган киши каби самимиятини тамомила йўқотиб қўйган. У ҳеч ким билан самимий бўлолмайди. Қосимахон оғир турмуш шароитига тушиб қолиб, квартира олиш мақсадида Эломоновга «эланди», унга ҳатто ўзини таклиф қилишдан ҳам тортинмади. Эломонов Қосимахон билан ҳам самимий бўлолмади. Эпсиз, уятсиз одам каби хатти-ҳаракат қилди. Қосимахон нега шу аҳволга тушганлигини, бунга кимлар сабабчи эканлигини ўйлаб ўтирмади. Лекин таниш-билиш қилиб унга бир ой ичида яхши квартира олиб берди. Қосимахонга эса «тегмади». Сўнг тегмаганлигидан хурсанд бўлиб юрди: бизда ҳам инсоф бор экан! Лекин кейин у ўзининг бу инсофи чин қўрқоқлик эканлигини ҳам англагандай бўлди.

Эломонов катта ишдан кетиш ҳақида икки маротаба ариза берди. Лекин бу аризалар, гарчи ихтиёрий тарзда берилган бўлса-да, уларнинг асл мақсади бошқа эканлигини китобхон сезиб туради. Эломонов ариза беришга мажбур бўлиб қолди! Акс ҳолда у ҳам катта пораҳўр ва зараркунанданинг ёнига бориб ўтириши, у билан бирга жавоб бериши керак эди. Иккинчи аризани эса у ўз баҳосини ошириш, тўғрироғи, аллақандай бундан тузукроқ, янада муносиброқ лавозимга кўтарилиш учун берди. Унинг атрофидаги одамлар чинми, ҳазилми, яна кўтарилармишсиз, яхши гаплар эшитяпмиз, деб қўйишса, Эломоновнинг кўнглига ғулғула тушади. Бундан беҳад лаззат туяди, ниманидир жонсарак кутади, ширин иллюзиялар оғушида яшайди. Хаёлда ҳавойи қасрлар қуради. Бунинг орасида ўзимнинг асл ихтисосим — агроном бўлиб ишлайман, деб фикр ташлаб ҳам қўяди. Лекин уни раҳбарлик лавозимида тутиб турганлар бу гапга асло ишонмайдилар. Уни қандай бўлмасин, раҳбарликда ушлаб тургилари келади. Бу аллақандай психологик ва ижтимоий феноменга ўхшаб кетмоқда. Феномен тагида яна ўша таниш билишчилик, бир-бирларига маҳкам суяниш, қўллаш ва дориламон кун кўриш ётади... Ёзувчи шу ярамас иллатни туб илдизи билан очишга яқинлашади. Лекин яқинлашган жойида яна бутунлай узоқлашиб кетади. Катта муаммони ўлда-жўлда қилиб қолдиради.

Эломоновда самимиятнинг йўқлигини айниқса хотини Бинафшахон қаттиқ ҳис қилади. У эрига нисбатан тамомила бефарқ. Уни заррача менсимайди. Эридан гижинади ва унинг олдида ғаши келаверади. Нимадир жуда ҳам ёқмай қолган бу хотинга. Нима ёқаркан, дейсиз. У эрининг катта амалига ўрганиб қолган. Амали кетгач, хотиннинг ҳурмати ҳам қўшилиб кетади. Бинафшахон оддий гапларни ҳам тескари бураверади, эрини масхаралайди, майна қилади, эзади, патологик зуғум ўтказади. Эломонов эса хотини олдида ялтоқланади. Баъзан унга суйиб уйланганлигини шаъма қилиб ҳам қўяди. У «сизни суйиб олганман» деган гапни «ёнироқ» айтади. Ҳа, айнан шундай, ёнироқ! Аёл киши эса бундай «ёнироқ» айтилган сўзларни жуда ўткир ҳис қилади. Ёзувчи шу ўринда бир изоҳ бериб ўтади: «Лекин ёнгани Бинафшахонга кор қилмади». Шу биргина жумланинг ўзи эр-хотин муносабатлари нақадар сийқалашиб кетганлигини чуқур ифода қилиб беради. Нега шндай? Биз буни Эломоновда самимият ҳисси йўқолганлиги билан изоҳлаймиз. Эрнинг самимий эмаслигини билган ҳар қандай хотин уни ҳурмат қилмай қўяди. Худди Бинафшахонга ўхшаб тирноқ тагидан кир излайдиган, гапни бураверадиган, инжиқлик қилаверадиган бўлиб қолади. Лекин ёзувчи Бинафшахоннинг муносабатларини эрнинг амалига ўрганганлиги билан изоҳлаб, образни бироз қашшоқлаштириб қўяди. Бу ўринда жуда нозик психологик кузатишлар олиб бориши мумкин эди. Лекин автор имкониятдан фойдаланмайди. Штампроқ бўлиб қолган йўлдан боришни лозим кўради. Эломонов бировнинг ақли билан иш юритиб келган эди. Охири бориб қаттиқ панд еди. Оқу қорани ажратолмай қолди. Мураккаб дунё олдида ўзини йўқотиб қўйди. Эломонов ҳаётнинг кўп томонларига энди тушунгандай бўлади. Лекин ўзи эътироф этганча, «энди билган билигининг нархи сариқ чақа эди». Эломонов мана шундай бир қанча ҳаётий хулосаларга келади. Ёзувчи унинг хулосалар чиқариш поғоналарини анча ишонарли кўрсатади. Лекин Эломонов ўз тушунчалари энг қаймоқ бойлаган пайтда ҳам тор ва майда доирадан кўтарила олмайди. Чунончи, у бир қишлоқдоши йўқлаб келгандан сўнг «ота юртнинг қадрини билиш керак. Замон минг олға кетгани билан хешлик қолади, маскандошлик қолади», деган хулосага келади. Шунча талофатларни кўргач ҳам, киши фикрда майда маҳаллийчи бўлиб қолса, унда унинг тушунганлигидан кимга қандай маънавий фойда етаркин? Мана шулар баробарида у бизга жуда зерикарли одам бўлиб кўринади. Чиндан ёниб эмас, «ёниброқ» яшаш шунга олиб келади.

Ёзувчи Мурод Муҳаммад Дўст ҳаётда ўз ўрнини топмай ўтган одамнинг фожеасини анча ишонарли ва таъсирли қилиб гавдалантира олган. Лекин масалага кучлироқ ижтимоий урғу беришдан ўзини олиб қочган. Асарнинг ғоявий-бадиий йўналишида, композицион қурилишида, характерларнинг ишланишида, коллизияларнинг очилиши ва шакллантирилишида, бадиий тилда, асарни қизиқарли қиладиган унсурларда, бизнингча, ёрқинлик етишмайди.

Биринчи асарлари билан ўқувчида катта умид уйғотиб қўйган авторларнинг ҳар бир чиқиши адабий ҳаётимизда воқеа бўлса, деб орзу қиламиз. Шошма-шошарлик ҳеч қачон жиддий ёзувчиларга дўст бўлган эмас. Ёшлар ўз асарларига бадиий ва ижтимоий сайқал беришда, яъни асарни салмоқли қилишда оқсаб қолмоқдалар. Улар ижтимоий воқеаларга чиқишнинг ўзига хос бадиий йўлларини қидирмоқдалар. Бунда уларга бадиийятнинг ҳеч қачон ўлмас қонуниятлари доимо содиқ ҳамроҳ бўлишини тилаймиз.

Иброҳим ҒАФУРОВ

СССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ 50

Раиса АХМАТОВА

СЕВИБ ҚОЛДИМ

1981 йилнинг март ойи эди. Совет халқи яқиндагина ўз ишини тугатган, улуғвор вазифаларимизни аниқ белгилаб берган КПСС XXVI съездининг кўтаринки руҳи билан яшар эди. Ана шундай ажойиб дамларда Ўзбекистонда совет адабиёти кунлари бошланиб кетди. Халқимиз улуғ ишларга дадил қўл урган бундай ажойиб кезларда ҳамкасбларим қатори адабиёт байрамида қатнашганимдан қалбим завқ-шавққа, илҳомга тўлиб-тошди. Қувончимнинг чеки йўқ эди. Ғўё мен эртаклардаги ғаройиб бир мамлакатда яшар эдим. Шунинг учун ҳам ўша севинчли онларим ҳурмати ушбу сатрларни қувонч билан қоғозга туширмоқдаман. Мен Ўзбекистонни ёшлигимдан биламан, десам сира ҳам муболаға эмас, чунки республикангиз ҳақида жуда кўп яхши китоблар ўқиганман. Ўзбек халқи меҳнатсевар ва мард халқ. Бу ҳақда аввалроқ Улуғ Ватан уруши қатнашчилари ва меҳнат қаҳрамонлари бўлмиш ҳамюртларимдан кўп эшитган эдим. Кўп асрлик маданий тарихий тараққиёт давомида ўзбек халқи орасидан етишиб чиққан даҳо санъаткорлар, олимлар, шоирлар, адиблар сиймоси олдида ғойибона таъзим қиламан.

Тошкент менда алоҳида таассурот қолдирди. Бу шаҳарни мен Александр Невировнинг «Тошкент — нон шаҳри» китобини илк бор ўқиган талабалик йилларимдан бошлабоқ севиб қолгандим, бу шаҳарни кўришга жуда орзуманд эдим. Мана, орзуим ушалди, қўҳна ва замонавий Тошкент қучоғида бир неча кун яйраб юрдим. Шаҳарлар ҳам одамларга ўхшайди. Уларни ҳам бир кўришдаёқ севиб қолишинг мумкин. Тошкентни илк бор кўришим биланоқ унинг мафтуни бўлдим. Қисқа давр ичида шаҳарнинг қадимий ёдгорликларини, замонавий турар жой биноларини, эски маҳаллаларию навқирон кварталларини кўздан кечириб, уларни севиб қолдим.

Тошкент дўстлик ва қардошлик шаҳридир.

Ўзбек халқининг жуда кўп яхши анъаналари бор. Шулардан бири бўлмиш ҳашар менинг халқимга ҳам хос яхши одатдир. Бизда бу удум — «белхи» деб аталади. Мамлакатимизда яшовчи халқларнинг ўзига хос энг яхши одатлари умумхалқ маънавий мулкига айлана бораётганлиги давримиз ва жамиятимизнинг энг буюк бойликларидан биридир. Адабиёт кунлари давомида турли миллатга мансуб қаламкашлар бир-бирларининг ижоди билан, режалари билан яқиндан танишдилар. Мен асарларини кўпдан бери севиб ўқиб келаётган ўзбек ҳамкасбларим Зулфия, Шукрулло, Эркин Воҳидов ва бошқалар билан дийдор кўришиб, қизғин ижодий мулоқатда бўлдим.

Одатда, ажойиб дамлар тезда ўтади-кетади. Ўзбекистонда бўлган совет адабиёти кунлари бир зумда кечгандек бўлса-да, ижодимизда жуда чуқур из қолдирди.

Ўзбекистоннинг бугунги қиёфасини табиат билан баробар унинг ажойиб, меҳнаткаш халқи бунёд этган. Ўзбекистон табиат ғa меҳнат фарзандидир.

Грозний шаҳри

Бобо ЖАББОРОВ

ЎЗБЕКИСТОНИМ

Мен сени куйлайман, юрагим — созинг,
Борлиғимда борсан, Ўзбекистоним!
Боқий боғларингда сўнмас овозинг,
Сўлмас лолазорсан, Ўзбекистоним!

Қўйнингда улғайдим, ичдим тузингни,
Тупроғингни ўпдим букиб тизимни,
Қондош билиб суйдим ўғил-қизингни,
Ҳомий, ҳаводорсан, Ўзбекистоним!

Олтмиш йилда ўтдинг минг йиллар йўлин,
Бир онинг минг битта зафарга тўлиқ,
Зафар майдонида турдинг мард бўлиб,
Дард билмас саркорсан, Ўзбекистоним!

Жамладинг жаҳоний кучу ғайратни,
Йўқ ердан яратдинг бой саноатни,
Ташсельмаш чиқарган ҳар «пўлат от»ни
Минган жиловдорсан, Ўзбекистоним!

Чўлда бино бўлди шаҳри Навоий,
Диллардан жой олмиш номи, чиройи,
Ундан нурин олар осмоннинг ойи,
Қодир, шуъладорсан, Ўзбекистоним!

Қудратинг кўрсатди ўзбек деҳқони,
«Оқ олтин» тоғларинг бўлди осмоний,
Пахтани юксалтган ҳар бир инсонни
Кўкка кўтаргансан, Ўзбекистоним!

Гулдан кийим кийган гўзал Фарғона,
Боқсам жамолига мен қона-қона,
Тоза ҳаволари малҳамдир жона,
Шафиқ шифокорсан, Ўзбекистоним!

Саҳрони пахтазор этмиш пахтакор,
Қизилқумда кўрдим ажиб олмазор,
Мартабанг пояси фалакда пойдор,
Жаннатдай диёрсан, Ўзбекистоним!

Тилла тупроғингдай толега бойсен,
Туғинг самоларда қанотин ёйсин,
Октябрь — кўкда кун, сен — тўлин ойсен,
Шондан нур оларсан, Ўзбекистоним!

Бу жоним шу шонли тўйингга қурбон,
Чинордай қад керган бўйингга қурбон,
Тўйга безаб қўйган уйингга қурбон,
Сен яловбардорсан, Ўзбекистоним!

Туркманчадан Тоҳир ҚАҲҲОР таржимаси

Акрам АЙЛИСЛИ

ДЎСТЛИГИМИЗ МАНГУ

БУНДАН роса тўрт йил аввал Ўзбекистонда Озарбойжон адабиёти ва санъати кунлари ўтказилиши шарофати билан мен Тошкент, Бухоро, Навоий, Термиз шаҳарларида, сўлим ўзбек қишлоқларида Сирдарё соҳилларида бўлдим. Бу Ўзбекистонга биринчи ташрифим эди. Лекин афсоналардагидек гўзал бу ўлка жамоли хаёлимда бир умрга муҳрланиб қолди. Биз қаламкашлар нималарга назаримиз тушмасин, фақат қалбимизга яқин нарсаларгина хотирамизда сақланиб қолади. Ёдимда, Бухоро атрофидаги бир қишлоқда бўлган эдик, у қиёфаси билан менга ёшлигим ўтган она қишлоғим Айлислини эслатди. Ўша йиллари, яъни менинг ёшлигим кечган уруш йиллари боғ-роғларга бурканган, табиат қандай яратган бўлса, шундайлигича сақланиб қолган қишлоқлар Озарбайжонда кўп эди. Бухоро яқинидаги бу қишлоқ эса менга беғубор ёшлигимни, сўлим боғларимизни ёдимга туширди. Ҳозир ҳам Ўзбекистонни эсласам Бухоро қишлоғи кўз олдимда гавдаланади.

Ўзбекистонда июнь ойи ипакдек мулойим ва сўлим бўлар экан. Тошкентнинг «Шчелковичная» маҳалласида тонг кезлари сайр қилишнинг гашти кўп ўзгачадир. Эски шаҳардаги бозор эса тўкин-сочинлиги билан кўзни қувонтиради, бағирни кенг қилади. Ўзига хос нарсалар тезда нигоҳни жалб этади. Инсон ўтмиш осори атиқаларини кўз қорачиғидек сақлаши, шараф билан келгуси авлодларга тақдим этиши лозим. Бу борада биз қаламкашлар, айниқса, масъулмиз.

Ўзбекистон жуда бой, кишилари гўзал ва саҳий, меҳмондўст ва санъатсевар диёрдир. Унинг бепоён пахтазорлари, минг турли мевали дарахтлар барқ урган боғ-роғлари, улкан саноати мавжуд. Лекин бу ўлканинг нақадар бойлиги ва равнақ этганлигини тўлароқ ҳис этиш учун қардош ўзбек халқи қўлга киритаётган ютуқларни ўз кўзингиз билан кўришингиз жоиз. Мен Ўзбекистонда бир ҳафта бўлиб, унинг бойлигига, ер остию, ер усти олтинга сероблигига тўла ишонч ҳосил қилдим. Бухоро ипагию қоракўли, Самарқанд кишмишию Зарафшон олтини, Тошкентнинг олмасию Дашнободнинг анорини таърифлашга қалам ожиз. Тарихи минг йиллар билан ўлчанувчи бу кўҳна ўлкани қардошларимиз меҳнати билан янада яшнатаётир.

Озарбойжон ва ўзбек халқларининг тарихи, адабиёти, тили, урф-одати ва турмушидан жуда кўп муштарак жиҳатлар бор. Бугунги кунда эса халқларимизни Октябрь инқилобининг ол байроғи остидаги умумий тарихий тақдири абадиятга бирлаштиргандир.

Дўстлигимиз мангу бўлғай!

Боку

Ўзбек ва озарбойжон халқларининг дўстлиги қадимийдир. Икки халқ адабиётининг ҳамкорлиги ҳам чуқур илдиз отган.

Суратда: Озарбойжон ССР халқ ёзувчиси Мирза Ибраҳимов, Ўзбекистон ССР халқ ёзувчилари Ҳамид Ғулом, Туроб Тўла, Мирмуҳсин.

Заки НУРИЙ

Ўзбекистон ССР ва республика Компартияси шонли 60 йиллик тўйи арафасида севимли газета саҳифасида сўз айтиш имкониятига эга бўлганимдан беҳад мамнунман. Ўзбеклар бизнинг ўз оғамиз, порлоқ келажак учун курашда синалган сафдошимиз. Ўзбекистонда кўп бўлганман. Шоир ва ёзувчилардан, жасоратли пахтакорлардан жуда кўп дўстлар орттирганман. Бузилмас дўстлигимизни улуғлашга бағишланган ушбу шеърим Тошкентда, Ёзувчилар союзининг Дўрмондаги боғида ёзилган.

ТОШКЕНТ—ҚОЗОН

Хайр, она юрт,
Салом, дўст диёр!
Бунда оқ гуллар,
Қозонда оқ қор.
Қуёшли бири,
бири қор-музли,

Аммо эллари
қондош ва дўст-ёр.
Бунда жилғалар
чулдираб оқар,
Эдилда ҳали —
апрель музлари.
Кимдир хилватда
берилиб куйлар:
Тошкент қизлари,

Қозон қизлари!
Йироқдан келган
дўстлик саломин
Қўшиқларингга, Тошкент,
қўшиб айт.
Қирмиз гулларинг
бизнинг элларга
Куй — қўшиқ бўлиб
боражак албат.
Қўшиқларимиз
гул иси каби
Ифор таратсин
яқин-йироққа.
Сўқмоққа сўқмоқ
қўшилганидай
Қўшилиб кетсин
юрак юракка!

Қозон

Саъдулла ҲАКИМ таржимаси

Усмон ТЕМУР

БАҲОР

Тонг отмоқда пурзиё бўлиб,
Тун умрига интиҳо бўлиб.
Киприк юмар бехосдан
юлдуз
Баъзи жондай йўққа
жо бўлиб.
Булбул сўзи гулга туюлмиш
Энди сийқа илтижо бўлиб...
Севмаган қиз кўрган
тушидан
Суюнади қоши ё бўлиб...
Кўзин очар келинчак яна
Ишқ тотига таманно бўлиб.
Юзу кўзни силайди оқ тонг
Меҳрли қўл, қут, вафо
бўлиб.
Йўлга тушар эзгулик,
меҳнат
Мисли қуёш, сув ҳаво бўлиб.
Кета олмай Ой турар яна
Баҳор, сенга маҳлиё бўлиб!

ҚАЛДИРҒОЧЛАР КЕЛИБДИ

Менинг шўхчан ўғилларим,
қизларим,
Қўшнилардан боз суюнчи
сўранглар!
Эслаб бунда ўтган баҳор, ёзларин
Қалдирғочлар келди, ана,
қаранглар!
Болажонлар, деразани очинг
кенг,
Айвонимиз ичига тез бўйлашсин.
Келганига минг мартаба
раҳмат денг,
Биз соғинган қўшиқларин
куйлашсин!
Кўнгли оқки, шунинг учун
тўши оқ!
У бор жойга йўлай бермас
қайғу-ғам.
Баъзи бир дўст, жўралардан
яхшироқ
Йўқлаб кепти ҳаттоки қуш
бўлса ҳам!...

●

Асрнинг саксон уч қавати битди,
Саксон тўртинчиси қурилар
бу дам.
Кимдир шу қаватга бемалол етди,
Кимдир етолмади — одам-да
одам...
Дилга ҳавас солиб, келтириб
кўркин
Меъмори жаҳонлар ишлашади
жим...
Битади, ўтамиз ундан ҳам
бир кун,
Афсус.... ўтолмайди яна
аллаким...

Нодир НОРМАТОВ

Баланд тоғлар қайда бор

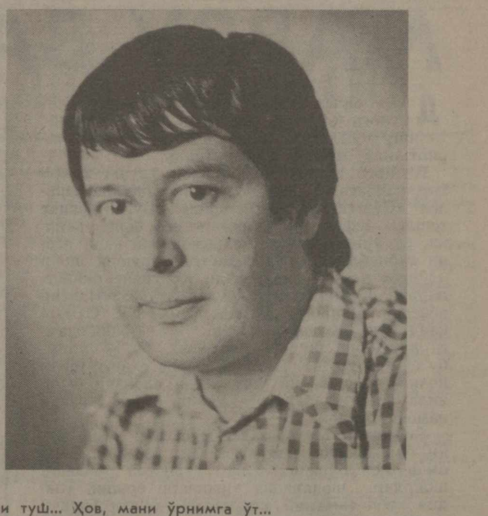

ҲИКОЯ

КАМОЛ Жалилникига тез-тез келишга ўрганиб қолган. У Жалил билан институтда бирга ўқиган.

Улар бир кундаёқ бир-биридан зерикишади. Лекин иккови ҳам сир бой беришмайди. Камол гапини қишлоқда нима етишмаслигидан бошлайди, мактабда ўқитувчилик қилиш оғир эканини таъкидлаш билан тугатади. Жалил, аксинча, ишдан ёки ўзи ишлайдиган техникумдан оғиз ҳам очмайди. Унга бирор китобдан гапирган маъқул. Шуни яхши кўради.

Камол Жалилникида кўп туролмайди. «Кетаман, уйда иш кўп» дейди. Унинг оғзидан бу гап чиқиши билан Жалил вокзалга бошлайди. «Мен шаҳардан чиқа олмайман, ўзинг келиб тур», дейди у хайрлаша туриб. У бу гапни йўлига айтаётганини Камол билиб туради. Ичида кулади. «Айтмасанг ҳам келиб тураман», дейди.

Камол рўпарасида ўтириб, стаканга арoқ қуяётган Жалилга қараркан, шу гаплар хаёлидан ўтди. «Мана, ҳозир шу гаплар яна айтилади», деб ўйлади у. Лекин Жалил бу гапларни негадир айтмади. Гарчи, манзират учун бўлса ҳам, айтгани тузук эди. Камол шу гапга ўрганиб қолибди. Шунинг учун поезд келгунга қадар у Жалилнинг оғзини пойлади. Жалил бўлса бепарво, у буфетнинг кичик деразасига тикилганча ўтирар, ичиш вақтида беихтиёр «соғ бўлайлик» деб қўярди. Хайрият, орада Жалилнинг ўртоғи Шодибой келиб қолдию, бу зерикарли давра бироз жонланди. Камол унинг Термизга, қариндошларникига бораётганлигини билиб олди. Уларнинг поезди битта бўлса ҳам, билетлари бошқа-бошқа вагонга олинган экан. «У томонларга биринчи боришим, йўл кўрсатасиз-да», деди Шодибой. «Албатта,—деди Камол,—Жалил туфайли сиз билан танишдик. Дўстимнинг дўсти — менинг ҳам дўстим деганлар».

Поезд келишига яқин қолганда, улар перронга чиқишди. Диктор поезд қайси йўлда бўлишини эълон қилаётган эди, Жалил тўхтаб қолди.

— Каранглар! — деди у салкам қичқириб.

Камол чўчиб тушди. Уёқ-буёққа аланглаб Жалилдан нима гаплигини сўради.

—Кўрмаяпсанми, қаршингда фаришта турибди. Лекин ёнидаги йигит, худо урсин сассиқ алаф экан. Қасам ичишим мумкин, кўнгли ҳам тоза эмас.

Камол Жалил ишора қилган томонга қаради. Тахминан ўн-ўн беш қадам нарида, перрондаги ёлғиз дарахт тагида йигит ва қиз туришарди. Йигит узун бўйли, ориқ, аммо қорни беўхшов олдинга чиқиб қолган, ёнида эса алвон кўйлак устидан камзулча кийган, бошига пуштиранг дуррача ўраган ўн етти, ўн саккиз атрофидаги бир қиз.

— Қиз жудаям гўзал экан, — деди Жалил энтикиб. —Шу қиз бошқаники бўлса майли эди, лекин мана шу калтакесакка бўлишини истамасдим...

Жалилнинг одати шу. Кўнглига бирор гап келдими, гап тортмай айта беради. Ёки шоирлар шундай бўлишадими?

Жалил касби бошқа бўлса ҳам, унча-мунча шеър ёзиб юради. Камол бу билан фахрланади, davraларда унинг шеър ўқиб беришини илтимос қилади. У шеърни тушунмайди, лекин ўртоғи шоир эканини одамлар билиб қўйишларини истайди.

Жалилнинг нотаниш йигит ҳақида дабдурустдан айтган гаплари Камолга ёқмади. «Нима бўлибди, йигит чиройли бўлмаса. Ақлли, тўрт мучаси соғ бўлса етади», деб ўйлади Камол.

— Қиз унинг синглиси бўлиши мумкин, —деди Камол Жалилга. — Бир нимани билмай гапиришинг яхши эмас.

— Йигит ўз синглисига бундай қарамайди, — деди Жалил, жаҳли чиқиб. — Шуни ҳам сезмайсанми?

— Икковини ҳам танийман. Йигит қизнинг қайлиғи, — деди Шодибой. — Юринглар, сизни таништираман.

Улар йигит-қиз олдига боришди. Камол қизни энди яқиндан кўрди. Унинг жажжи оёқларидан тортиб, қирра бурнига қадар силлиқ ва майин эдики, қиз тиниқ ва нозик митти гулни эслатарди.

Йигит, ҳақиқатан, кўримсиз эди: пачоқ бурни, ёғ босган юзи, ҳаммасидан ҳам шумлик билан тикилувчи кўзлари Камолда нохуш таассурот қолдир[illegible]. Шундай бўлса ҳам, йигитга очиқ кўнгиллик билан қўл [illegible]атди.

Улар дурустроқ танишишга ҳам улгуришмади —станцияга поезд кириб келди. Ҳар ким шоша-пиша ўз вагонини излаб кетди. Камол Жалилнинг қўлидан совға-салом солингач тўрхалтани олдию, вагонга киришдан аввал унинг оғзини пойлади. «Яхши бор», деди Жалил. У шундай дедию поезд қўзғалишини ҳам кутмай, орқасига қайтди.

Бор-йўғи шу сўзни айтиш ҳам Жалилга малол келганлигини Камол дарҳол сезди. Бундан хафа бўлди. Поезд қўзғалганда у шу ҳақда ўйларди. Йўқ, Камол энди Жалилникига оёғини босмайди. Шундай қилгани тузук. Эҳтимол, Жалил ҳақ. Қизиқ, иккаласи кун бўйи ўтирсаю, бир-бирига айтадиган гапи бўлмаса. Нега шундай. Унга хат ёзиб, шуни сўрасамикин.

ЭРТАЛАБ, Шодибойнинг олдига кетаётиб, олтинчи вагонда кечаги йигитга дуч келди. Камол унинг отини эслаб қолган эди. Акмал ҳам уни таниди. Олдида турган икки шиша пивога таклиф қилди.

Акмал унга пиво қуйиб узатди. Камол узр сўради, эрталаб ичишни одат қилмаганлигини айтди. Фақат йиғма стол устидаги нондан синдириб оғзига солди. Оғзига солдию, йўлакнинг нариги томонидан — иккинчи қаватдан ўзига бир жуфт бегона кўзлар нигоҳ ташлаётганлигини пайқаб қолди. Камол у томонга бир қараб олдию Акмал ҳам буни кузатиб турганлигини сезди. Қиз ярим белигача чойшаб ёпиб ётар, оққуш қанотлари сингари қайтарилган, силлиқ ва момиқ қўллари билан аллақандай бир рангли журнални ушлаган, аҳёнаҳёнда бошини улар томон буриб қўярди.

—Сен бирор нарса емайсанми? — деди Акмал қизга.

—Йўқ, — деди ғунча лабларини чўччайтириб.

Камол донг қотиб қолди. Дунёда шундай ҳам мулойим, шундай ҳам тиниқ овоз бўларкан. Ё унга шундай туюлдими? Йўқ. Кеча Жалил уни мақтаб адашмаган экан. Худо унга ҳам ҳусндан, ҳам товушдан берибди. Камол бирпас довдираб қолди. У яна қиз томонга қаради. Қизнинг меҳр ёғилиб турган кўзлари уни саросимага солиб қўйди. Камол ўзининг ўттиз йиллик умри давомида кўп гўзал қизларни кўрган, аммо улар олдида ўзини ҳамиша мағрур тутган. Ҳатто, ўз хотинига ҳам унчалик бўйин бермаган. Ана шундай мағрур, қаддини тик кўтариб юрган йигит ҳозир ўзини мағлуб сезганди. Ўзидаги бу заифликни сездирмаслик учун тез ўрнидан турди. Акмал ҳам уни ўтиришга қистамади.

Шодибойни топиб, у билан бирга вагон-ресторанга борди. Овқатлана туриб, яна қизни эслади. Кейин Шодибойга кечаги йигит-қизни олтинчи вагонда кўрганлигини айтди.

Шодибой қизни ҳам, йигитни ҳам яқиндан танимаслигини айтди.

—Икки кун бурун ресторанда танишганмиз, — деди у, — Йигит ресторанда зиёфат бераётган эди. Мен эса бошқа даврада эдим. Уларнинг даврасида бир ошнамни кўриб қолдим. У бўлса мени қўярда-қўймай, ўз даврасига олиб кетди. Ошнамнинг айтишича, йигит регарлик. Лекин иши —Қаршида. Қизнинг отаси магазин мудири. У ичишга муккасидан кетганлардан. Яқинда ревизияда катта камомад чиқибди. Регарлик йигит бўлса, ревизор экан, унинг қизи туфайли ишни «ёпти-ёпти» қилиб юборганмиш. Оқибатда, шу қушчани қўлга тушириб, энди Регарга олиб кетяпти.

Камолнинг йигит ва қиз ҳақида билганлари шу бўлди. Қулоғи Шодибойдаю, хаёлида бояги қиз... Наҳотки, у қиз шундай йигит билан яшашга кўнса. У йигит нафақат хунук, ҳатто дили ҳам нопок-ку. Қизнинг соддалиги, беғуборлиги қиёфасидан кўриниб турибди. Бежирим бурни, нозик дудоқлари, қоп-қора қошлари... Баъзи қизлар ҳам шундай гўзал бўлади-ю, лекин кўнглингга ўтирмайди. Бу қизнинг юзида дилни яйратадиган бир нима бор.

У соҳибжамол қизни севиб қолгани йўқ. Лекин унинг мана шу нопок йигит билан ёнма-ён эканлигидан изтироб чека бошлади. Буни Шодибойга сездирмаслик учун ўз вагонига кетди.

У ўша қиз кетаётган плацкарт вагондан ўтаркан, юрагида яна ҳаприқиш бошланди. Эшикни очиб, вагонга кирганида бу ерда қизиқ бир манзарани кўрди—қиз ётган ўрнидан сал беридаги бўлмада фақат ёш-яланглар йиғилишган. Улар орасида рангпаргина йигит рубоб чертиб, қўшиқ айтарди. Камол ҳам келиб шу даврага қўшилди. Камол бу ердан туриб қизнинг кўзларини шифтга тикиб жим ётганлигини кўрди.

ОРАДАН бирор соат ўтгач, Камол бошқаларнинг ҳам ўзи каби қўшиқни тинглаш учун эмас, балки мана шу фаришта қизнинг яқинида бўлиш учунгина йиғилганликларини англаб қолди. Йўлакка чиққан Акмал ҳам буни пайқади шекилли, қовоғини солди. Кейин қизга буйруқ қилди:

—Қани туш... Ҳов, мани ўрнимга ўт...

Қиз итоатгўйлик билан пастга тушди. У нариги иккинчи қаватга чиқиб, Камолдан пана бўлди. Камол ундан бундай итоатгўйликни кутмаган эди, бу унга нимагадир алам қилди.

Ёшлар қизнинг нариги томонга ўтишини кузатиб туришди, аммо ҳаммаси ҳам бунга ўзларини бефарқ, қўшиқни тинглаётгандек қилиб кўрсатишди. Тез орада бу бефарқлик мустаҳкам эмаслиги сезилди —даврадагилар энди камайиб борарди.

Камол ҳам ўрнидан турди. У Акмал ўтирган хона рўпарасидан ўта туриб, тўхтади. Йигит уни кўрди, лекин ўтиришга таклиф қилмади. Унинг ёнида поездга яқин орада чиққан бир чол ўтирарди.

—Яхши ўтирибсизми? — деди Камол Акмалга ва чол ёнига ҳеч қандай таклифсиз ўтириб олди. Акмал жавоб қилмади.

—Келин бола чиройли экан,—деди чол Акмалга муғомбирона жилмайиб.

—Мунақасининг мингтасини топаман керак бўлса, —деди Акмал қўлини силтаб. Сўнг бир кекириб олди-да, атрофига мағрур назар ташлади.

Камол энсаси қотиб, қиз томон қаради. У ана шу лаҳзада қизнинг кўзларида билинар-билинмас изтироб, нафрат аралаш яна нималардир борлигини кўрди.

«Ўлай агар, бу қизнинг Акмалга қилча ҳам кўнгли йўқ»,— деб ўйлади Камол.

—Акмал ака, булочка келтиринг, —деди қиз майин товуш билан.

Акмал истар-истамас вагон-ресторан томон кетди. Вагон-ресторан поезднинг охирги вагонида, энди йигит қайтгунча анча вақт бор. Бемалол суҳбат қуриш мумкин. Камол қизнинг Акмални жўрттага жўнатиб юборганлигини унинг ўрнидан туришидан пайқади. Қиз энди пастга тушиб, Камолнинг рўпарасига ўтирди.

—Қўшиқни яхши айтаяпти-я? —сўради Камол қизни гапга солишга уриниб.

Қиз кулимсираб, бошини сарак-сарак қилди. Камол бир пас жим қолди. Чолга қаради. У бир нимани сезгандай, «оёқларим увишиб қолди, бир айланиб келай», деб ўрнидан турди.

—Сиз қаерга борасиз? —деб сўради қиз аллақандай мунг билан. Йигит бу оҳангни пайқамай қолди.

— Термизда тушаман,—деди Камол.

Қиз қўлини чўзиб, дераза пардасини тортди. Поезд қайси бир станцияда тўхтади. Деразадан Кўҳитанг тоғлари кўринди.

—Чиройли, баланд тоғлар экан, —деди қиз.

—Унчалик эмас,—деди Камол.

Камол Кўҳитангда бўлмаган. Аммо уни паст тоғ бўлса керак, деб ўйларди.

Қиз ўрнидан туриб, аввалги ётган жойидан сумкасини олди.

—Тез орада Термиз бўлади, —деди Камол ҳазин товушда.

— Ака, отингиз нима? — деб сўради қиз ундан кўзини узмай.

—Камол.

—Камол ака, айтинг-чи, баланд тоғлар қайда бор? —деб сўради у аллақандай илтижо билан. —Қочиб кетсангу, сени топишолмаса. Шундай тоғларни биласизми?

Камол энди бу саволдан гангиб қолди. Ҳадеганда эсига бирорта баланд тоғнинг номи ҳам келмади. У қизнинг ўзига мўлтираб қараб турган кўзларини кўрдию, бу гапнинг маъносини энди фаҳмлади.

«Жон ака, мени олиб кетинг, мени бу балодан қутқаринг», дерди унинг кўзлари.

Камол бошини гуноҳкорона қуйи эгди, иккиланиб ўтирарди. Акмал қайтиб келганида яна бўшашди.

—Хўп, яхши қолинглар, —деди у Акмалга. Кейин қизга юзланди. Қиз ўрнига чиқиб олган эди. У Камол қараши билан юзини тескари бурди. Оппоқ ёстиқ устида икки қалин кокили билинар-билинмас силкиниб, Камолнинг бағрини баттар ўртади.

КАМОЛ поезддан тушгандан сўнг, ўзини беҳуд сезди, бирпас поезд ёнида туриб қолди. Бу орада уни излаб Шодибой келди. Шу топда у Шодибойни жуда ёмон кўриб кетди.

—Нима, мазангиз йўқми, —деди Шодибой сирли жилмайиб. — Ёки Акмалнинг ёнидаги қиз жигардан урдими?

«Фаҳмлабди-да, деб ўйлади Камол, қаердан ҳам дуч келдим шунга». У энди ўлганининг кунидан илжайди. Ичида эса уни баттар ёмон кўрди.

—Тўғрисини айтайми... Тўғрисини, —деди Камол тутилиб.— Ўша қизни Термизга тушириб қолдирмоқчи эдим. Лекин сиздан истиҳола қилдим...

Шодибойнинг ранги ўзгариб кетди. У бошини қуйи солди.

—Унга уйланмоқчи эмасдим, фақат ўша ўргимчакдан қутқармоқчи эдим,— алам билан гапирди Камол. — Лекин сизга мен журъат қилолмадим. Жалил керак бўлди-да. У тўғри айтган экан, гулни сассиқ алафга қўшиб қўйибди, деб. Ўзи, шоиртабиат одамлар сезгир бўлишади.

—Биласизми, —деди Шодибой бошини кўтариб, — менинг ҳам кўнглимга тушган эди. Ўша қизни, улар билан ресторанда танишганимдаёқ ўйлаганман. Лекин қизни олиб қочишга имконим бўлмади. Кейин эса танишлардан, яна нималардир деб истиҳола қилдим. Кеча поездда ҳам шу ҳақда ўйладим. Мен ҳам бу сафар сиздан истиҳола қилдим...

— Баланд тоғлар қаерда бор? — деди Камол ҳорғин товушда.

Шодибой тушунмай, савол назари билан унга қаради. Лекин Камол энди унга уни эмас, ўзи учун бу саволни қайта такрорлади.

Ҳамроҳи энди унга нималарнидир гапира бошлади. Лекин у эшитмас эди. У қаттиқ чарчаган эди. Ўзининг эса болалигида эшитган аллақайси бир эртакдаги гап айланарди:

«Йигит аждаҳо билан қирқ кечаю қирқ кундуз жанг қилиб, енгибди-да, горда банди бўлиб ётган қизни озод қилибди».

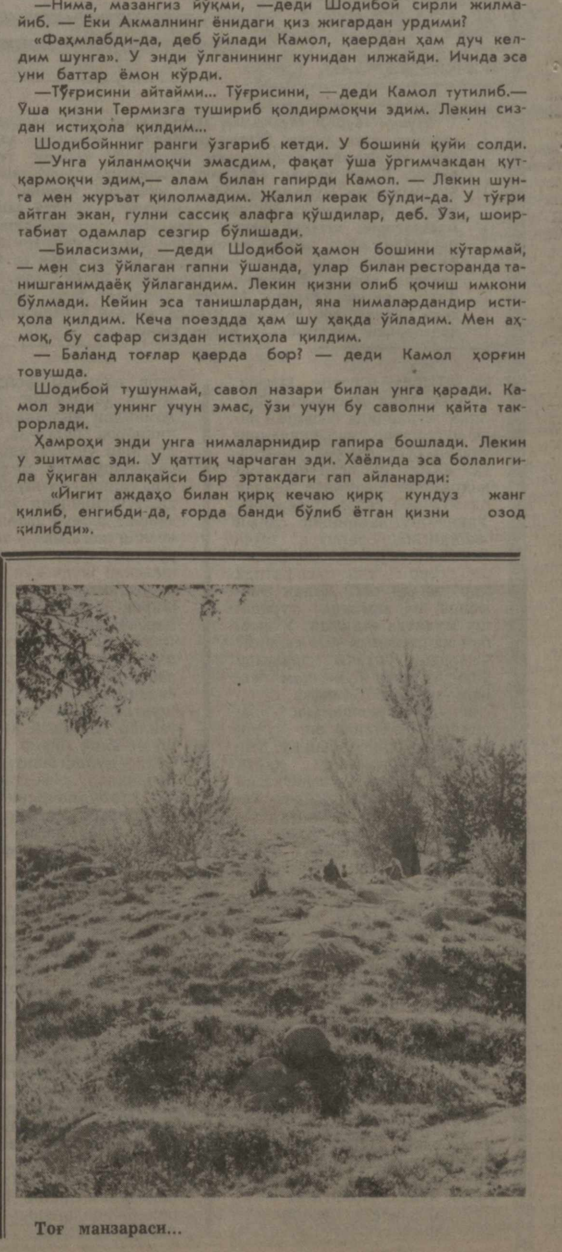

Тоғ манзараси...

ҚУТЛАЙМИЗ!

Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофотининг лауреати шоир Нормурод Нарзуллаев эллик ёшга тўлди. У меҳнат фаолиятини журналист сифатида бошлади. «Ленин йўли», «Қашқадарё ҳақиқати» область газеталарида ишлади. Самарқанд шаҳар партия комитетида, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида масъул лавозимларда фаолият кўрсатди.

1974—1981 йилларда Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг секретари бўлди, ҳозир «Ёш гвардия» нашриётининг бош редакторидир.

Нормурод Нарзуллаев — ўн бешдан ортиқ китобнинг муаллифи, «Сизни ватан эркалар», «Меҳр чашмаси», «Уфқларда кўзларим», «Ёғду», «Севги сеҳри», «Оқ саман», «Тонг элчиси» шулар жумласидандир. Унинг бир неча шеърий тўплами рус, тожик ва озарбойжон тилларида чоп этилган, айрим шеърлари чет эл тилларида чиққан.

Шоирнинг кўпгина қўшиқлари ижро этилмоқда.

Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ

ТИНГЛА, ҲАЁТ

Тингла, ҳаёт, куйчи ўғлинг дил розини,
Олий шараф бу дунёда дўстлар васли.
Эл кўнглига жўрладим мен қалб созини,
Чин дўстликка суянади замон асли.

Дарёларнинг сарчашмаси — қорли тоғлар,
Шарораси кўнглим менинг, кўнглим менинг,
Субҳидамда севишганлар бахтин боғлар,
Қалблар саси — йўлим менинг, йўлим менинг.
Дўстлик меҳрин қанотида жаҳон кездим,
Оқ каптарни олам аро учирдим мен,
Кўк юзига меҳрим қўшиб қўшиқ ёздим,
Ишқ китобин юрагимга кўчирдим мен!

Буюк Ватан фарзандиман, бахтим бутун,
Москвага талпинади ташна диллар.
Дўстлик, тинчлик диёрига дунё мафтун,
Москвада туташади ойдин йўллар...

ИШҚИНГИЗ КУЙЛАРМАН

Йигирма ёшида барча куйлармиш,
Айлаб қалбин парча-парча куйлармиш,
Йигирмадан сўнгра ошиқ куйлармиш,
Муҳаббат куйида қўшиқ куйлармиш.
Ўттиз ёшдан кейин шоир куйлармиш,
Соф севги сеҳрини моҳир куйлармиш.
Ҳамма шоир бўлар севги ёшида,
Содиқ ёри турса ошиқ қошида.

Йигитман, шоирман,
Яъни, сиздирман,
Ишқингиз куйларман сездирмай!

●

О, юрагим, чўққиларга
Чиқ, майли!
Зарбинг билан тоғларни ҳам
Йиқ, майли!
Кўзларимга бор ёғдуни
Йиғ, майли!
Бир нарсага, дўстим, кўнглим
Йўқ майли:
Дунё сиғар нигоҳимга,
Бил, лекин
Қорачиққа қилча қайғу
Сиғмайди!

Сариосиё районидаги «Коммунизм» ишлаб чиқариш бирлашмаси музейига ташриф буюрган киши республикамизда колхозлаштириш тарихи билан таниша олади. Суратда: музей залларида Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси

БОЛА МЕҲР СЎРАЙДИ

Мен бу қизни кўпдан бери билардим. Қўшни мактабда ўқирди. У билан танишиб опа-сингилдай бўлиб кеттандик. Шунинг учун у мактабимизга тез-тез келиб турар, кўнгил сирларини мен билан ўртоқлашарди. Содда, доимо кулиб турувчи бу қизни мен ёқтирардим.

Мактабни тугатгач, мен университетда ўқий бошладим. Зулайҳонинг ҳам Фарғонадаги институтлардан бирида ўқишга кирганини эшитдим. Шундан сўнг уни учратмадим.

Орадан йиллар ўтди. Мен бу пайтда қўшни районда ишлардим. Кунларнинг бирида ишдан қайтаётиб, автобусда Зулайҳони учратиб қолдим. Уни бир зум таниёлмадим. Сочлари кесилган, энг сўнгги фасонда кийинган эди. Кўзлари эса ўша-ўша кулиб турарди.

Автобусда иккаламиз суҳбатлашиб кетдик.

— Сизни ҳам кўрар кун бор экан-ку, опа, — деди у.— Кўп эслайман. Қачон ўқувчилик йилларимиз ёдимга тушса, кўз ўнгимда аввало сиз пайдо бўласиз. Бир ажойиб дамлар эди, ўша пайтлар.

— Студентлик ёмон эканми?

— Йўқ. Студентлик ҳам бир дунё. Лекин мактаб даври беташвишроқ эди.

Шунда мен аллакимдан Зулайҳонинг иккинчи курсда ўқиб юрганида турмушга чиққанини эшитганимни эсладим. Балки у ташвиш, деганда шуни назарда тутаётгандир, деб ўйладим.

— Ташвишларнинг бўлгани яхши, Зулайҳо. Турмушга чиққан экансан, фарзандинг ҳам бордир.

— Битта қизим бор.

— Бола билан ўқишга қийналмадингми?

— Йўқ, нега қийналар эканман. Қизчам қайнонамда. Ўша киши катта қиляптилар. Туғилгандан сўнг Фарғонада бироз турдик. Лекин бола билан на дарс тайёрлаб бўлади, на кечалари ухлаб. Йиғлагани йиғлаган. Жуда қийналиб кетдим, кейин қайнонамга бериб юбордим.

— Шундай ёш гўдакни қайнонангга бериб қўйишга қандай кўзинг қийди? Узоқ йўл бўлса...

— Нима қилай, опа. Йўқса, ўқишдан қолиб кетардим-да.

— Бола боқишнинг ўзи бўлмайди-ку, қайнонанг рози бўлдиларми?

— Нега рози бўлмас экан. Ўғлининг боласи— боқади-да.

Мен ҳайрон қолдим. Наҳотки, у мен билган ўша Зулайҳо бўлса?!

— Қизчам ҳозир мени танимайди,— деди у аллақандай шавқ билан. — Сессиядан сўнг дадаси билан борсак, биздан қочиб бувисига, аммаларига тармашиб олади. Биз куламиз.

«Кулар эмиш. Йиғла, Зулайҳо, йиғла. Боланг сендан қочса-ю, куласанми?»

— Болангнинг сенга бундай муносабатда бўлиши яхши эмас, Зулайҳо. Ундан тез-тез хабар олиб турсанг бўлмасмиди?

— Опа, ўзингиз тушунасиз, Фарғонадан бу ерга тез-тез қатнаб туришга имкон бўлмайди. Уч-тўрт ой, баъзан олти ойлаб келолмасдим. Лекин дадаси хабар олиб турардилар.

— Ҳозир қаердан келаяпсан?

— Фарғонадан. Практикада бўлдим. Энди диплом ишлари бошланади. Унгача бир уйдан хабар олай дедим. Кўзимга одамлар бир бошқача кўринаяпти. Бу ерга келмаганимга ҳам тўрт ойдан ошиб қолдида.

— Қизчангни соғингандирсан унда.

— Ўзим ҳам билмайман, соғиндимми — йўқми. Лекин кўришга қизиқаяпман. Эртага ўтарман...

У яна кўп гапирди. Ўзининг шу йил институтни тугатиши, эрини ўша ерда ишга олиб қолмоқчи бўлишаётгани, иккиланишаётгани ва ҳоказолар... Бироқ менга унинг сўзлари узуқ-юлуқ эшитилар, тезроқ манзилга етишни, бу меҳрсиз онанинг сўзларини тинглашдан тезроқ халос бўлишни истардим.

Орадан бирмунча вақт ўтди. Иттифоқо, мен Зулайҳонинг қайнонаси оламдан ўтганини эшитиб қолдим. Шунда кўз ўнгимда биринчи бўлиб уч ёшга ҳам тўлмаган гўдак намоён бўлди. Мен унга жуда-жуда ачиниб кетдим. Меҳрибон бувисига ўрганиб қолган бу мурғак қалб айрилиқнинг азобини тушуниб етдимикин? Боласини соғингани ёки соғинмаганини ҳатто ўзи ҳам билмаган она фарзандининг эндиги тақдирига қандай қараётганикин? Булар мен учун жумбоқ эди.

Баъзан Зулайҳони оқлагим келади: ҳақиқатан ҳам, у ўқишни ўйлаб шундай йўл тутишга мажбур бўлгандир. Лекин шунда оналик туйғум жунбушга келади: «Ахир фарзанд кўрибдими, унинг энг биринчи унвони она-ку. Бола ундан диплом ёки гувоҳномалар эмас, меҳр сўрайди...»

Лола ЎРОҚОВА
Китоб шаҳри

Қадрли редакция!

Менинг отам фронт ветерани, 1-группа инвалиди эди. У кишининг иккала оёғи ҳам йўқ, бири тиззадан паст, иккинчиси эса юқорисидан кесилган, протез оёқда юрарди. Отам фронтнинг энг даҳшатли участкаларида жанг қилган. Польшада минага дуч келиб, оёқдан ажралган. Отам кўп қон йўқотган, ўша жангу жадал дамларда унинг қуролдош дўстлари отамга қон бериб ҳаётини сақлаб қолишган.

Мен учун жондан ҳам азиз, энг мўътабар зот — отам 1982 йил 24 августда қазо қилдилар. Мени ҳамон бу айрилиқ ўртайди. У кишининг танида ўқ қолиб кетган бўлиб, буни олишнинг иложи топилмади. Отамни қон босими касали қийнар, танидаги ўқ азоблар эди. Сўнгги пайтларда отам: «Ўғлим, энди мен ҳаётдан розиман, бундан ортиқ яшашга ҳаққим йўқ. Дўстларнинг қони туфайли мен шунча йил умр кўрдим. Энди ортиқча яшашга ўзим ҳам хижолат чекяпман. Дадил бўл, ўғлим. Урушни биз кўрдик, сизлар, сизларнинг бола-чақаларингиз асло кўрмасин», деб васият қилдилар.

Отам учун бирор эзгу иш қилолмадим. Тириклигида у кишини орзудагидай қувонтира олмадим.

Ҳозир мен Жарқўрғон район «Жарқўрғон ҳақиқати» газетасида редактор ўринбосари бўлиб ишлаяпман. Шеъриятни жуда қадрлайман. Қўлдан келмаган ишга уринаверишни ақлдан деб билмайман. Аммо бир нарсани яшира олмайман. Уруш қатнашчилари —фидойи инсонларга таъзим-ла бирон нарса ёзгим келади. Лоақал бирон тўртлик, қатра ёки новелла билан уларни, қон кечган табаррук инсонларни олқишлагим келади.

Ҳурматли редакция!

Сизга йўллаган ушбу шеърим ҳам худди шу мақсад туфайли ёзилган. Бу менинг уруш қатнашчилари олдидаги фарзандлик бурчимнинг кичик бир кўриниши, уларга таъзимимдир.

Турсунбой ЭШҚОРАЕВ

ХОТИРА

Қонли, оловли йиллар хотираси—
Халқим қалбидаги ўчмас муҳр бу.
Қанча илдамламасин вақт—югурик
Уруш даҳшатлари бағрида мангу.
Тўққизинчи май! Бугун яна қайта
Ҳар хонадонда шу савол кезар:
«Қани ўша барно йигит, қаламкаш,
Қани болам, қани жигар, мунис ёр?»
Бугун яна сон минг қорачиқларда
Албат, ўша барно йигит акс этар.
Сочларига оқ тушган вафодорлар,
Янги умид илинжида ёр кутар...
Демакки, битмаган уруш яраси,
Тинган бўлса ҳамки тўплар гумбури.
Қўлтиқ таёқ, протез-қўл, оёқларда
Ўлим қуролларин қонли садоси.
Мен урушни кўрмасам-да, ҳис этдим
Йиллар ўтгач унинг совуқ нафасин.
Бугун яна ёдга олдим отамнинг
Парча ўқ заҳмидан тортган азобин.
Япроқдек титради, эзилди бағрим
Эсга тушиб ул зотнинг сўнг сўзлари.
«Болажоним, уринма, токай чидар,
Менга ҳаёт берган дўстлар қонлари?..»
Мен отамни тупроққа берган они
Инградим, урушни қарғаб, лаънатлаб.
Демакки ўчмади ўтмиш хотира
Жонимни ковурди ўтдек ловуллаб.
Тўққизинчи май! Бугун яна қайта
Ҳар уйда қувончу ҳар уйда мотам.
Яна савол: «Қани ўша мард йигит?
Қани болам, жигарим, меҳрибон отам?..»
Шу байрам тонгида назар ташлайман,
Юртимда уфурар майнинг сурури.
Қирмиз шафақ, лола бўлиб ёйилган—
Ватан ўғлонларин қип-қизил қони.
Шу сабаб ушбу кун таъзимда халқим
Бош эгиб мардларни хотирлар ҳар
ким.

Бронза ҳайкал, ёдгорликлар пойида,
Қулф урар лолалар, сўлмайди мудом.
Қонли, оловли йиллар хотираси—
Халқим қалбидаги ўчмас муҳр бу.
Қанча илдамламасин вақт — югурик,
Уруш даҳшатлари бағрида мангу!

ДАВР ТАЛАБИ

Боши биринчи бетда

Бундай образларнинг энг етакчиси—ишчи образи. Бу ўринда Г. Бокаревнинг «Пўлат эритувчилар» драмасидаги ёрқин образларни эслатиб ўтиш жоиздир...

Мухбир: Таниқли ижодкорлар — истеъдодли ёзувчи, шоирларимиз асарларини кузатсак, ҳатто улар ижодида ҳам «ура-ура»чиликка мойиллик, жўнликни учратиб қоламиз. Айримлар: бу жузъий ҳодиса, эътибор бермаса ҳам бўлаверади, дейишади... Умуман, бу каби «жузъийлик»нинг истеъдодли шоир ижодида «пайдо бўлиб» қолишини қандай изоҳлаш мумкин?

П. Шермуҳамедов: Айтиш керакки, сўнгги йиллар шеъриятимизда ҳам ҳаётдаги ўзгаришлар ҳаққоний ифодасини топаётир. Сиз айтган «жузъийлик» масаласига келсак, бу —бор гап, эътибордан соқит қилиб бўлмайдиган, истеъдодга соя ташлайдиган ҳодиса. Буни фақат айрим таниқли ижодкорлар шеърларидагина эмас, кейинги пайтларда йирик эпик жанрларда ёзилаётган асарлар — шеърий романлар, достонларда ҳам кузатиш мумкин. Уларнинг кўпчилигида эпик кенгликни «кўтарадиган» гап йўқ. Фикрсизлик, ҳаётий тажрибанинг бойиб бормаслиги, бори ҳам тугаб қолганлиги, бадиий имкониятларни қидиришдан тўхташ оқибатида, мавзу қайтариқлиги, мадҳиябозлик, шакл кетидан қувиш каби «жузъий», истеъдодни ўртамиёначилик «кўча»сига судрайдиган иллат пайдо бўлади.

Мухбир: Ўртамиёначилик иллатига қарши курашда таниқли танқидчимиз Озод Шарафиддиновнинг «Шеър кўп, аммо шоирчи?..» мақоласи кейинги пайтлардаги эътиборли ишлардан...

П. Шермуҳамедов: Дарҳақиқат, Озод Шарафиддиновнинг ёшлар ижоди ҳақидаги, Очил Тоғаевнинг публицистика муаммоларига бағишланган мақолалари танқидчилигимизнинг ютуқларидандир. Бу мақолаларда танқид қилинган асарларнинг заиф томонлари шундаки, уларда давр мураккабликлари теран фалсафий идрок этилмаган. Сунъий проблема кўтариш ёхуд сўз «ҳўққабозлиги» билан ижодий ютуққа эришиб бўлмайди.

Мухбир: Ёзувчилар замонавий мавзуларга турлича ёндашадилар. Баъзи адиблар ҳозирги давр воқеа-ҳодисаларини кейинроқ, яъни тиниқлашгач, муайян хулосаларга келиб олингандан сўнг ёзган маъқул, деб биладилар.

П. Шермуҳамедов: Бу масалага қай тарзда ёндашиш, аввало, ижодкорнинг ихтиёрида. Бироқ ўз вақтида яратилган асарнинг ижтимоий таъсирчанлигини, аҳамиятини кейинчалик ёзилган нусхаси билан тенглаштириб бўлармикан?! Горькийнинг «Она», Шолоховнинг «Очилган қўриқ» романини олинг. Ўз вақтида ёзишни бугунги кунимиз тақозо этиб турибди. Суронли асримиз воқеалари, давр зиддиятларини юксак гражданлик позициясида туриб ёритиш, фалсафий-ижтимоий теран савияга эришмоқ — **аср тошини кўтара оладиган** бақувват асарлар яратиш замон талаби.

Мухбир: Асримиз шиддаткор. Мана шу ғоят тезкор давр, ҳозирги замон мураккабликлари бадиий мукаммал тасвирланган асарлар, шубҳасиз, умуминсоний муаммолардан, адабиётнинг абадий мавзуларидан баҳс юритган бўлади. Йирик адибларимиз бой тажрибаларга таяниб бу борада ютуқларга эришмоқдалар. Ёшларнинг интилишлари, жаҳон адабиёти намуналаридан таъсирланаётганлари, бу таъсир натижасида юзага келаётган экспериментлар ҳақида қандай фикрдасиз?

П. Шермуҳамедов: Адабий тажриба қўллаш—бугуннинггина ҳодисаси эмас. Ёшларимиз жаҳон адабиётидан, жумладан Лотин Америкаси мамлакатлари адабиётларидан ўрганаётганлари дуруст. Ёшлар халқ ҳаётининг этник қатламларини ўрганиб, бадиий ўзлаштиришга интилиб яхши иш қилмоқдалар. Бироқ улар яратаётган айрим асарлар кўпинча шунинг ўзи билан чегараланиб қолмоқда...

Пленумда журналимизга билдирилган фойдали танқидий фикрлардан коллективимиз тегишли хулосалар чиқариб олди. Ахир, этнографик тафсилотлар билан чекланиб қолиш, тасвирланаётган воқеа- ҳодисаларни муайян давр воқеалари билан боғлай олмаслик ёш ижодкор позициясини хиралаштириб қўймайдими? Ёшларимиз дунёга татигулик гапни айтиш керак, дейдилар. Бу яхши. Бироқ инсониятга мурожаат қила туриб, халқ дардини, давр ҳодисаларини унутиб қўйиш натижасиз ҳаракат бўлади-ку! Халқ дарди ва қувончи, унинг ҳаёти, турмушида кечаётган мураккаб жараёнларни четлаб кимнинг номидан, нимага асосланиб инсониятга керак гапни айта оламиз? Шуни унутмаслигимиз лозим: умуминсонийлик ва партиявийлик ажралмас, яхлит тушунчалардир.

Мухбир: КПСС Марказий Комитети «Адабий-бадиий журналларнинг коммунистик қурилиш тажрибаси билан ижодий алоқалари тўғрисида» деб чиқарган қарорда шундай дейилган: «Адабий танқидчилик баъзан муайян ва принципиал баҳо бера олмаяпти».

Танқидчилигимизда мавжуд шундай нуқсонларни туғдирувчи сабаблар нимада?

П. Шермуҳамедов: Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг пленумида айнан шу масалага ҳам батафсил тўхтаб ўтилди. Муайян асарни улкан адабий ҳодисаларга қиёслаганда «зўрлаб бараварлаштириш»га тиришиш фақат зарар келтиради: танқидчига ҳам, ёзувчига ҳам, китобхонга ҳам. Ошириб мақташ — танқидчилигимиздаги нуқсон. Бу фақат фикрсизлик ёки масъулиятсизликдан келиб чиқмайди. Балки мақталаётган ижодкорга айни пайтда бир баҳя ошиқча мақтов керак бўлгандир. Бу ҳолда, демак, ижодкор муайян ижод босқичида тўхтаган, балки орқага кетаётгандир. Ахир, шундай пайтда мақтов унинг ижодий кризиси фойдасига ишламайдими? Бирорбир танқидчи «тиргович»лар билан бирор ёзувчини буюклик шоҳсупасига кўтарган эмас. Бас, шундай экан, теран бадиий таҳлилга, илмий асосланган, далилланган, ҳаққоний баҳо беришга интилайлик.

ЛУҒАТДАГИ «КУРМАК»ЛАР

Классик адабиётни чуқур ўрганиш, ўтган шоирлар шеърларини тушуниб, мағзини чақиш ва уни адабий таҳлил қилишда ўзбек классик асарлари учун тузилган луғатлар ёрдам бермоқда. 1953 йили таниқли адабиётшунос олимлар— П. Шамсиев ва С. Иброҳимов томонидан «Ўзбек классик адабиёти асарлари учун қисқача луғат» тузилиб, нашр этилган эди. Кейинчалик 1972 йили шу олимларимиз томонидан «Навоий асарлари луғати» чиқарилди. Бу луғатлар классик шоирларимиз, жумладан, Алишер Навоий асарларини ўрганиш соҳасида жиддий қадамлар бўлиб, адабиётшунос, аспирант ва студентлар, умуман бой адабий меросимизни ўрганувчилар учун муҳим қўлланма вазифасини ўтамоқда.

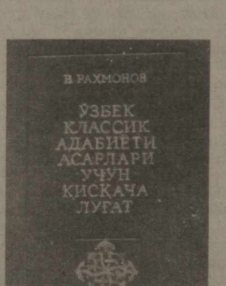

Лекин бу икки луғат нашр этилганидан бери узоқ вақт ўтди. Кам нусхада чиқарилганидан ҳозирги кунда улар камёб бўлиб, кўпчилик адабиёт мухлислари эҳтиёжини қондиролмай қолди. Классик адабиётимиз учун адабиётшунослигимиз талабларига тўла жавоб бера оладиган янги луғатлар яратиш масаласи асосий вазифалардан бўлиб келмоқда. 1983 йили «Ўқитувчи» нашриёти филология фанлари кандидати Ваҳоб Раҳмонов тайёрлаган «Ўзбек классик адабиёти асарлари учун қисқача луғат» қўлланмасини нашр этди.

Бу китобнинг юқорида зикр этилган луғатлардан фарқи шуки, у ўрта мактабларнинг IV—VIII синфлари учун махсус қўлланма сифатида тузилган. Китоб 200 саҳифадан иборат бўлиб, муаллифнинг қисқача «Сўзбоши»си билан бошланади. Ваҳоб Раҳмонов луғат учун ўрта мактаб программаси бўйича синфда ва синфдан ташқарида ўрганишга мўлжалланган классик асарлардаги истеъмолдан чиққан ёки кам истеъмолдаги умумтуркий, араб, форс, тожик сўзларини танлаб олган ва уларга изоҳ бериб IV—VIII синф китобларига киритилган асарлардан мисоллар берган. Булардан ташқари, Лутфийнинг «Гул ва Наврўз» достони, Алишер Навоийнинг «Лирика» тўплами, қисман «Фарҳод ва Ширин» достони, Бобур, Муқимий, Фурқат «Танланган асарлар»и, Гулханийнинг «Зарбулмасал» китоби луғатга асос қилиб олинган. Қўлланманинг ўрта мактаб учун тайёрлангани, унга ўрта мактаб программасига кирган асарлар асос қилиб олингани мақтовга сазовор ишдир. Қўлланманинг 20000 нусхада босилиши унинг кўпчилик китобхонларга етиб боришини таъминлайди ва классик адабиётимиз асарларини ўрганишни анча осонлаштиради.

Луғат муаллифи форс ва туркий тилларни яхши билгани учун бу тиллардаги сўзларнинг деярли ҳаммасини тўғри изоҳлаган. Масалан: **Аёқ** — 1. Оёқ, 2. Қадаҳ, пиёла, коса.

Ангез/ангиз сўзининг маънолари ҳам жуда яхши изоҳланган: 1. Қасд, кин, хусумат; 2. Фитна, бошбошдоқлик. **Афрўз** сўзининг **куйдирувчи, ёритувчи, равшан қилувчи, яшнатувчи** маъноларини англатиши тўғри кўрсатилган. Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Араб тилидан ўзбек классик тилига ўзлашиб кетган кўпчилик сўзларга ҳам луғатда муаллиф тўғри изоҳ берган: **абкор, аброр, авж, асо, афғон, ақд, бани, баҳим, важҳ, волид, давр, девон, жайб, жанб, жунун, залолат, зикр, идбор, иродат, истиғно, каф, комил, косид** кабилар. Бу Ваҳоб Раҳмоновнинг қўлланмани тузишда анча меҳнат қилгани ва бир қанча луғатлардан фойдаланганига гувоҳлик бериб турибди. Бироқ муаллиф араб тилидан ўзбек тилига ўтган айрим сўзларни изоҳлашда жиддий нуқсонларга йўл қўйган. Баъзи мисоллар келтирамиз.

Абжад сўзига **алифбе** деб изоҳ берилган. Ваҳоланки, бу тўртта ҳарф бирикмасидир: **алиф, бе, жим** ва **дол**... Абжад ҳисоби эса арабча ҳарфлар сон қимматини белгиловчи ҳисобдир.

Абри найсон — баҳор булути. Бу ерда **найсон** румий ойларининг еттинчиси бўлиб, апрель ойига тўғри келишини айтиб ўтиш керак эди.

Авлиё сўзига изоҳ берилар экан, унинг бирлиги **валий** экани ва бу сўзнинг **яқин киши, дўст, қариндош** маъноларини ҳам англатиши кўрсатилмаган.

Айн ҳарфининг кўплиги «уюн» деб ёзилган, «Уюн» **кўз, булоқ** сўзининг кўплигидир. Ҳарфларнинг кўплиги «уна» қўшилиб ясалади (**айн — айнуна**).

Ёри ғор — ғор дўсти, ғорда бирга яшаб дўстлашган(дарвеш)лар деб изоҳланган. Аслида бир диний ривоятга биноан яқин дўстларни мажозан «ёрғор» деб юритиб келинган.

Лоюҳиббуз золимин сўзи **у золимларни севмайди**, демакдир. Луғатда эса «золимларни севмайман» деб изоҳланган.

Мулоқи аввало «мулоқий» ёзилиши керак, иккинчидан, бу сўзнинг маъноси **сўзлашмоқ, гаплашмоқ, суҳбатлашмоқ** эмас, балки **учрашиш, кўришиш** демакдир.

Мусаннафот —«асарлар», «китоблар» сўзларининг бирлиги **сафина** деб кўрсатилиши кулгили ҳодисадир. Сафина — кема демакдир. «Мусаннафот»нинг бирлиги эса «мусаннаф» бўлади.

В. Раҳмонов тожик тилини яхши билгани ҳолда **«бар раъс»** (бош устига), **«бар раъс вал айн»** (бош ва кўз устига) сўз бирикмаларини **«бир-раъс», «бир-раъси валъайн»** деб хато ёзган. Агар мисол келтирилган Гулханий «Зарбулмасал»инин ҳозирги ўзбекча нусхасида шундай хатога йўл қўйилган бўлса, бунга изоҳ бериб, тўғри ёзиш керак эди.

Арабча **«ризвон»** сўзининг асл маъноси **шодлик, хурсандлик** эмас, **ҳузур-ҳаловат, мамнуният, хайрихоҳлик, розилик** демакдир.

«Луғат» муаллифи китобга киритилган сўзларнинг кўплик ва бирлигини қавсда бериб кетган, лекин бунга ҳамма жойда риоя қилмаган баъзи хатоларга йўл қўйган.

«Азҳор» (гуллар, чечаклар) сўзининг бирлиги «заҳрат» деб кўрсатилган, «заҳра» бўлиши керак. Арабчада охири кичик «т» билан тугалланган сўзлар танҳо келганда, охирги «т» талаффуз этилмайди. Ҳозирги замон ўзбек ва тожик тилларида эса бу ҳарфлар ёзилмайди ҳам (**қибла, ҳужра, жумла, Зуҳра, Мадина** каби). Фақат олдинги ҳарф «айн» ёки «ҳамза» (ҳарфлари) бўлсагина «т» ёзилади (**суръат, санъат, журъат** каби).

Алкан сўзининг кўплиги **лукн**, **вирд** сўзининг кўплиги **авроду ворид** сўзининг кўплиги **вуруд** кўрсатилмаган. **Вусла** сўзининг бирлиги **васла** эмас **вусал** бўлади ва бу сўз **етишиш, висол, боғланиш** маъноларини билдиради. «Луғат»ни синчиклаб кўздан кечирилса, бундай мисолларни яна келтириш мумкин.

Қўлланмада йўл қўйилган бу камчиликлар уни қайта нашр этишда ҳисобга олинади деган умиддамиз. Зотан, муаллифнинг ўзи ҳам «Сўзбоши» охирида: «Ўйлаймизки, олимлар ва ўқитувчиларнинг бу луғат ҳақидаги мулоҳазалари «Ўзбек классик адабиёти асарлари учун қисқача луғат»нинг кейинги нашрлари сифатини оширишга унумли ҳисса қўшади» деб истак билдирган.

Исматулла АБДУЛЛАЕВ,
филология фанлари доктори

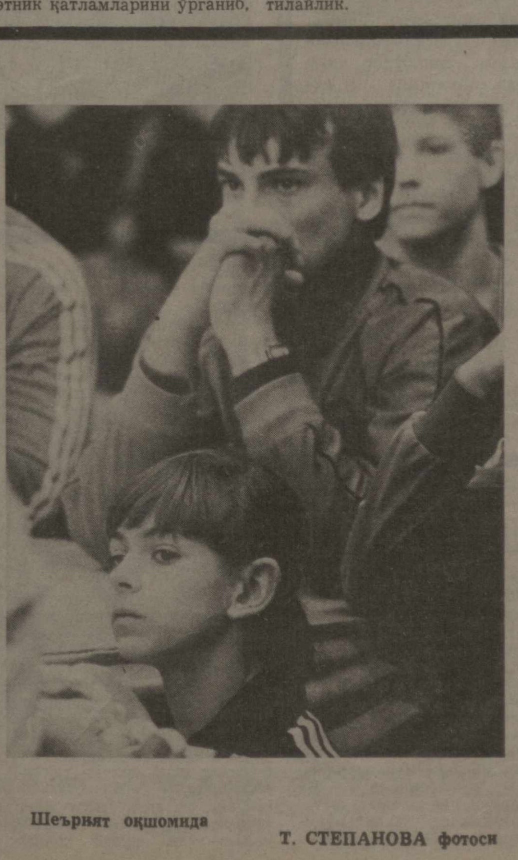

Шеърият оқшомида Т. СТЕПАНОВА фотоси

«ЮЗМА-ЮЗ ТУРИБ...»

Ёзувчи Юрий Ковалёвнинг газетанинг шу йил 13 январь сонида босилган «Юзма-юз туриб...» ахлоқий проблематик мақоласи кўпчилик газетхонларда катта қизиқиш уйғотди. Редакция мақола юзасидан кўплаб хатлар олмоқда.

Мен ўнинчи синф ўқувчисиман. Ёзувчи Юрий Ковалёвнинг газетанинг шу йил 3-сонидаги «Юзма-юз туриб...» номли мақоласини ўқиб жуда ҳаяжонландим. Мақолада жуда муҳим масала кўтарилган. Тўғрисини айтсам, мен ҳам «модний» кийингим келади. Лекин... Биз ёшлар яхши кийинсак, яхши юрсак, еб-ичсак бўлди, шароит билан ишимиз йўқ. Уйдаги шароит-чи? Йўқ, мен «модний» кийинмаслик керак демоқчи эмасман. Фақат ҳамма нарсанинг ҳам меъёри бўлсин. Мен шахсан модани ажнабий жинси шим, кнопкали кўйлаклару, елкага туширилган сочлар, бўлмағур киноларў, ғалати магнитафон ёзувларида эмас, балки содда, камтарона кийим-кечакда, туриш-турмушда деб биламан.

Йигит ва қизларимиз ҳуснда ҳам баркамолдирлар. Бир пайтлардаги атлас кўйлаклар, «ироқи» дўппилар қаерда қолди? Бу либослар ҳар қандай қизнинг ҳуснига ҳусн қўшиб турмайдими? Олайлик, Абдулла Қодирийнинг «Меҳробдан чаён» асари асосида тайёрланган кинофильмдаги Раънони. Нақадар гўзал! Томоша қиларканман, вужудимда таърифлаб бўлмас ҳаяжон, ички бир туйғу мени асир этди. Мирзо Анвар-чи? Иккисининг бир-бирига муҳаббати, чексиз садоқатлари... Ўтмишда аёлларимиз озодликка чиқиш учун интилганлар. Лекин ҳозирги ёш йигит-қизлар-чи? Нимага интилишмоқда улар? Наҳотки, Ғарбнинг бўлмағур, чиркин латта-путталари бизнинг бошимизни айлантириб қўйган бўлса. Айрим ўртоқларим билан адабиёт, санъат, маданият ҳақида гапиришиб қолгудек бўлсам, улар ёзувчи Юрий Ковалёв айтганидек, янги чиққан чет эл эстрадалари, сўнгги модадаги кийим-кечаклардан бошқа нарсани билишмайди. Лекин ўйлаб кўрсам, бундай фикрлар совет кишисига хос эмас экан. Бадиий адабиётни кўп ўқийман. Шунинг таъсирими ёки ўқитувчиларимнинг насиҳатларими, хуллас, ҳаётда инсон соф, ҳалол яшаши кераклигига ишондим.

Дунёда ҳар хил одам бўларкан. Баъзи одамлар содда, заҳматкаш, баъзилар эса пихини ёрган, шарм-ҳаёсиз. Мен негадир қишлоғимизнинг содда, меҳнаткаш кишиларини ёқтираман. Ҳаётимизда ана шундай содда, заҳматкашлар кўпчиликни ташкил этади. Биз ҳам ўшандай одамларнинг фарзандларимиз-ку. Наҳотки, биз улар ҳалол меҳнат билан топган маблағларни бўлмағур ялтироқ нарсаларга совурсак?

Келажак биз ёшларники. Ватанимизни, замонамизни яхши ўқишимиз, хулқ-атворимиз билан безашимиз, унга оро беришимиз керак.

Шоҳиста САИДМУРОДОВА,
Фарғона область Киров районидаги 1-мактаб ўқувчиси

БИЗНИНГ АНКЕТА

1. Ёшлигингизда ким бўлишни орзу қилгансиз? Ўша орзуингиз ушалдими?
2. Тақлид қилганмисиз? Умуман, тақлид ҳақида қандай фикрдасиз?
3. Бахтли тасодифларга ишонасизми? Шундай тасодифлар ҳаётингизда бўлганми?
4. Санъаткор шахси ҳақида идеалингиз?
5. Танқидга муносабатингиз? Санъат соҳаси танқидчилари фаолияти Сизни қониқтирадими?
6. Сизга энг кучли таъсир этган санъат асари ёки китоб қайси?
7. Сизнингча, санъатнинг қайси соҳалари илғор, қайсилари оқсаяпти?
8. Сизнингча халтурачи қандай пайдо бўлади? Уни ўзингиз фош қилишни истайсизми ёки бошқалар фош қилганини маъқул кўрасизми?
9. Қийинчиликларни қандай енгиб ўтасиз?
10. Санъатнинг умуминсоний қиммати ҳақида нималар дея оласиз?
11. Сиз ҳамиша интилган орзу?

Галия ИЗМАЙЛОВА,
СССР халқ артисти

1. Ҳа. Бундан бошқача бўлишини тасаввур ҳам қилолмайман. Болалигимдан артист, балерина бўлишни орзу қилардим. Очиғини айтганда, балерина учун зарур бўлган жисмоний белгиларим ҳавас қиларли даражада эмас. Бироқ астойдил ҳаракат қилса, меҳнатдан қочмаса ва орзу сари дадил интилса, ҳамма нарсани уддаласа бўларкан. Бундан ташқари, истакни амалга ошириш учун жуда кучли ирода зарур. Инсон бир нарсага қаттиқ ишонса, бошқаларни ҳам ишонтира олади.

2. Ёшлигимда бировларга тақлид қилганимни эслолмайман. Истаган вақтимда ўз-ўзимдан рақс тушаверардим, турли ҳаракатлар ўйлаб топардим. Менда рақсга нисбатан кучли эҳтиёж бор эди. Кейинчалик, балет билан жиддий шуғуллана бошлаганимда Марина Семенова ва Ольга Лепешинскаяга тақлид қила бошладим. Ўзбек халқ рақсларини ўрганишимда эса Тамарахоним ижоди менга завқ бағишларди. Менингча, яхши анъаналарга тақлид қилиш бошловчи ижодкор учун мактаб вазифасини ўтайди. Айтайлик, ёш композиторларнинг кўпчилиги ҳам Глинка, Шопен каби буюк сиймолар ижодидан ўрганадилар. Шунга ўхшаб, биз раққосалар ҳам аввал тажриба орттирамиз ва шу асосда ўзига хосликни шакллантирамиз. Санъатга мустақил қадам қўйгандан бошлаб эса тақлид қилиш эмас, яхши анъаналарни ўзига хос тарзда давом эттириш керак. Доимий тақлидчи плагиатор бўлиб қолади. Афсуски, кўпгина таниқли раққосаларимизнинг «ижоди» фақат тақлиддан иборат бўлиб қолаётгани кишини ташвишга солади. Бу — санъаткор учун хавфли!

3. Тўғриси, илгари бахтли тасодифларга ишонмасдим. Ҳозир эса ишонаман. Ҳамкасбларимнинг ҳаётида юз берган воқеалар мени бу нарсага ишонишга мажбур қилди. Масалан, конкурсга қатнашиши лозим бўлган одам тўсатдан бирор сабаб билан қатнашолмайди. Лекин, кутилмаганда, унинг ўрнига борган одам лауреат бўлиб кетади.

Шуни айтишим керакки, илгари ҳеч қандай бахтли тасодифларга ишонмаганимдан жуда хурсандман. Чунки бу нарса мени фақат ўз кучимга таяниб иш тутишга ўргатди. Лекин ҳаётда бахтли тасодифларнинг бўлиб тургани яхши.

4. Шу ўринда, энг аввало, улуғ санъаткор Станиславскийнинг «Ижодкор санъатдаги ўзини эмас, ўзидаги санъатни севиши керак» деган сўзларини эслатиб ўтмоқчиман.

Ҳақиқий санъаткор бўламан, деган одам бутун борлиғи билан, санъатга фидойилик билан хизмат қилиши керак, деган хаёл мени бир зум бўлса-да, тарк этмайди. Чунки санъаткор меҳнати ҳам археологнинг ишига ўхшайди. Археолог ернинг тубига тушиб янги сирли олам очаверганидек, санъаткор фидойилик билан ижод қилгани сари, афсонавий мўъжизалар дунёси ҳам кенг кўлами билан намоён бўлаверади. Санъат ўзига ишонганларга садоқат кўрсатади.

Менингча, ҳақиқий санъаткорнинг бахти меҳнатда. Артистнинг танаффус қилишга ҳаққи йўқ. Айниқса, балет артисти эртадан кечгача меҳнат қилиши керак. Энг асосийси, санъатга соф қалб ва тўғри йўл билан қадам қўйиш лозим. Мен «ишбилармон»ларни ёқтирмайман. Ўйлайманки, халқ ҳам уларни тез пайқаб олади. Афсуски, орамизда ҳозир шундайлар бор. Улар баъзан мукофотлар, унвонларга ҳам «ишбилармонлик» билан эришадилар, бироқ шуниси аниқки, халқ муҳаббатига бундай йўл билан ҳеч қачон сазовор бўлолмайдилар. Халқ эъзози — юксак мукофот!

5. Очиғи, ҳозирги кунда республикамизда ҳақиқий балет танқидчилиги деярли йўқ. Ҳар замонда чиқиб турадиган баъзи тақризлар ҳақида шуни айтишим мумкинки, бу танқидчилар ўз ҳис-туйғуларини намойиш этиш, ҳатто баъзан ўзларини кўрсатиб қўйиш учун ёзадилар. Бундай танқиддан ҳеч кимга фойда йўқ. Бизга балетимиз равнақи учун ёрдам берадиган ҳақиқий, объектив танқид ниҳоятда зарур. Бунинг учун ўзимизнинг кадрларни тарбиялашга жиддий эътибор бериш керак. Бошқа соҳалардаги каби балет жанри ривожи учун ҳам танқид ниҳоятда зарур.

6. Бадиий адабиёт ўқишни севаман. Менда чуқур таассурот қолдирган, ҳамон ҳаяжонга солувчи асарлар кўп. Масалан, Юрий Бондаревнинг «Соҳил», Чингиз Айтматовнинг «Асрларга татигулик кун» романлари мени ҳайратга солди. Явдот Илёсовнинг «Илон заҳри» ва «Широқ исёни» асарларини ҳамда «Ўзбек халқ эртаклари»ни ҳар гал олам-олам қувонч билан қўлга оламан.

XIX асрда яшаб ижод қилган хореограф ва балетмейстер Август Бурнонвил ҳақидаги китоб энг севимли асарларимдан бири. И. Рошалнинг «Тўққизинчи баландлик» китобида шахмат бўйича уч марта жаҳон чемпиони Анатолий Карпов ҳақида ҳикоя қилинади. Назаримда, бу устознинг шогирди ҳақида айтган энг ажойиб сўзлари жамланган асардир. Ўтмиш ҳақидаги асарларни ўқиш катта маънавий мадад бағишлайди. Шунингдек, Асқад Мухтор ва Зулфия шеърларини севаман.

7. Бизда рангтасвир, ҳайкалтарошлик ривожланган, деб ўйлайман. Шу соҳаларда яратилган асарларни мароқ билан кузатиб бораман.

Гап оқсаётган соҳага келиб тақаладиган бўлса, шуни айтишим керакки, филармония ва телевидениедаги концерт программалари мени қониқтирмайди. Бир пайтлардаги программалар деярли ўзгаришсиз давом эттириляпти. Концерт сценарийлари ашула-ўйин, ўйин-ашуладан иборат бўлиб қоляпти. Бирор қизиқарли программалар қамдан-кам учраб қолади. Булар менинг шахсий фикрим, албатта. Зотан, бирор кимсани айбламоқчи ҳам эмасман. Фақат истагим — халқимиз санъаткорларнинг чиқишини орзиқиб кутсин, дейман. Майли, фақат ашула ва ўйин бўлсин. Лекин бирор ҳафта ёки бирор ой илгари берилган кўрсатувнинг такрори бўлмаслиги керак. Ҳар сафар янги, ўзига хос номерлар яратиш учун имкон бор-ку, ахир! Эҳтимол, ҳар бир концерт программаси бирор мавзуда бўлгани маъқулдир. Балки бошқа республикалар студияларидан, айтайлик, Марказий телевидениедан тажриба ўрганиш лозимдир. Ҳар ҳолда кўрсатувларни томошабинга етказишнинг самарали йўлларини излаш зарур.

8. Бизнинг кўнгилчанлигимиз, ортиқча даҳмазани хуш кўрмаслигимиз халтурачиларнинг пайдо бўлиши ва илдиз отишига йўл очиб бермоқда. Ҳаммага маълумки, истеъдодлар ёрдамга муҳтож, истеъдодсизлар эса қандай бўлмасин ўзларига йўл топиб оладилар. Яна шуниси борки, халтурачилар қонунни жуда яхши биладилар. Биз эса кўпинча уларни ўз вақтида тўхтатиб қолишга ҳаракат қилмаймиз. «Э, шу билан ади-бади айтишиб ўтирамanми», деб бепарво қўл силтаб қўя қоламиз. Ўйлашимча, битта менинг фикрим, эътирозим халтурачи учун камлик қилади. Буни мен ўз тажрибамда синаб кўрганман. Бир одамга очиқ-ойдин «Сизнинг ўрнингиз санъатда эмас», деб айтгандим. У мени ғаразгўй, кўролмайдиганга чиқариб, ҳатто устимдан юқори ташкилотгача арз қилиб борибди. Буни қарангки, унинг ҳомийлари ҳам топилиб қолди. Шундан сўнг «Бундайларга қарши кўпчилик бўлиб курашиш керак», деган қарорга келдим.

9. Қийинчиликлар билан курашиш жуда қийин. Шахсан ўзим осойишталикда, қуёш чарақлаб, кишилар табассумли боқиб юрганларида ижод қилишни яхши кўраман. Лекин, бахтга қарши, жуда кўп қийинчиликлар учраб туради. Масалан, театримизга 18 ёшли йигит-қизларни қабул қиламиз. Табиийки, улар билан ишлаш енгил кўчмайди. Шундай пайтларда доимо Бетховеннинг «Мен яхшиликдан ҳам афзалроқ бошқа нарсани билмайман» деган сўзларини эсга оламан. Дарҳақиқат, бу ҳар қандай чорадан яхши.

10. Санъатнинг роли ғоятда юксак. Энг аввал, биз, санъаткорлар идеологик курашда партиямизнинг биринчи ёрдамчиларимиз. Шунинг ўзиёқ кўп нарсани белгилайди.

Бундан ўн йил олдин Францияда икки ой давом этган Совет Иттифоқи халқлари фестивалида қатнашгандим. Концертдан сўнг Франция Коммунистик партиясининг Бош секретари Жорж Марше шундай деганди: «Икки соатда биз Совет Иттифоқини айланиб чиқдик. Сиз бизга катта билим бердингиз. Совет Иттифоқи ҳақида тўлиқ тасаввурга эга бўлдик». Бу сўзларни изоҳлашнинг ҳожати бўлмаса керак.

11. Мен доимо мукаммалликка интилиб келдим, ҳеч қачон ўзимдан кўнглим тўлмаган. Мукаммаллик шу кунга қадар ҳам мен учун орзу бўлиб қолмоқда, зеро ҳали ўзим истаган даражага эришганим йўқ. Шогирдларимдан ҳам шуни талаб қиламан.

Газетхон илтимосига кўра

Ҳурматли редакция!

Мен таниқли хонанда Олмахон Ҳайитованинг қўшиқларини ўттиз йилдан буён тинглаб келаман. Унинг қўшиқлари менга олам-олам завқ бағишлайди. Буни бирма-бир таърифлаб ёзишнинг иложи йўқ. Ҳозир ҳам бу хонанданинг телевизорга чиқишини сабрсизлик билан кутаман.

Газета саҳифаларида хушовоз хонанда, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Олмахон Ҳайитова билан суҳбат уюштиришингизни илтимос қиламан.

Норой ХАЛИЛОВА,
Қаҳрамон она
Навоий области

ОҲАНГЛАР ЖОЗИБАСИ

МУХБИР. Олмахон опа, яқинда сиз раҳбарлик қилаётган «Гўзал» ансамбли Сурхондарё ва Қашқадарё областларининг меҳнаткашлари ҳузурида бўлиб қайтди. Газетхонлар билан ана шу гастроль таассуротларини ўртоқлашсангиз.

Олмахон ҲАЙИТОВА. Гастролимиз жуда яхши ва мазмунли ўтди. Ансамбль қатнашчиларининг чиқишларини томошабинлар олқишлар билан кутиб олдилар.

Ўрни келганда шуни ҳам айтиб ўтмоқчиманки, иккала областнинг ҳам баъзи хўжаликларида маданий ишларга эътиборнинг камлиги сезилиб қолди. Дала шийпонлари ва клублар меҳнаткашларнинг маданий ҳордиқ чиқаришларига мўлжалланмаган. Баъзи маданият саройлари ҳам шу аҳволда. Бу, шу соҳага енгил-елпи қарашнинг оқибатидир. Ахир полда ўтириб, дарахтга чиқиб концерт ё театр томоша қилишга барҳам берадиган вақт аллақачон етган-ку. Бу учун ҳар бир район ва хўжаликда имконият мавжуд. Фақат уни амалга ошириш керак.

М. Агар мумкин бўлса, икки оғиз ансамбль ва унинг аъзолари ҳақида сўзлаб берсангиз. Шунингдек, ансамблда ёш санъаткорларга қандай эътибор берилмоқда?

О. Ҳ. Ансамблимиз Муҳиддин Қориёқубов номидаги ўзбек давлат филармонияси қошида ташкил топган. Унинг фаолият бошлаганига ўн йил тўлади. Ҳозир ансамблнинг 22 нафар аъзоси бор. Мунojот Йўлчиева, Олимжон Орифжонов, Гулчеҳра Исмоилова сингари раққоса ва хонандаларни қўшиқ мухлислари яхши танийдилар.

Ансамблимизда Салоҳиддин Лутфуллаев, Руқияхон Олимжонова, Жамила Йўлдошева сингари умидли ёшлар ҳам иштирок этадилар.

Санъат бу — тинимсиз изланиш ва меҳнат! Ундан қочган, енгил йўл танлаган ижодкор узоққа бормайди. Афсуски, бир-икки қўшиқ ва рақс билан ўз «ижодий» фаолиятини поёнига етказаётган ёшлар ҳам учрайди.

М. Редакциямизга келаётган кўплаб мактубларнинг муаллифлари сизнинг санъатга кириб келишингиз ҳақида сўрашади.

О. Ҳ. Ёшлигимдан музикага қизиқардим. Пода боқиб, ўзимча чўпдан «рубоб» ясаб аллақандай куйларни хиргойи қилиб юрардим. Бу ҳол баъзан дастурхон атрофида, оила даврасида ўтирганда такрорлангани учун ҳам танбеҳ эшитардим. Учинчи синфда ўқиётганимда «Тонг отмасдан уйғониб-ди қиз бола» деган бир қўшиқ айтдим. Шеърни адабиёт муаллимимиз ёзиб берди. Музикасини ўзим топганман. Ҳали юқорида айтган музикаларимдан «монтаж» қилган бўлсам керак-да. Ўнинчи синфда ўқиётганимда ҳаётимда унутилмас воқеа юз берди. Москвада ўтказилган ўзбек адабиёти ва санъати декадасида иштирок этиб, лауреат бўлдим. Шундан сўнг йўлим, тақдирим санъат билан боғлиқлигини тушундим. Агар шу кунгача халқимга ёқадиган қўшиқлар айтган бўлсам тақдиримдан бахтиёрман. Мана, саҳнага чиққанимга ҳам ўттиз беш йилдан ошди.

М. Ҳаётингизда яна қандай унутилмас воқеалар рўй берган?

О. Ҳ. 1974 йилда Тошкент Театр ва рассомлик санъати институтини тугатдим. Кейингиси 1979 йили КПСС сафига қабул қилинганимда юз берди. Мен ҳамиша коммунист санъаткор бўлганлигимдан фахрланаман. Партия билетини қўлга олган дақиқаларни ҳеч қачон хотирамдан чиқармайман.

М. Репертуар танлаш санъаткор учун бош масала ҳисобланади. Кейинги пайтларда баъзи санъаткорлар репертуарининг нақадар қашшоқлиги ва пала-партишлиги томошабинни ранжитмоқда. Бу ачинарли аҳвол баъзи ансамбллар фаолиятида ҳам сезилмоқда. Ҳар қандай шеърни қўшиқ қилиб репертуарга киритиш шартми? Сиз репертуар танлашда қандай йўл тутасиз?

О. Ҳ. Мен, аввало, шеър танлайман. Агар бирор шеър юрагимни жизиллатса, ёқса, ўйлайманки, у томошабинга ҳам ёқади. Қўшиқдан қўшиққа, репертуардан репертуарга ўсишга интиламан. Қўшиқ — бир сеҳрли олам. Ижро этаётганда унинг ичида яшаш керак. Шундагина томошабинни ўша оламга ошно қиласан.

Репертуар қашшоқлиги янги ташкил этилаётган баъзи ансамблларда яққол кўзга ташланмоқда. Ваҳоланки, янги ансамбль ўз овози, ўз услуби ва ўз репертуари билан чиқиши керак. Лекин улар меҳнатдан қочиб, осон ва хавфли йўл — репертуар кўчиришдан нари ўтолмаяптилар. Шунинг учун ҳам кўпгина янги тузилган ансамбллар санъат мухлислари эътиборини қозонолмаяпти.

Мустақил, мазмундор репертуари йўқ санъаткор ҳам, ансамбль ҳам қанотсиз қушга ўхшайди.

М. Маълумки, ҳамма соҳада ҳам тақлидчилик касаллик ҳисобланади. Бундай дардга мубтало бўлган санъаткор биров очган сўқмоқдан нари ўтолмайди. Айниқса, сўнгги пайтлар бу иллат қўшиқчилар орасида анча томир отмоқда.

О. Ҳ. Жуда тўғри айтасиз. Ёшлар ўртасида тақлид модага айланган, десак муболаға бўлмас. Лекин бу йўлни танлаган хонанда узоққа бормайди. Бировнинг тўнини кийиб юравершдан нима фойда?

Устозим, Ўзбекистон ССР халқ артисти Комилжон Отаниёзов тақлидчи узоқ яшай олмаслигини, халқ қалбига йўл тополмаслигини қайта-қайта таъкидлар эдилар. Ҳар бир хонанданинг ўз «дўкони» ва унда ўз «нарса»лари бўлсин, дердилар.

Яқинда газетада хонанда Дадахон Ҳасановнинг «Қўшиқ тақлидчилиги — иллат» номли мақоласи юзасидан ўтказилган мунозара якунланди. Унда қатнашган барча газетхонлар хонанданинг фикрини тўла тасдиқлашди. Бундай фойдали баҳс-мунозаралар матбуот саҳифаларида тез-тез ўтказилиб турилса яхши бўлади.

М. Таниқли шоиримиз Эркин Воҳидов бир суҳбатида бугунги қўшиқчилигимиз тўғрисида шундай деган эди: «Биринчидан, бастакорларимиз шеърга куй ёзишдан олдин унинг ҳар бир сўзи маъносига чуқур кириб боришлари керак. Иккинчидан, куйдаги бир хилликни йўқотиш зарур. Кўпчилик қўшиқчиларимизнинг оҳанги бир-бирига бир томчи сувдек ўхшаб бораётир. Учинчидан, Озарбойжон, Эрон куйларига бўлган тақлидчиликка чек қўйиш керак». Бу куюнчаклик билан айтилган фикрлар замирида катта ҳақиқат ётибди. Шундай эмасми?

О. Ҳ. Ҳурматли шоиримиз айтган гаплар ниҳоятда тўғри. Ҳақиқатан ҳам, кўп бастакорлар шеърнинг сўзларига эътибор бермайдилар. Оқибатда, сийқа, умри қисқа қўшиқлар кўпаймоқда. Куйларнинг ва оҳангларнинг бир-бирига ўхшашлиги тақлидчилик каби иллатга айланиб бормоқда. Баъзи бастакорлар ва хонандалар андишани йиғиштирганга ўхшайдилар. Бу аҳвол миллий мусиқамизни қуруқлаштириш ва камбағаллаштиришга олиб келади, холос.

Озарбойжон, Эрон, Афғонистон куй ва қўшиқларини ўрганиш яхши. Афсуски, айрим мустақил йўли бўлмаган ёшлар уларга кўр-кўрона тақлиддан нарига ўтолмайдилар. Қўшиқчиликнинг ранг-баранг замонавий турлари ва йўлларини кенг ўзлаштириш, умумиттифоқ, жаҳон миқёсига чиқиш керак. Қани эди бизнинг ёшларимиз ичидан Алла Пугачёва каби улкан санъаткорлар чиқса! Радио ва телевидение орқали чала-чулпа, ўргамчик қўшиқлар берилишига барҳам бермоқ керак. Бадиий кенгаш аъзолари нега бу ҳолга бепарво муносабатда бўлишмоқда? Шунингдек, ансамбллорга алоқадор юқори ташкилотлар ва бадиий кенгашлар ҳам бу масалани жиддий ўйлаб кўриб, тегишли тадбирлар белгиласалар ёмон бўлмас эди.

М. Самимий суҳбатингиз учун раҳмат!

Суҳбатни Ашурали ЖЎРАЕВ ёзиб олди

куюнчак газетхонлардан хатлар

БУ НИМА, БУ?

Сарлавҳага қўйилган ушбу сўзлар республика телевидениеси орқали жаранглаган қўшиқнинг номи бўлиб, унинг яратувчиси Қашқадарё область филармонияси қошидаги «Оригинал» вокал-чолғу ансамблининг ижодий коллективи. Ҳақиқатан, бу коллектив илк қўшиқлари билан эстрада ва жаз музикаси ихлосмандлари орасида қизиқиш уйғотди. Айниқса, ансамбль иштирокчиларининг изланишлари ижобий баҳоланган эди. Ўшанда янграган янги қўшиқлар эстрада жанрига хос жарангдорлик, кўтаринки руҳга эга бўлиб, томошабинларнинг назарига туша бошлаганди.

Яқинда мазкур коллектив Самарқанд областининг қатор районларида сафарда бўлди. «Оригинал»нинг янги программасини кўриб, бу коллективнинг бадиий қиёфасини ҳам, ғоявий йўналишини ҳам аниқлай олмадик. Аввало, шуни айтиш керакки, ансамблда ҳозирги замоннинг кучли овоз аппаратлари, электрон музика асбоблари ва барча техник имкониятлар мавжуд. Область партия комитети, маданият бошқармаси ва филармония раҳбарлари ансамблга алоҳида ғамхўрлик қилиб келаётгани аниқ кўриниб турибди. Лекин имкониятлардан тўғри ва оқилона фойдаланиш кераклигини ансамбль ижодкорлари тушуниб етмагани кўриниб турибди. Чунки янги программада биронта ҳам ўзбек совет композиторларининг асарларини эшитмадик. Ансамблнинг бадиий раҳбари Даврон Ғойиповнинг (у ҳам композитор, ҳам шоир, ҳам қўшиқчи, ҳам конферансье) чиқишларидан тингловчилар ғалати аҳволга тушиб қолдилар. Қизиғи шундаки, қўшиқ сўзлари қайси тилда айтилаётганини тушуниб бўлмайди. Талаффузлар ниҳоятда ғализ. Кераксиз сўзлар жуда кўп. Фақат концерт сўнгида созанда ва хонанда Жўрабек Шакуров (У басс гитара чалади) қулоқни қоматга келтирувчи чинқириқ билан эълон қилгандан сўнг «Жон-жон намасте!», «Сўзла, жоним!», «Тўхта-тўхта!», «Исто-исто!», «Постой- постой!» «Биз Самарқандмиз!» каби ғоясиз қўшиқларнинг авторини билиб олдик.

Булар ҳали ҳолва!

Энди қўшиқларнинг мазмуни сийқа, бақириқ-чақириқлардан иборатлиги ва музикаларнинг Ғарбдаги ансамбллар репертуарларидан олинганига нима дейсиз? Музикада куй эмас, балки зарбларнинг ўткир шовқини биринчи планга чиққан. Саҳнага чиқиб жаврашлар, шовқин-суронлар қулоқларни қоматга келтиради. Савол туғилади: БУ НИМА, БУ?

Тўғри, «Оригинал»нинг концерти залдаги «айрим» ёшларга маъқул «бўлди». Улар зални бошларига кўтаришиб гўё шовқин етмагандай ҳуштак ва қарсак чалишиб, полни тепишиб саҳнадагиларга ўз ҳурматларини шу тарзда тинимсиз «баён» қилиб туришди.

Энди икки оғиз ансамбль репертуаридан ўрин олган беҳаё рақслар ҳақида. Саҳнада бадиий раҳбар пайдо бўлиб, қўлларини осмонга кўтариб, баланд овозда бақиради. Шовқинли музика янграйди. Сўнг саҳнага ярим яланғоч уч раққоса чиқиб келиб, беҳаёларча ўйин бошлашади. Кўпгина томошабинлар бундай «рақс»ларни кўриб уялиб кетишди шекилли, аста-секин зални тарк эта бошлашди. Яна савол туғилади: БУ НИМА, БУ?

Хизмат юзасидан «Оригинал»нинг барча концертларини кўрдим. Аммо ҳозирга қадар ўзимга келолмайман, нимани эшитдим-у, нимани кўрдим? Тўғриси, ансамблдан ҳафсалам пир бўлди. Ахир эстрада санъатимиз шу аҳволга тушиб қолмагандир. Тўртта одам бир бўлиб бақирса ҳам эстрада ансамбли бўлаверадими? Бундай ансамблларга кимлар йўл очиб беряпти? Наҳотки уларни бошқарадиган, репертуари билан танишадиган бирор бир ташкилот бўлмаса? «Оригинал»нинг репертуаридан мустаҳкам ўрин олган оригинал «қўшиқ»нинг сўзларини такрорлаймиз:

БУ НИМА, БУ?

Бурҳон ИСЛОМОВ,
Ўзбекистон ССР Театр жамияти Самарқанд бўлимининг масъул секретари

Янги куй ноталари...

С. МАҲКАМОВ фотоси

САНЪАТ МУЗЕЙИ ЗАЛЛАРИДА

РАНГЛАРНИНГ ЯНГИ ДУНЁСИ

Ўзбекистон ССР Давлат санъат музейининг ташкил топганига ҳадемай етмиш йил тўлади. Музей йилдан-йилга янги кўргазма заллари ва экспонатлар билан бойиб бормоқда. Айниқса, бу ерда серқуёш республикамиз тасвирий санъат усталарининг кўплаб янги асарлари намойиш этилиши катта аҳамиятга моликдир.

Музейга киришингиз биланоқ ўзингизни ранглар дунёсига кириб қолгандай ҳис этасиз.

«Музей экспонатларининг тез орада янада кўпайишига, бундан ҳам гўзаллашувига ишончимиз комил». Бу сўзларни мулоҳазалар дафтарига бир группа ҳиндистонлик саёҳатчилар ёзиб қолдирган. Худди шундай мазмундаги фикрларни кўплаб томошабинлар таъкидлаганлар. Яқинда музей экспонатлари ва заллари рангларнинг янги дунёси билан бойиди. Бунда республикамиз тасвирий санъат усталарининг алоҳида улушлари бор. Таниқли рассомлар Надежда Кашинанинг «Ургутда тонг», «Лайли ва Мажнун», Абдулҳақ Абдуллаевнинг «Покистонлик қўшиқчи Ахтар», Ваҳоб Зиёевнинг «Сокинлик», Николай Пак ишлаган портретлар, Алишер Мирзаевнинг «Ёш оила ҳақида қўшиқ» ва «Автопортрет», Баҳодир Жалоловнинг «Қиш манзараси» асарлари шулар жумласидандир. Бу номларни яна давом эттириш мумкин. Асарларнинг аксарияти мўйқалам усталарининг 70—80-йиллардаги ижодий ютуқларининг нишонасидир.

Санъатшунос Рафаэль Тоқтош таърифича, «Совет Ўзбекистони рангтасвир асосчиларидан бири Н. Кашинанинг «Лайли ва Мажнун» полотноси олдидан ҳеч ким бефарқ ўтиб кетолмайди».

Шарқ миниатюралари услубида яратилган бу асар кишини ўтмишга етаклайди. Адабиётимиз тарихи саҳифаларида Мажнун Лайлини туя миниб кетаётганида кўриб, ошиқ бўлганлиги баён этилган. Классик мерос асосида яратилган бу асарда мусаввир достон руҳини бера олган. Мажнуннинг орқасида, туяга минганча оҳу кўзини ошиғига тикиб, икки қўлини кўксига қўйиб ўтирган Лайли — бу тасвир тош устида муҳаббатнинг бедаво дардидан зада бўлиб унсиз қолган Мажнуннинг хаёлида акс этган. Мажнун ўтирган тош атрофидан униб чиққан тиканларнинг ҳам унга раҳми келгандай... Асарда ўзбек миллий тасвирий санъати анъаналари тўла сақлаб қолинган. Темперада ишланганлиги, сариқ рангнинг баъзан айрилиқ рамзи сифатида ишлатилиши асар сюжетини янада мукаммаллаштиради.

Ваҳоб Зиёев «Мусаффо осмон» ва «Пушкин Болдинода» картиналари билан санъат мухлисларига яхши таниш. Рассом мушоҳадасининг кенглиги, турмушда кишилар учун қизиқ бўлган мавзуларни илғай олиши билан бошқа ижодкорлардан ажралиб туради. Унинг «Сокинлик» асаридаги ранглар уйғунлигига термулиб, беланчакдаги беозор гўдаклар уйқусини бузиб юборишдан ҳайиққандай бўласиз. Нафис, енгил бўёқлар сизни ихтиёрсиз ўз қаърига тортади. Орқада жонланаётган пахта хирмони гўё шу сокинлик шарофати туфайли юксалаётгандай!

Алишер Мирзаевнинг «Ёш оила ҳақида қўшиқ» картинасига тушган нигоҳлар ундаги ўткир ранглар силсиласидан рассом руҳини англай олади. Ёш оиланинг ўтмиши — баланд токча устига осилган никоҳ куни сурат. Бугуни — ёнбошлаганча болаларига термулиб хаёлга ботиб ётган ёш ота ва кўзгу олдида сочини тузатаётиб, юзидаги ўзгаришга термулиб қолган ёш жувон. Келажаги — сурғичини сурганча юмалаб ётган бола ва кўйлакчаларини олдига ёйиб ўтирган қизча. Ижодкор бугунни ўтмиш ва келажак билан боғлайди.

Баҳодир Жалоловнинг «Қиш манзара»си кишига Нозим Ҳикматнинг «Гўзалликка тикилмоқ — савоб иш», деган сўзларини эслатади. Табиатнинг қор тингандан сўнгги ажойиб манзараси рангларда жонли акс этган.

Хуллас, бу асарлар ҳақида яна ҳам батафсилроқ ёзиш мумкин. Зеро, юқорида тилга олинган картиналар ёнидан томошабинларнинг бир дақиқа ҳам қадами узилгани йўқ. Бу ҳолдан республикамиз истеъдодли мусаввирлари янги-янги асарлари билан санъат музейимизни янада бойитадилар, деган хулосага келиш мумкин.

Т. МАДРАҲИМОВА

Янги рақс

ЭЗГУ ТУЙҒУЛАР

Боши биринчи бетда

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриётида эса «Македония шеърияти антологияси» чоп этилди.

Мен сафаримиз мақсад-муддаоси, таассуроти ва адабий алоқаларимиз ҳақида гапирар эканман, ана шу баёздаги Сербо Ивановскийнинг иқтидорли шоир Муҳаммад Рахмон таржима қилган «Шундай дон бор» деган шеърини эслаб ўтмоқчиман. Унда бундай сатрлар бор:

Биз ҳамиша интилгувчи
дон бор,
мен тупроққа
айланганимда,
сен тупроққа
айланганингда,
ниш ургувчи, униб-
ўсгувчи дон...

Бу ерда гап эзгулик дони, яхшилик уруғи ҳақида, эзгу ғоялар билан яшаётган одамлар ҳақида бораётир. Бу сатрлар Фурқатнинг «Қамишлар ўрнига меҳри гиёҳ унгай мозоримдин» деган мисрасини ёдингизга солади. Зеро, ҳар қандай даврнинг ҳам ҳақиқий адиби пок ва олий туйғулар билан яшайди. Мен билган ана шундай адиблардан бири — Югославия Ёзувчилар союзининг бош секретари Иван Иванидир. Биз Белградга бориб тушган кунимиз Иван Ивани билан самимий суҳбатда бўлдик. Мен бу киши билан бултур ёзда Тошкентда — Ёзувчилар союзида суҳбатлашган эдим. Бу галги суҳбатимиз ҳам адабий алоқаларимизни ривожлантириш, ёзувчиларимиз орасидаги дўстона муносабатларни янада яхшилаш ҳақида борди.

Кейин биз Югославия жумҳуриятларидан бири Словенияга —Любляна шаҳрига учиб кетдик. 1984 йилга мўлжалланган адабий дўстлик ҳужжатларини келишиб олиш ва имзолаш маросимида иштирок этдик.

Словения Социалистик Республикаси Югославиянинг шимолий-ғарбий қисмини ташкил этади. Халқи эса қадимий славян элатига мансуб бўлиб, иккинчи жаҳон урушидан кейин ўз юртининг ҳақиқий эгасига айланган. Словения Ёзувчилар союзининг 240 нафар аъзоси бор. Таржимонлар союзи ҳам 160 нафар ижодкорни уюштирган. Таржимонлар союзининг раиси, грек ва рим адабиёти бўйича мутахассис Кайтан Ганта билан мулоқотимиз ҳам кўнгилли бўлди.

Адабий алоқаларни янада ривожлантириш, дўстона муносабатларни мустаҳкамлаш борасида ёзувчи Смелян Розман, Словения Ёзувчилар союзи ташқи алоқалар комиссиясининг раиси Бранко Гофман, ёзувчи Сильва Торкор билан суҳбатлашдик.

Люблянада Нада Крагер деган 70 ёшлардаги эпчил ва меҳрибон ёзувчи аёл хонадонида бўлдик. У Совет Иттифоқининг дўсти, китоблари бизда босилган. Эри партизан ва рассом ўтган экан. Биз Нада Крагер билан Церико шаҳрини, тоғ оралиғида жойлашган партизанлар шифохонасини бориб кўрдик.

Мира хоним деган адибанинг хонадони ҳам бизда илиқ таассурот қолдирди. Унинг китоб жавонида ўзбек ёзувчиларининг китоби, ўзбек дўппилари ва бир жуфт пахта чаноғи бор эди. Мен бунда дўстона муносабатларимизнинг самимийлигини юракдан ҳис қилдим.

ЛИОН ФЕЙХТВАНГЕРНИНГ 100 ЙИЛЛИГИ

АБАДИЯТ

XX аср адабиётининг классиги, буюк немис ёзувчиси Лион Фейхтвангернинг миллион-миллион китобхонлар оммасига таниш «Тасқара герцогбегим», «Яҳудий Зюс», «Сохта-Нерон», «Қувғин», «Зафар», «Узумзордаги тулкилар», «Дарвешнинг донишмандлиги ёхуд Ажал ва Жан-Жак Руссонинг қайта дунёга келиши», «Испан балладаси» каби ўнлаб романлари Совет Иттифоқи адабиёт мухлисларининг ҳам қўлдан қўймай ўқийдиган асарларига айланиб кетган. Бу романларни Фейхтвангер, ёзувчининг ўз сўзлари билан айтганда, «нодонлик ва зўравонликка қарши ақлнинг ҳимояси учун» ёзган. Немис адибининг романларида маънавий, руҳий олами бой инсонлар билан руҳан қашшоқ кимсалар ўртасида абадий кураш кетади, инсонпарварлик ва соғлом фикр билан шафқатсизлик қарама- қарши қўйилади. Тўғри, жаҳон тарихини эзгулик ва ёвузлик орасидаги доимий кураш тарзида тасаввур қилиш, талқин этиш биргина Фейхтвангерга хос эмас. Бироқ, муҳими шундаки, ёзувчи тушунчасида ёвузлик ҳамиша маънавий пучлик, руҳан қашшоқлик, ўзим бўлайчилик оқибатидир. Зўравонликнинг ҳар қандай кўриниши, Фейхтвангер эътиқодича, ғоят ғайритабиий ва жирканч. Дунёни ўзгартиришга ҳаққи бор бирдан-бир куч эса сўз, эътиқод, маънавий саъй-ҳаракатдир. Тарихни ҳаракатлантирувчи куч тафаккур қилувчи кишилар, том маънодаги зиёлилар. Бу — Фейхтвангер асарларининг лейтмотивидир.

Ёзувчи ўз қаҳрамонларига нисбатан қаттиққўл ва муросасиз. Масалан, «Яҳудийлар уруши» романининг қаҳрамони Иосиф Флавий умумжаҳон фароғати йўлида ўз халқига хиёнат қилади, оқибатда ватанидан ажралиб, бутун дунёни қўлга киритолмасдан, беэга маконда ўлиб кетади. Фейхтвангер романларининг яна бир хусусияти — уларда барча воқеалар XX аср кишисининг нуқтаи назари билан баҳоланади...

Буюк инсонпарвар адиб Лион Фейхтвангер бой ва ўлмас мерос қолдирди. Унинг энг нодир асарлари аллақачон инсон тафаккури яратган мангу хазиналар дунёсидан қонуний жой олди. Эзгу туйғуларга лиммо-лим бу асарлар башариятга абадий хизмат қилаверади.

Анатолий СОФРОНОВ

ЛИОН ФЕЙХТВАНГЕР ҲУЗУРИДА

...Биз Фейхтвангер бугун Нью-Йоркка жўнаб кетажагини билардик. Озгина фурсат ичида ёзувчининг ҳаёти, иши ҳақида имкони борича кўпроқ билгимиз келарди. Албатта, дастлабки саволимиз шундай бўлди:

— Нима ёзаяпсиз?

Фейхтвангер бирдан жавоб бермади:

—Мен ёзаяпман...— У яна жилмайди. —Мен ҳамиша ёзаман.

—Кечаси ҳам, кундузи ҳам ёзади, — деди Фейхтвангернинг баланд бўйли, офтобдан қорайган, зангори кўзлари тийрак боқувчи хотини Марта.

—Мен етмиш бирга кирдим. Вақтни сарфлаш масаласида жуда тежамкор бўлишим лозим. Мен ҳали жуда кўп иш қилишим керак...

Ҳаммамиз саволимизга жавоб кутаётганимизни сезган Фейхтвангер бизга назар ташлаб деди:

—«Иафет ва унинг қизи» деган роман ёзаётирман. Бу мураккаб ва машаққатли китоб. Унда жангчи-истилочининг бора-бора инсонга айланиш жараёни тасвирланади... Инсон қалбидаги оламни забт этиш жуда қийин. Бунинг учун ниҳоятда катта куч талаб қилинади.

Фейхтвангер бирдан бизга ғарибона қаради. У айни чоғда роман тўғрисида нима ҳам деёларди. Афтидан, биз билан учрашиб турган худди шу дақиқаларда ҳам унинг хаёли роман ҳақидаги ўйлар билан банд эди.

—Яна тарих қаъридаман. Роман воқеалари «Яҳудийлар уруши»да тасвирланган воқеалар содир бўлмасдан бир минг тўрт юз йил бурун кечади. Мана... —Фейхтвангер бизга қаради. — Яна икки пьеса ёздим — «Мария Антуанетта» ва «Салимда алвастиларни таъқиб этиш». Ҳозир менинг китобларимни Совет Иттифоқида ўқишадими? —деб сўради у кутилмаганда.

—Ўқишганда қандай! Мана, яқиндагина «Гойя»нинг таржимаси чиқди. Китобхонлар романингизни яхши кутиб олдилар. Китобни магазинлардан топиш амримаҳол: барча нусхалари сотилиб кетди, — деб жавоб берди Борис Изаков.—Нашриёт сизга гонорар жўнатмоқчи.

—Маъқул, иш — деди Фейхтвангер. —Мен озроқ нодир китоблар сотиб оламан, хотиним боғимиз учун янги ниҳоллар харид қилади.

Фейхтвангер камёб китоблар тўғрисида сўзлаб, ҳар бир ёзувчини мушкул аҳволга солиб қўядиган —нима ёзаётирсиз, қандай ёзасиз сингари саволлардан қутулгач, жуда ўзгариб кетди. У бизни янги-янги китоб жавонлари сари бошлар эди.

—Менинг йигирма беш минг китобим бор! — фахр билан деди Фейхтвангер. — Микеланжелонинг қариндошига тегишли хазинага мансуб Софоклнинг юнон тилидаги дастлабки нашрлари; Шекспир асарларининг тўртинчи нашри, маълумки, бу нашр кейинги барча нашрлар учун асос бўлиб қолди; Золянинг ўз дастхати битилган китоблари; Плутархнинг биринчи нашри, бу китоблардан Шекспир фойдаланган; Гёте, Шиллернинг илк нашрлари...

Фақат бир шкаф яқинида у жим қолди ва қисқагина қилиб деди:

—Булар меники... — Сўнгра нари кетди.

Бироқ биз шкаф олдида туриб қолдик. Инглиз, немис, рус, француз, итальян ва бошқа тилларда нашр этилган қалин-қалин китоблар кўп жавонларни эгаллаган эди.

—Биласизми, — деди Фейхтвангер бизга, юқорига, иккинчи қаватга — унинг кабинетига кўтарилганимизда, — бу менинг учинчи кутубхонам. Биринчисини фашистлар Германияда мусодара қилдилар. Иккинчисини ҳам ўшалар Парижда мусодара қилдилар... Буниси бўлса учинчиси, — такрорлади у.

Катта кабинет. Унда иккита бир-бирига тақаб қўйилган стол. Столларда китоблар тўп-тўп ва тартибсиз ҳолда ётибди. Сочилган рангли қаламлар. Тоза оқ қоғозлар. Стол теварагидаги барча нарсалар тартибли жойлаштирилган, ҳаммаси жой-жойида. Иккита ёқиқ стол чироғи ва девордаги китоб жавонига ўрнатилган бра хонани майин, сокин нур билан ёритиб турибди. Каминда қуруқ ўтин. Столнинг ўнг томонидаги чоғроқ пюпитрда (қия курсида — **ред.**) очиқ география харитаси.

—Бу ерда, меникида Томас Манн тез-тез бўлиб турарди. Биз у билан кўп дамларни бирга ўтказганмиз. У нимаики ёзса, менга ўқиб берарди... Бу ерда бошқа ёзувчилар ҳам бўлиб турадилар...

У биз билан хайрлаша туриб шундай деди:

—Кўргани келганингиз ўчун катта раҳмат. Мен кўпдан бери совет ёзувчиларини кўрмаган эдим. Майли, биринчи қалдирғоч ёзни бошлаб келсин...

* Хотирадан парча

ХАФТА ЯНГИЛИКЛАРИ

МУСАВВИР КЎРГАЗМАСИ

Ўзбекистон ССР Архитекторлар союзининг кўргазмалар залида москвалик мусаввир Ванцеттахоним Қориёқубованинг асарлари кўргазмаси очилди.

Ванцеттахоним ижод йўлини театр рассомчилигидан бошлади. У В. Суриков номидаги Москва давлат бадиий институтининг театр рассомчилиги бўлимини тугаллади.

Унинг ижодида портрет ва натюрмортлар салмоқли ўрин эгаллайди. Натюрмортларнинг кўпчилигида ўзбек миллий идишлари нақшларининг жозибаси, ўзбек дастурхонининг файзи маҳорат билан тасвирланади. «Ўзбекистон ССР халқ артисти М. Қориёқубов портрети» рассомнинг томошабинлар диққатини ўзига тортаётган асарларидан биридир. Шунингдек, «Тамарахоним», «Латиш рассоми Витольда», «Паша Коробов» каби портретлари, «Чорминор», «Кандакор», «Ситораи Моҳихоса» асарлари томошабинларда яхши таассурот қолдирмоқда.

А. АБДУРАУПОВ

Суратда: кўргазма залида. С. КАГАН фотоси

ЁШ ИЖОДКОРЛАР СЕМИНАРИ

Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи Тошкент область бўлими районлардаги адабий тўгараклар ишини яхшилаш мақсадида ёш ижодкорларнинг зонал семинарларини ўтказмоқда. Шундай семинарлардан бири Калинин районидаги «Хасково» совхози дала шийпонида бўлди. Семинар ишида қатнашган профессор Озод Шарафиддинов, шоира Гулчеҳра Нуруллаева, шоирлар Назармат, Раззоқ Абдурашид, Сафар Барноев, ёзувчи Вали Гафуров, Муроджон Мансуров ва бошқалар Калинин, Оржоникидзе ва Тошкент районида истиқомат қилувчи ёш қаламлашларнинг асарларини муҳокама этдилар.

Ўрта Чирчиқ, Бўка, Пискент районларида яшовчи ижодкорлар эса Ўрта Чирчиқ район Акмал Икромов номидаги колхознинг биринчи бригадаси дала шийпонига тўпландилар. Профессор Норбой Худойберганов, ёзувчи Мирзакалон Исмоилий, шоирлар Маъруф Жалил ва Шукур Қурбонов ёш ижодкорларнинг асарлари юзасидан фикр-мулоҳазалар билдирдилар.

Семинарлар сўнгида «Тинчликни шарафлаймиз!» мавзуида мушоира бўлиб ўтди.

С. НАЖМИДДИНОВА

АЖОЙИБ КИТОБЛАР ХАРИД ҚИЛДИК

Хева шаҳар марказида ташкил этилган китоблар кўргазмаси ҳақиқий байрам тусини олди. Унда Хоразм областининг барча районларидан китоб магазинлари қатнашдилар. Байрамни «Ўзбекбирлашув»нинг китоб савдоси бошқармаси ва область матлубот жамияти ташкил этди. Маҳаллий радио-телевидение ва газета орқали аввалдан реклама ҳамда эълонлар берилганлиги ўз натижасини берди. Байрамда минглаб хоразмликлар қатнашдилар. Унда ўзбек, рус ва бошқа совет ҳамда чет эл ёзувчиларининг асарлари, плакатлар, альбомлар сотувга чиқарилди. Сиёсий адабиёт, қишлоқ хўжалиги, медицина ва фан-техникага оид турли китоблар алоҳида гавжум расталарга қўйилди. Байрамда иштирок этган ишчи Матжоновлар оиласи эсдаликлар дафтарига кўп сонли китобхонлар номидан шундай сатрларни ёзиб қолдирди: «Қўҳна шаҳримиз ўз тарихида бунчалар ранг-баранг китобларни кўрмаган эди. Ажойиб китоблар харид қилдик. Байрам ташкилотчиларига раҳмат!»

М. НОСИРОВ

ФУРҚАТ ҲАҚИДА ЯНГИ МАЪЛУМОТЛАР

ЎзФА Қўлёзмалар институти илмий кенгашининг яқинда бўлиб ўтган махсус йиғилиши демократ шоир Зокиржон Фурқатга бағишланди. Мажлисда Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Тил ва адабиёт институти, В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университети олимлари, «Шарқ юлдузи» журналининг ходимлари иштирок этдилар.

Кенгашда Қўлёзмалар институти илмий ходимлари — Дилором Расулова ва Робия Қосимова «Зокиржон Фурқатнинг Ёркент(Синжон)даги ҳаёти ва ижодий фаолиятига оид янги маълумотлар» мавзуида доклад қилдилар. Докладга Ёркентда яшовчи Фирдавс Азизий йўллаган бир неча мактуб асос бўлган. Бу материаллардан маълум бўлишича, Фурқат Ёркентда ҳам ижод билан фаол шуғулланган. Шоирлар, адабиёт мухлислари, санъаткорлар, фозил ва маърифатли кишилар уникида бўлиб, тез-тез суҳбатлар қурганлар. Фурқат табиблик билан ҳам шуғулланган. Фурқат ижодига халқ оммаси, шеърият ихлосмандларининг ҳурмат-эътибори, қизиқиши кучли бўлган. Бу ҳақда мактубларда бир қанча далиллар келтирилган.

Э. АҲМАДХЎЖАЕВ

БОШ ҚАҲРАМОН—ИШЧИ

Яқинда «Ўзбектелефильм» студиясида режиссёр Саидботир Аҳмадхўжаев раҳбарлигида «Ҳамид Қорабоев» деб номланган ҳужжатли фильмни суратга олиш ишлари тугалланди. Фильм СССР Давлат мукофоти лауреати, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, машҳур қурувчи Ҳамид Қорабоевнинг ҳаёти ва у бошлиқ бригада ишчиларининг қайноқ фаолиятидан ҳикоя қилади. Сценарий автори В. Благов, уни оператор Б. Гадойбоев суратга олди.

Республика Кино уйида телефильмчилар суратга олган «Остонани ҳатлаб ўт» ҳужжатли фильми премьераси бўлиб ўтди. Унга Тошкент шаҳридаги «Қизил тонг» комбинатида меҳнат қилаётган уч мингдан зиёд тикувчиларнинг фаолияти асос қилиб олинган. Фильм режиссёрлари Ш. Жунайдуллаев ва Б. Аҳмедов, оператор В. Нарзуллаев. Картина сценарийсини В. Мирзаимов ёзган.

Ҳ. ҒАФФОРОВ

ТУТАШ МАНЗИЛЛАР

Ўзбекистон телевидениеси тайёрлаган Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартиясининг 60 йиллигига бағишланган «Белоруссия тупроғидаги учрашувлар» видеофильми Улуғ Ватан уруши мавзуида яратилган асарларнинг давоми бўлди. Видеофильм авторлари — журналист Нуриддин Очилов ва Наби Раззоқов қаҳрамон шаҳар Минскда бўлиб, қардош белорус халқининг бугунги фаровон ҳаёти ва шу ҳаёт учун жонларини фидо қилган ўзбек йигитлари жанг қилган манзиллардан қимматли маълумотлар тўплаб, шу асосда мазкур фильмни яратдилар.

Ўзбек телетомошабинлари юртдошларининг қизиқарли ҳикояларини тинглайдилар. Айниқса, Хатин фожиасининг гувоҳи, Улуғ Ватан уруши ветерани Владимир Яскевичнинг ҳикояси тингловчиларни ларзага солади. Ўзбек ва белорус халқлари ўртасидаги узвий боғлиқлик фильм давомида яққол намоён бўлди. Белоруссияликлар Совет Иттифоқи Қаҳрамонлари Ғуломжон Ёқубов, Ғанитой Тошниёзов, «Белоруссия ўрмонларининг шери» Мамадали Топиболдиев, Сафар Хушназаровнинг номларини катта ҳурмат билан тилга олдилар. Белоруссияда ўзбек жангчиларининг номлари билан аталадиган мактаблар, кўчалар талайгина. Фильм бошланишида Белоруссия ССР Олий Советининг Раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони, машҳур ёзувчи Иван Шамякин бу ҳақда тўлқинланиб гапиради. У белорус тупроғини фашистлардан озод қилишда матонат кўрсатган йигирма Совет Иттифоқи Қаҳрамони — ўзбек фарзандларининг номини фахр билан тилга олади.

Ҳа, оғир кунларда синовдан ўтган дўстлик алоқалари мустаҳкам бўлади. Видеофильм асосида ана шу оддий ҳақиқат ётади. Белорус тупроғида бугунги кунда ҳам ҳормай-толмай меҳнат қилиб, қардошлар эътиборини қозонаётган юртдошларимиз ҳаёти ва фаолиятлари бирма-бир кўз ўнгимиздан ўтади. Брест шаҳрида истиқомат қилувчи Улуғ Ватан уруши иштирокчиси Маҳсум Мақсудов, Мирзағани Ҳамидов, Валерий Қамбаровнинг шахсий турмуши ва иш фаолиятлари ҳақидаги ҳужжатли ҳикоялар қудратли дўстлигимизнинг рамзи бўлиб янграйди. Бир сўз билан айтганда, ўзбек телетомошабинлари юртдошлари жанг қилган, халқ фаровонлиги йўлида сидқидилдан меҳнат қилаётган замондошларининг қалбга туташ манзиллардаги ҳаёти билан яқиндан танишадилар.

Ў. МИРЗАЁРОВ

Суратда: «Белоруссия тупроғидаги учрашувлар» видеофильмининг қаҳрамонларидан бир гуруҳи.

ГОЛЛИВУДДА ИШ ТАШЛАШ

АҚШнинг Сан-Франциско штатида жойлашган мамлакатнинг энг йирик кинокампанияларидан бири — Голливудда кейинги йилларда Рейган ҳукуматининг олиб бораётган сиёсатига қарши норозиликлар кучайиб бормоқда. Айниқса, мамлакатда қурол-аслаҳа ишлаб чиқаришнинг авж олдирилганлиги ва аҳоли эҳтиёжларига ажратиладиган маблағларнинг кескин камайиб кетганлиги ижодий зиёлиларни ғоят ташвишлантирмоқда. Кино ва телефильмлар яратувчилар — етти мингдан ортиқ америкалик режиссёрларни бирлаштирган бу профессионал ташкилот шу кунларда ўз тарихида биринчи марта иш ташлаш ўтказиш учун тайёргарлик кўрмоқда. Санъаткорларнинг меҳнат ҳақининг кескин камайиб кетганлиги норозилик намойишларига сабаб бўлмоқда. Бу иш ташлаш мамлакатда фильмлар ишлаб чиқарилишига, яқинда Сан-Францискода чақириладиган демократлар партиясининг съезди ва Лос-Анжелосда ўтадиган ёзги Олимпиада ўйинларини ёритиш масалаларига қаттиқ зарба бўлиб тушади. Иш ташлаш телевизион янгиликлар программаси эшиттиришларига, кино ва телвидение соҳасидаги савдо-сотиқларга ҳам ўз таъсирини кўрсатиши табиий.

Голливудда бошқа ижодий касб вакиллари — кино актёрлар, сценарийчилар, театр санъати ходимларини бирлаштирувчи касаба союз раҳбарларининг ҳам фавқулодда йиғилиши бўлиб ўтди. Улар йиғилишда ҳамкасбларининг талаблари ҳақли эканлигини ва бўлажак иш ташлашда ўзларининг ҳамкорликларини билдирдилар.

ЗАМОН ВА МАФКУРАВИЙ КУРАШ

АЗ 16 июнь

Салоҳиддин МАМАЖОНОВ

КЎРОЛМАСЛИК

«Советшунос»лар Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларини улуғ рус халқи билан зид қўйиб, бу орқали социалистик тузумимизни ичдан заифлаштиришга уринадилар. Рус халқи ва бошқа социалистик миллатлар масаласи уларнинг китоблари, мақолаларида кўп тилга олинади. Маълумки, Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқлари илғор рус пролетариати ёрдамида капитализмни четлаб, тўғридан-тўғри социализмга ўтдилар. В. И. Ленин «қолоқ мамлакатлар илғор мамлакатларнинг пролетариати ёрдами билан капиталистик тараққиёт босқичини четлаб ўтиб, совет тузумига ва тараққиётнинг муайян босқичлари орқали коммунизмга ўтишлари мумкин», деган таълимотни ўртага ташлаган эди. Бу таълимотни Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларининг тажрибаси ҳам тўла тасдиқлади. «Советшунос»лар зўр назарий ва амалий аҳамиятга молик ана шу таълимотнинг бугунги хорижий Шарқ халқлари ва Африка мамлакатларига кенг тарқалишидан жуда ўрқадилар. Шунинг учун рус халқининг тарихий ролини бузиб кўрсатадилар. Э. Оллуорт, М. Ривкин, Э. Бэкон каби «советшунос»ларнинг ишларида мана шундай бўҳтонни кўриш мумкин. Э. Оллуортнинг бевосита раҳбарлигида ва Е. Карэр, Д. Анкос, К. А. Менгес, Ян Мюррей Мэтли, Ионна Спектор, Артур Спрэгью иштирокида ёзилган «Ўрта Осиё рус ҳукмронлигининг юз йиллигида» деган китобда чоризм билан совет Россиясини бир нарса сифатида тақдим қилишади. Маълумки, Муқимий, Фурқат, Завқий каби шоирларимиз Туркистоннинг Россияга қўшилишининг прогрессив аҳамиятини теран тушунишган эди. Улар ўз асарларида илғор Россияни, унинг демократик адабиёти, маданиятини, тилини ўрганишга чақирдилар. Айни пайтда, чор амалдорларини кескин танқид қилдилар. Худди шундай тенденция қозоқ, қирғиз адабиётларида ҳам мавжуд эди. Э. Оллуортлар Ўрта Осиё ва Қозоғистон шоирларининг рус эксплуататорлари вакилларини танқид қилувчи шеърларини, умуман, русларга қарши ёзилган асарлар, деб даъво қиладилар. Муқимий шеърларидаги «толе забунлик», қозоқ шоирлари асарларидаги «зўр замон», қирғизлардаги «тор замон», туркманлар шеъриятидаги «охир замон» деган мотивни зулмга асосланган феодал тузумга, чоризм зулмига қарши қаратилган эмас, балки умуман русларга қарата айтилган, деб тамомила тескари талқин қилишади.

Э. Оллуортга ўхшаганлар тарихни, ҳақиқатни юзсизларча бузиб кўрсатиш йўлидан бораётганларини Деҳлида чиқадиган «Средняя Азия» журналида босилган (1970 й.) Девендра Каушианинг «XIX аср ва XX аср бошларидаги Ўрта Осиё адабиётларида демократик тенденциялар» деган мақоласидан бир кўчирма келтириш орқали ҳам исботлаш мумкин. Дўстона ва тўла адолат ҳисси билан ёзилган бу мақолада Муқимий, Фурқат, Аваз, Ҳамза, Аҳмад Дониш, С. Айний, Ч. Валихонов, Абай, Ибрай Олтинсарин, Тўхтағул Сотилғанов, Тўғалоқ Мулда, Махтумқули, Зилолий ижодининг руҳи ва моҳиятини, прогрессив рус маданиятига, рус халқига муҳаббатини тўғри кўрсатади.

«Россияга қўшиб олингандан кейин, — деб ёзади Девендра Каушиа, — Ўрта Осиёга рус жамиятининг фақат граждан ва ҳарбий мустамлакачиларигина келмадилар. Балки, шу билан бирга, прогрессив рус зиёлиларининг энг муносиб вакиллари ва демократик кайфиятдаги амалдорлар, ҳунармандлар, деҳқонлар, ишчилар ҳам келдилар. Бу, албатта, Ўрта Осиё маданий ҳаётининг янада кўпроқ бойишига сабаб бўлди ва маҳаллий халқлар маънавий ҳаётининг жонланишига олиб келди. Имконият даражасида Ўрта Осиё халқлари билан рус халқларининг иқтисодий ва маданий алоқаси мустаҳкамланди. Уларнинг ўз турмуш тарзига муносабатлари янада танқидийроқ тус олди, шу билан боғлиқ ҳолда уларнинг феодал зулм ва золимликка қарши норозилиги кучайди, айни ҳолда, рус ва Ўрта Осиё халқларининг тақдири- манфаати бир эканлигини идрок этиши ўсди».

Назаримда, Девендра Каушианинг бу сўзлари Э. Оллуорт каби туҳматчиларга берилган адолатли жавобдир. Б. Ҳайит А. Қодирий тўғрисидаги мақоласида Отабекнинг чор босқинчиларига қарши кураши ва шу жангда ҳалок бўлишини ҳам, умуман, русларга қарши курашда «қаҳрамонларча ҳалок бўлди», деб Э. Оллуорт каби хўжайинлари чизиғидан юради. Ваҳоланки, А. Қодирий романда ўша даврдаги ўзбекларнинг рус халқи ва унинг илғор маданиятига бўлган муҳаббатини шу қаҳрамони Отабек қалбининг олижаноб ўйлари орқали ифодалаган эди.

Социализмнинг ғоявий душманлари ўзбек адабиётида роман, драматургия жанрларининг қарор топиши ва бу борада етук асарларнинг пайдо бўлишини ҳам ғаразли талқин қиладилар. Э. Оллуорт маълум «Ўзбек адабий сиёсати» китобида бу жанрларнинг ўзбек адабиётида ривожланишини «советлаштириш», «руслаштириш» сиёсати, деб изоҳлайди. Яна бошқа ўринда рус адабиётини камситиш ва ўзбек адабиётини рус адабиётидан узоқлаштириш ғарази билан А. Қодирийнинг «Ўтган кунлар» романи «бирор муҳим рус совет романи пайдо бўлмасдан аввал дунёга келди», дейди. Унинг уқтиришича, 1917 йилгача «бирорта рус адабиёти ўзбек тилига таржима қилинмаган» эмиш.

«Советшунос»лар ўзбек романлари, драмаларидаги қаҳрамонлар, персонажларни ўрганиб, улардан ҳам айб топмоқчи бўладилар. Маълумки, Ўзбекистонда бир юз йигирмадан ортиқ миллат ва элат вакили қўлни қўлга бериб бир оила аъзоларидай меҳнат қиладилар. Бадиий адабиёт мана шу кўпмиллатли оиланинг ҳаёти ва меҳнатини акс эттирар экан, унда ўзбеклардан ташқари бошқа миллат кишиларининг образлари ҳам бўлиши табиий. Бадиий асарга ўзга миллат вакили образини олиб кириш тенденцияси қадимдан жаҳон адабиётида мавжуд ҳодиса (Навоий «Хамса»сини эслайлик). Ўзбек совет адабиётида рус кишилари образини яратиш тенденцияси Ҳамза ижодидан бошланган. Улуғ рус халқи ўзбек халқининг иқтисодий-маданий ривожида жуда катта ёрдам берди ва бермоқда.

Джефри Уилер «Совет Ўрта Осиёси» деган китобида бу ерларда «рус халқининг дўстлигига ва уларнинг индивидуал фазилатларига кўпроқ урғу берилади» деб, бу ҳодисани ғаразли ниятда тилга олади. Э. Оллуорт эса ўзбек — рус халқлари дўстлигининг адабиётда ифодаланишига ҳар хил йўл билан норозилик билдиради.

Ян Муллер рус тили «руслаштириш учун хизмат қилади, миллий адабиётлар ривожини чеклаб қўяди ва тенгсизлик туғдиради», деб ёзар экан, назаримда, бу бўҳтонига бошқалар тугул ўзи ҳам ишонмаса керак. Ахир рус тили орқали ўзбеклар жаҳон маданияти хазинасига кириб бордилар. Ўзбек адабиёти, маданияти, илмининг шуҳрати рус тили орқали жаҳонга ёйилмоқда. «Советшунос»лар бизни мана шу зўр имкониятдан маҳрум қилмоқчи бўладилар.

Ян Муллер ва бошқа сохтакор олимлар Ўрта Осиё адабиёти 30-йилларда рус адабиётига таъсир қилмади, ҳозирги вақтларда бу нарса сезилади, Ўрта Осиёда ижод қилаётган рус ёзувчилари адабий жараёндан четда турадилар, деган туҳматлар қилишгача боришмоқда. Улуғ М. Горький ташаббуси билан 30-йилларда ўнлаб рус совет ёзувчилари Ўрта Осиё ва Қозоғистонга келиб, бу халқлар ҳаётидан кўплаб таъсирли асарлар ёздилар. Улуғ Ватан уруши йиллари Тошкентда истиқомат қилган юзлаб ёзувчилар ижодида ўзбек тематикаси мустаҳкам ўрин олди.

Буржуа «ўзбекшунос»ларининг ўзбек совет адабиётида социалистик реализм методининг туғилиши ва ривожланиши тўғрисидаги, унда ҳоким бўлган ҳаётбахш руҳ, ижобий қаҳрамон образини яратиш масаласидаги фикр- мулоҳазалари рус адабиётининг ««тадқиқотчи»лари В. Данэм, Э. Браун, Т. Роджерс, Р. Мэтьюсон, Д. Гибиан каби «советшунос»ларникидан деярли фарқ қилмайди. Э. Оллуорт социалистик реализм ҳар хил догмалардан ва партиянинг йўл-йўриқлари йиғиндисидан иборат, у ёзувчиларни бир қолипга солади, воқеликни бузиб кўрсатишга мажбур этади, деган гапни бетиним такрорлайди. Э. Оллуорт рус совет адабиётида 1983 йилгача социалистик реализм ҳам, танқидий реализм ҳам яшаб келди, ўзбек ёзувчилари ҳам шу схемага мослашган, дейди.

«Советшунос»ларнинг рус адабиёти билан бошқа қардош халқлар адабиётининг ўзаро муносабати, бир-бирига таъсири ва ёрдамини кўролмаслигининг остида ҳам уларнинг жамиятимизга қарши душманлиги туради. Шу туфайли улар миллий адабиётларнинг барқ уриб ривожланаётгани факти билан бу адабиётларнинг тобора бир-бирига яқинлашаётганлиги ҳодисасини тан олмасликка ва булар бир-бирига зид нарса, деб жар солишга чиранишмоқда. Партия ва ҳукуматимиз миллий адабиётларнинг гуркираб ўсиши учун барча шароитни яратиб берган.

Партиямизнинг ленинча миллий масала, миллий адабиётлар равнақи ва уларнинг бир-бирига яқинлашуви, совет кишиларида пролетар интернационализми туйғуларини ўстириш борасидаги сиёсати, иш усули ва кураши доим мана шундай изчил давом этмоқда.

Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи ҳамда СССР Адабиёт фондининг Ўзбекистон бўлими СССР Ёзувчилар союзининг аъзоси Кавсар Турдиевага онаси

Гулшод МУҲАММАДЖОНОВА

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ТЕЖАМЛИК ВА БЕЖАМЛИК БЎЛСИН

МУҲОКАМА УЧУН МАВЗУ

Кўп вақтдан бери мени тежамкорлик билан боғлиқ масала ўйлантириб келади.

Тасодифан бир идора раҳбарининг хонасига кирдиму, ҳайратдан ёқамни ушладим. Кабинет унчалик катта эмас, лекин ҳашами жуда катта эди. Қимматбаҳо гарнитур, рангли телевизор, стереофоник радиоприёмник, «ЗИЛ» холодильниги, қатор креслолар... Тошкент чинни заводида ишланган, кийик расми туширилган сервизлар гўё кўргазмага қўйилгандек сервантни тўлдириб турибди. Ерга кўз нурини оладиган қип-қизил катта гилам тўшалган.

Хаёлимдан бу кабинетми ёки бадиий кўргазма залими деган фикр ўтди. Хомчўт қилиб қарасам, хонада тахминан 14—15 минг сўмлик анжом бор.

Кўз ўнгимдан кўп раҳбарларнинг хонаси бирма-бир ўта бошлади. Кўпчилиги худди шу тарзда, қимматбаҳо анжомлар билан безатилган. Жавонда бирор марта ҳам варақлаб кўрилмаган том-том китоблар, марказий, республика газета ва журналларининг ҳамма хилидан териб қўйилган. Уларни варақлаб чиқишга бошлиқнинг вақти ҳам етмаса керак. Қизиғи шундаки, бу ташкилотларнинг бой кутубхонаси ҳам бор.

Ҳалиги дўстим мени ўтиришга таклиф этди. Сервантдан чиройли, қимматбаҳо биллур вазада «Қора қум», «Оқ олтин» конфетларини келтириб қўйди. Бир пиёла аччиқ чой узатди.

— Дўстим, кабинетни жуда ҳам безатиб юборибсанми, — дедим ҳазиломуз.

— Энди бизга кўп жойлардан, ҳатто чет эллардан ҳам тез-тез меҳмонлар келиб туради, — деди дўстим тушуниш қийин бўлган бир жилмайиш билан.

Бундан бир неча йил илгари саёҳатчилар билан бирга Кремлга кирганим, бутун дунё пролетариатининг улуғ доҳийси Владимир Ильич Ленин ишлаган кабинетни зиёрат қилишга муяссар бўлганим ёдимга тушди. Ленин кабинетида биронта ҳам ортиқча нарса кўрмадим. Кунда ишлатилиши зарур бўлган буюмларгина бор эди, холос.

В. И. Ленин шу камтарона кабинетида қанчадан қанча таниқли давлат арбобларини қабул қилмаган дейсиз?

Нега сўнгги вақтларда баъзи раҳбарларимиз кабинетпарастликка берилиб кетганлар. Уларнинг билим даражаси, коллектив олдидаги обрўси кабинет дабдабаси билан белгиланмайди-ку!

Александр Чаковский «Тамомланмаган портрет» романида шундай ҳикоя қилади: «Президент Губер оқ уйни тарк этиб, ўрнини Рузвельтга бўшатиб берар экан, қоидага биноан ўзига тегишли бўлган ашё-буюмларни олиб чиқиб кетади. Ташлаб юборишга лойиқ, анча шалоғи чиқиб қолган буюмларгина қолади. Рузвельт ўтириш ёки ёзиш мумкин бўлган биронта столни ташлаб юборишга рухсат этмаган».

Шу ўринда яна бир масала ҳақида мулоҳаза юритмоқчиман. Бир ташкилот бошлиғи ўзгарса, янги келган раҳбар эҳтиёж бўлса-бўлмаса ишни кабинетни ремонт қилиш, янги жиҳозлар билан тўлдиришдан бошлайди. Янги, бақувват мебелларни чиқариб ташлайди. Ахир мебелларда нима гуноҳ бор, улар яна кўп йиллар хизмат қилиши мумкин-ку.

Бу қайси исрофгарчиликдан кам? Партия ва ҳукуматимизнинг қатор қарорларида, кўрсатма ва тавсияларида ҳар бир жойда, ҳар бир иш ўрнида тежамкорликни кучайтириш алоҳида таъкидлаб ўтилган. Демак, тежамкорлик ҳаётимизнинг ҳар бир соҳасида қарор топмоғи керак. Шу ўринда газетхонлар диққатини яна бир масалага жалб қилмоқчиман.

Энг кичкина ташкилот — болалар боғчасидан тортиб то министрликкача йил охирида бизга ажратилган пул «куйиб» қолади, деб давлат маблағига мутлақо кераксиз нарсаларни сотиб олишга киришадилар. Натижада бу анжомлар ташкилотларнинг омборида бир неча йил ётиб, охирида «маънавий эскирган» ашёлар қаторида корхона ҳисобидан ўчирилади. Шу билан давлатнинг, демак халқнинг минг-минглаб сўм пули елга учиб кетади. Аслида бу улкан жиноят эмасми?

Мен иқтисодчи сифатида кабинетларни жиҳозлаш бўйича аниқ тавсиялар ишлаб чиқилса яхши бўларди, деб ўйлайман. Менингча, бу тадбир давлат маблағларини ортиқча сарф қилишга ва йил охирида пул «куйиб» қолмасин, деб хўжалик ходимларини зир югуртириб, бўлар-бўлмас нарсаларни сотиб олишга чек қўйган бўлар эди.

Ғ. ЖАББОРОВ,
иқтисодчи

РОСТГА ЎХШАБ ҚОЛДИ...

Учқундан аланга чиқади, дейишади. Ҳақ гап. Баъзан арзимаган бир туртки, баҳона билан ғоят улкан, ҳайрли ишлар амалга ошади.

Газетамизнинг 1983 йил 3 июнь сонида босилган этнограф олим Б. Аминовнинг «Кулги музейи очилса...» деган кичкинагина мақоласи мухлисларнинг ёдида бўлса керак. Бу таклиф кенг жамоатчиликка маъқул тушди. Редакцияга келаётган мактублар оқими ҳамон тингани йўқ. Оддий ишчи, колхозчи, хизматчидан тортиб таниқли аллома-ю санъаткорларгача бу эзгу таклифни қизғин қўллаб-қувватладилар, жонкуярлик билан конкрет фикр-мулоҳаза билдирдилар. Одинига бу саъй ҳаракатлардан бирон натижа чиқишига ишонқирамай, «Бу ҳаммаси хом хаёл» дея истеҳзо билан кулимсираб юрганлар ҳам бўлди. Аммо бу ишга партия, совет ташкилотлари ҳам аралашиб, астойдил ёрдам бераётганликларини эшитиб, улар бармоқ тишлаб қолдилар.

Яқинда Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетида бўлиб ўтган махсус йиғилиш кулги музейи очиш масаласига бағишланди. Шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Васила Оловиддинова мутасадди ўртоқларга яна бир карра масаланинг моҳияти ҳақида гапириб берди. Ҳар хил таклифлар, фикр-мулоҳазалар билдирилди, баҳслар, мунозаралар бўлди.

Бўлажак кулги музейи Иттифоқимизда ягона маданий кошона. Бу ишни ташкил этишда ҳали тажриба кам, шундай экан, тортишувлар бўлиши табиий, албатта.

Билдирилган мулоҳазалар икки муҳим муаммога келиб тақалди: музей учун жой ва штат масаласи. Шунинг учун ана шу масалани ҳамда музейнинг илмий, методологик асосланган низомини ишлаб чиқиш учун махсус ташкилий комитет тузилди. Комитетга шаҳар маданият бошқармасининг бошлиғи И. Мельникова (раис), Тошкентдаги Пушкин номидаги боғ директори Т. Икромов, этнограф ва фольклорчи олимлардан Б. Аминов, Ғ. Жаҳонгиров, Е. Жўраев аъзо бўлдилар.

Хуллас, кулги мухлислари чинакам, узил-кесил хурсанд бўладиган кун узоқ эмас.

О. ШОДИБЕКОВ

(АЙРИМ РАЙОН ГАЗЕТАЛАРИДА БЕРИЛАЁТГАН «БАҲС»ЛАРГА ТАҚЛИД)

Аччиққудуқ район «Олға» газетасида «Тортишув — ақл қайроғи» рубрикаси остида берилган «Паловни қўл билан ейиш керакми ёки қошиқ биланми?» деган мақола газетхонлар ўртасида катта қизиқиш уйғотди. Бугун ушбу мунозарали баҳсга якун ясаш учун ўтказилаётган «давра столи»да «Таом ва калом» китобининг муаллифи, шоир Махсум Тартарак, «Ош бўлсин» ошхонасининг бош ошпази, кулинария техникуми ўқитувчиси Қобил Азимов, район санитария-эпидемиология станциясининг врачи Эркин Воситов, пенсионер Зиёд бобо Тонготаров иштирок этишмоқда.

Мухбир — «Паловни қўл билан ейиш керакми ёки қошиқ биланми? мақоласи ўта актуаллиги билан газетхонларимиз мунозарасига сабаб бўлмоқда. Аммо ҳали баҳсга якун ясалганича йўқ. Ушбу масалани атрофлича ҳал қилиш учун сиз мутахассисларга яна бир марта мурожаат қилмоқчимиз. Хўш, паловни қўл билан ейиш керакми ёки қошиқ биланми? Биринчи бўлиб бу ҳақда ҳурматли шоиримиз Махсум аканинг фикрини эшитсак.

Тартарак — мен, аввало, шундоқ долзарб, проблематик масалани мунозарага олиб чиққан ўртоқларга ўз миннатдорчилигимни билдирмоқчиман. Чунки ош, тоес палов ўзбек дастурхончилигининг энг азиз таомларидан бири бўлиб, уни, яъни ошни, тоес паловни қўл билан тановул қилиш керакми ёки қошиқ биланми деган савол аср — асрлардан буён кишиларимиз ўртасида ўз ечимини тополмасдан келмоқда. Фикримни исботлашга ўтаман. Жумладан, бу савол ҳатто домла Муқимийда ҳам очилмасдан қолган. У киши икки ошхўрнинг таом ейишини тасвирлаб:

Ош есалар ўртада сарсон
илик,
Хўжа чироқ ёғи,
Ҳакимжон пилик, —

деб сўз юритсалар-да, лекин ўша Хўжа билан Ҳакимжон ошни қўл билан еганми ёки қошиқ биланми — буни шоир очиқ айтмаган. Афтидан, бу масаланинг ўша даврда ҳам аниқ бир ечими бўлмаган. Устод Ғафур Ғуломда ҳам шу ҳолни кўрамиз. У киши қайсидир бир асарларида: «Хумпар ошни катта-катта олиб «гумбаз»нинг бир томонини ўпириб ташлади» десалар-да, лекин ўша «гумбаз»ни, тоес, ош уюмини персонаж қўли ёки қошиқ билан ўпирганлиги ҳақида лом-лим демайди. Яна шуни айт...

— **Мухбир** — Кечирасиз, Махсум ака, шу хусусда газетхонларга ўзингизнинг аниқ хулосангизни айтсангиз. Яъни, паловни қўл билан еган маъқулми ёки қошиқ билан?

Тартарак — Албатта, қўл билан ейиш керак. Бунда ошхўр шоирона, тоес эстетик завқ олади. Билагидан қўй ёғи ёки зиғир ёғи томчилаб турган кишининг ҳолатини кўз олдингизга бир келтиринг-а? Қанчалар илҳомбахш ҳолат, тоес..

Мухбир — Маъноли фикрингиз учун ташаккур! Энди сўз навбатини саломатлик посбони Эркин Воситовга берсак. Марҳамат, Эркин Воситович!

Воситов — Юқорида ҳурматли шоир укамиз жуда яхши фикрларни айтдилар. Мен бу сўзларга тўла қўшилган ҳолда қуйидагиларни айтмоқчиман. Ош, яъни палов инсоннинг озуқа рационида муҳим ўрин тутади. Айниқса, ҳаётнинг асоси бўлган оқсил гуручда серобдир. Витаминларнику айтиб ўтирмай. Сабзида «С», пиёзда «П», гуруч билан гўштда «Г»... хуллас...

Мухбир — Эркин Воситович, қимматли фикрларингиз учун раҳмат. Мумкин бўлса, яна бир савол. Айтинг-чи, сизнинг фикрингизча, паловни қўл билан еган маъқулми ёки қошиқ билан?

Воситов — Ҳеч шубҳасиз, қошиқ билан. Гигиена ахир бу. Қўлда ейилганда, агар у ювилса яхши, ювилмаганда-чи, ҳай-ҳай, ҳар бармоққа биттадан вирус илашганда ҳам бир оғиз очганда бешта вирусни ютамиз. Бир товоқ палов учун камида ўн беш — йигирма марта қўл узатсак...

Мухбир — Ажойиб фикрларингиз учун миннатдормиз! Қани, бу тўғрида ҳурматли отахонимиз қандай фикрда эканлар?

Чол — Энди ука, менга қолса шоир ўғлимнинг фикри маъқул. Чунки, қўл билан ейишга ўрганиб қолганман-да! Врач ўғлимнинг гаплари ҳам тўғрику-я. Лекин, ёғоч қошиқ масаласи сал нозикроқми дейманда. Магазинларда ҳам эганг ўлгир кам кўринади. Тўғри, кеча бир жойда кўрувдим, лекин нархи от баҳосида. Нега қиммат десам, сотувчи бола «Бова, бу сувенир» дейди. Эй, боламай дедим...

Мухбир — Раҳмат, раҳмат ота! Демак сизнингча, қўл билан еган маъқул-а? Жуда яхши... Хўш, энди, охирги сўзни таом пиширувчилар устози, ҳурматли домла Қобил Азимовдан эшитсак... Марҳамат, Қобил ака, сўз сизга.. Ошни қўл билан еган маъқулми ёки...

Азимов — Бу мураккаб саволга тўғри жавоб олиш учун, аввалambор, ҳар бир ошхўр ўртоқ палов тўғрисида тадрижий маълумотларга эга бўлиши керак. Кўп йиллик хизмат юзасидан шу нарсага амин бўлдимки, уч кило гуручнинг ошини покпокиза туширадиган профессионал ошхўрлар ҳам, кўпчилик талабалар ҳам «ош — палов»нинг расшифровкасини билмайдилар. Кеча ошхонадаги қирқта мижоз ҳамда бир аудитория тўла талабалар ҳам шу саволимга жавоб беришолмади...

Мухбир — Бу савол газетхон дўстларимизни ҳам қизиқтирса керак. Мумкин бўлса, ўзингиз шу муаммони ечиб берсангиз.

Азимов — Марҳамат. Биринчи ҳарф «О» — бу олов. «Ш» — шоли, яъни гуруч, «П» — пиёз, «А» — аччиқ-чучук, «Л» — лаҳм, яъни гўшт, иккинчи «О» эса — оби замзам ёки ароқ ва ниҳоят «В» — ва ҳакозолар, яъни қозон, туз, сув, доривор дегани....

Мухбир — Демак, домла, сизнинг фикрингизча «Ош — палов» термини остида мазкур таомни тайёрлаш учун керак бўладиган масаллиқлар ва қўшимча факторлар номи яширинган экан-да?!

Азимов — Ҳа, балли, отангизга раҳмат, мени тўғри тушунибсиз.

Мухбир — Мўътабар фикрингиз учун сиздан ҳам миннатдормиз. Лекин ўзингиз қандай фикрдасиз. Ошни қўл билан еган маъқулми ёки қошиқ...

Азимов — Албата, қошиқ билан... Чунки, қўл билан ейишни, шахсан мен, эскилик сарқити деб биламан. Айрим кишилар... отахон, тағин сиз хафа бўлманг-у, ошни ейишиб, ёғли қўлларини махсига, қош-мўйловига суртишади, яхши қилиқмас ахир....

Мухбир — фикрингиз бизга маъқул... Азиз дўстлар, шу билан «давра столи»га якун ясасак. Сизларга катта раҳмат. Умуман олганда, мунозарамиз ниҳоятда қизиқарли ўтди. Унда қатнашган ўртоқларнинг фикрларидан келиб чиқиб, энди шундай хулоса ясаймиз: Ош-паловни хоҳлаганлар қўлда, хоҳламаганлар қошиқда ейишлари мумкин экан. Ҳурматли газетхонлар, сиз бу ҳақда қандай фикрдасиз! Хат-хабарларингизни кутамиз...

Суҳбатни ёзиб олувчи
Муҳаммад ОЧИЛОВ

Рассом А. ХОЛИҚОВ.

ЧЕТ ЭЛ ЮМОРИ

ОЙ ҲАМ УЙИГА КЕТСИН

Мэри Жонни севар эди. Лекин қизнинг онаси йигитни ёқтирмасди.

Бир оқшом қиз Жон билан ҳовлида узоқроқ гаплашиб қолди. Онаси уни чақириб:

— Мэри бемаҳалда ҳовлида нима қилиб юрибсан? — деб сўради.

— Ойижон, ойга тикилиб турибман.

— Кеч бўлди, уйга кир. Ойга ҳам айт, уйига кетсин.

АЙБ ЎЗИДА

Сайёҳ сафардан хотинига тўтиқуш юборди. Бир ҳафтадан сўнг уйига қайтиб келиб, хотинидан сўради:

— Мен сенга юборган қуш қани?

— Вой, биз уни аллақачон еб қўйдик, — деди хотини.

— Тентакмисан? Ахир у гапирадиган қуш эди-ку, — деди жиғибийрон бўлган эр.

— Унда нега еяётганимизда ҳеч нарса демади, — деди ҳайрон бўлган хотини.

Х. ҒАФУРОВА
таржимаси

САЙЁР

КЎРАМИЗ

ҲАЗИЛ

Бир умрга севаман, севгим,
Сени дейман, бор экан жоним.
Гар севмасак, мен киму сен ким?
Севгимиз чин, комил имоним!
Бир-биримиз нурга ўраймиз!
Қиз айтади:
— Майли, кўрамиз!

Юражакмиз ёрқин йўлларда,
Ишончимиз олға етаклар.
Сен, мен бола тутиб қўлларда
Айтажакмиз ажиб эртаклар.
Шундай яшаб, шундай юрамиз!
Қиз айтади:
— Ҳали кўрамиз!

Уй қурамиз ёруғ, ойнавон,
Ҳовлисига гилос экамиз.
Не истасак — бизники замон,
Эрк-ҳуқуққа мангу эгамиз,
Иккимиз зўр турмуш қурамиз!
Қиз айтади:
— Ўйлаб кўрамиз!
Елғиз вафодоринг бўламан,
Умр кечар кўркамдан-кўркам.
Осон эмас турмуш, биламан,
Ён бераман, ён бер ўзинг ҳам.

Доим юзни-юзга бурамиз!
Қиз айтади:
— Яшаб кўрамиз!

Дастёр бўлгин, бўлай дастёринг,
Овқат қилсанг, мен уй шипирай.
Кутар эдим кўнгил изҳоринг,
Нега қовоқ уйдинг, ёпирай?!
Доим аҳдда бирга турамиз!
Қиз айтади:
— Буни, кўрамиз!

Дилимдагин айтдим, ишонгин,
Энди сенга сўзламоқ гали:
Тирикликда кўрай ишқ тонгин,
Десин бизни кўрганлар: — Балли!!!
Қиз дер: — Майли, бирга турамиз,
Зерикмасак агар,
кўрамиз!

Мухтор **ХУДОЙҚУЛОВ**

НАСРИЙ МАСАЛЛАР

МИННАТ

— Рўпарадан Миннат келяпти.

— Унга салом ҳам бермай, ўтавер.

— Нега?

— Олган алигини ҳам бир кун келиб миннат қилади.

МУЛОҲАЗА

Муҳокама бораётган эди. Муҳобара унга дўқ қилди. Лекин Мулоҳаза келиб, уни уялтириб, инсофга келтириб қўйди.

Мулоҳаза яхши нарса-да..

МЎРИ НИМА ДЕЙДИ

— Сендақа кўм-кўк, типтиниқ осмондан ўргилдим! Кўрсатиб қўяман сенга олифталикни, — дебди Мўри осмонга тутун пуркаб. — Ҳа, қалай экансан, бопладимми! Қорайиб кетдинг-а! Ҳали бундан баттар бўласан!

Ичи қора Мўри осмонни кўролмасди.

ТЕГИРМОННИНГ ТОШИ

— Тегирмоннинг тоши мунча қалдираб қолди?

— Тарновдан дон тушмай қолгандир-да...

ТУГМА

Тугма ногиҳонда узилиб тушди.

Ёқа чок бўлиб йиғлади, мотам тутди.

МИШ-МИШ

— Миш-миш — ўлган эмиш, деган миш-миш тарқалди.

Лекин бу гап ҳам миш-миш эди холос...

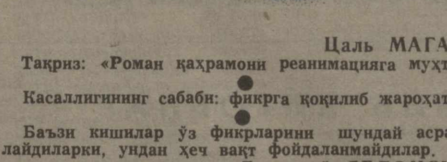

Цаль **МАГАМЕД**

Тақриз: «Роман қаҳрамони реанимацияга муҳтож».

Касаллигининг сабаби: фикрга қоқилиб жароҳатланган.

Баъзи кишилар ўз фикрларини шундай асраб-авайлайдиларки, ундан ҳеч вақт фойдаланмайдилар.

Григорий **ЯБЛОНСКИЙ**

Эслатма: «Эҳтиёт бўлинг, кўздан ёш оқизувчи пьеса!»

Ёзувчи С. акса урди ва кўплаб жавоб хатлари олди.

Ахборот: «Сарой «Маданий сарой» унвони учун курашмоқда».

Виктор **КОНЯХИН**

Унинг китобларини пародиячилар ҳамиша интиқлик билан кутадилар.

Биз, ниҳоят, унинг ким билан ичганлигини «Мемуарлар»идан ўқиб билдик.

Севги лирикасида хобхонадаги жанг мавзуи ҳукмрон эди.

Даниил **РУДИЙ**

Классиклар соясида қанча талантлар ўсиб чиқди!

Ҳар қандай санъат шартли, фақат унинг қурбонларигина ҳақиқий.

Агар бу жамоатчилик фикри бўлса, демак у меники ҳам.

К. АБДУАЗИЗОВ таржимаси

СОЛДАТ ХАНДАЛАРИ

— Қани айтинг-чи, самолётдан сакраганингизда парашют очилмай қолса нима қиласиз? — деб сўради командир ёш солдатдан.

— Алвидо, онажон, деб қичқираман.

— Нега кир кийимларингни қутига жойлаяпсан? — деб сўради сержант солдатдан.

— Онамга посилка қилмоқчиман, яхшилаб ювиб, қайта жўнатадилар.

Ҳарбий хизматга янги келган солдат ўртоғидан сўради:

— Мабодо командиримиз эски танишинг эмасми?

— Йўқ, нима эди?

— Ахир у сенга навбатсиз икки сутка «наряд» эълон қилди-ку?

Турғунали ЁРМАТОВ
Қўқон

Турсунбой **АДАШБОЕВ**

ОБШИРСОЙДА

Обширсойга етиб келдик,
Айни пешин.
Уюрларни суғоргани,
Борар Эшим.
Қўш қояда кун илиниб,
Турар зўрға.
Нимагадир сув ичмайди.
Саман йўрға.
Ёш чавандоз ҳуштак
чалиб,
Ишқиради.
Саман қулоқ чимириб,
Пишқиради.
Бешик-бешик тўлқин
сапчир,
Ўйин қуриб.
Отлар асов, билмас юган,
Бўйинтуруқ.
Обширга кел, гар
шаҳарда,
Чарчаб-хорсанг.
Арчадайин кўнглинг
яшнар,
Тоққа борсанг.

ВАННАСИНИ ЭСЛАДИ

Саратон офтобида,
Мудрар ҳорғин далалар.
Тулпор кўлда чўмилар,
Қишлоқдаги болалар.

Равшан шўнғир ғаввосдек,
Карим қулоч отади.
Ўшдан келган Садриддин
Ўй-хаёлга ботади.

Ечмай кийим-кечагин,
«Уф» тортади, эснайди.
Кўп қаватли уйдаги,
Ваннасини эслайди.
Садриддинга қолсами,
Бу ер мазза жой эди.
У сузишни ўргатмаган,
Дадасини койиди...

ЎПКАНИ ҚЎЛТИҚЛАМАЙ

Ўсиб ётар қулупнай.
Тарвақайлаб — чирмашиб.
Емиш излаб Шиллиққурт
Чиқди баргга тирмашиб.
Имиллаб юриш асли,
Шиллиққуртга жуда хос.
Оёғи тойиб кетиб,
Йиқилиб тушди бехос.
Пичинг қилар Тошбақа:
— Ўтганда баланд-пастдан
Ўпкани қўлтиқламай,
Юриш керак
шошмасдан.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
БАҲОСИ 10 ТИЙИН

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»

Орган союза писателей Узбекистана и Министерства культуры Узбекской ССР.

Бош редактор: Одил ЁҚУБОВ
Редколлегия: Раҳим АҲМЕДОВ, Рамз БОБОЖОН, Собир БОБОЕВ, Барот БОЙҚОБИЛОВ, Эркин ВОҲИДОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош редактор ўринбосари), Саъдулла ҚАРОМАТОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Назир САФАРОВ, Ўлмас УМАРБЕКОВ, Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул секретарь), Тўлепберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Тўлқиной ҚОДИРОВА, Лазиз ҚАЮМОВ, Малик ҚАЮМОВ, Сора ЭШОНТУРАЕВА.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент—700029, Ленин кўчаси 41.
ТЕЛЕФОНЛАР: Бош редактор — 33-52-91, 32-57-42, қабулхона — 32-54-71; бош редактор ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул секретарь—33-49-93, 32-58-49; БЎЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; танқид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза —32-55-78; санъат—32-56-48; сатира ва юмор —32-56-49; фотолаборатория — 32-58-95.

Редакцияга келган қўлёзма ва суратлар авторларига қайтарилмайди. Ҳикоялар уч интервалда 14 бет, очерк ва мақолалар 12 бетдан ошмаслиги керак.

Р. 09298. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс 64598. Б. 3139. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12